

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Katariina Virtanen

Ammattiurheilijan perus- ja ihmisoikeudellinen asema

Dopingrikkomuksesta johtuvan toimintakiellon suhde elinkeinovapauteen

Johtamisen akateeminen yksikkö
Julkisoikeuden pro gradu -tutkielma
Hallintotieteiden maisteri

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Katariina Virtanen		
Tutkielman nimi:	Ammattiurheilijan perus- ja ihmisoikeudellinen asema : Dopingrikkomuksesta johtuvan toimintakiellon suhde elinkeinovapauteen		
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri		
Oppiaine:	Julkisoikeus		
Työn ohjaaja:	Niina Mäntylä		
Valmistumisvuosi:	2024	Sivumäärä:	128

TIIVISTELMÄ:

Tutkielmassa tarkastellaan perustuslaissa (731/1999) turvatun, perusoikeudeksi luokitellun elinkeinovapauden suhdetta ammattiurheilijan dopingin käytöstä johtuvaan toimintakieltoon. Toimintakielto on seuraamustoimi, joka perustuu urheiluyhdistyksen sääntöihin. Yhdistyksiin sovelletaan yhdistyslakia (503/1989). Urheilija on sitoutettu näihin sääntöihin jäsenyyden, sopimuksen tai sääntöketjutuksen avulla. Määräaikainen tai elinikäinen toimintakielto estää urheilijan toimimisen urheilun parissa lähes täysin ja puuttuu siten merkittävästi jokaiselle kuuluvan elinkeinovapauden ja työnteke-oikeuden toteuttamiseen. Suomessa ei ole säädetty erikseen huippu-urheilulakia, kuten osassa Euroopan valtioita, vaan sääntelykehikkona toimii liikuntalaki (390/2015), joka on yleislaki. Suomessa dopingin käyttöä ei ole myöskään kriminalisoitu, joten elinkeinovapauden rajoittaminen ei perustu lakiin, kuten esimerkiksi lääkärien tapauksessa, vaan alan autonomiaan ja itsesääntelyyn, joka on urheilutoiminnan lähtökohta. Urheilun normien on luonnehdittu olevan alan omaa tapaoikeutta, *lex sportiva*, eikä oikeudellisia normeja.

Aihetta tutkitaan pääasiallisesti oikeusdogmatiikan menetelmällä, koska tutkielman tavoitteena on tarkastella tämänhetkistä oikeustilaa ja tulkita sitä. Vallitsevan oikeustilan tarkastelun lisäksi tutkielmassa pyritään myös antamaan *de lege ferenda* -tyyppisiä suosituksia etenkin dopingin käytön kriminalisoinnin suhteen. *De lege ferenda* -suositukseen tukea ja vertailupintaa haetaan pohjoismaisista verrokkimaista sekä keski-Euroopasta. Tutkimusmateriaalina käytetään lainsäädäntöä sekä lakien esitöitä. Lisäksi hyödynnetään urheiluoikeuden kannalta relevanttia oikeuskäytäntöä ja urheilun omien oikeusturvainstanssien päätöksiä sekä muita sallittuja oikeuslähteitä.

Perusoikeuksien vahva yhteiskunnallinen asema asettaa niiden rajoittamiselle korkeita vaatimuksia. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on sisällyttänyt perusoikeusuudistusta koskevaan mietintöön (PeVM 25/1994 vp) perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden luettelon, joka on keskeisessä osassa, kun arvioidaan rajoitusten sallittavuutta. Seitsemän kohtaisen luettelon kaikkien vaatimusten on täytyttävä, jotta rajoitusperuste on hyväksyttävä.

Tutkielmassa havaittiin, että toimintakielloille oikeudellista tukea antaa niin kansallinen kuin kansainvälinen oikeuskäytäntö, niin urheilun sisäisissä menettelyissä kuin yleisissä oikeusturvainsansseissa. Ilman toimintakieltoja ei olisi mahdollista suojella reilua peliä, jota ilman urheilu menettäisi merkityksensä niin harrastuksena kuin ammattina. Antidopingsäännöstö ja siitä seuraavat toimintakiellot ovat tärkeitä, vaikka pitkällä toimintakielloilla on merkittävä vaikutus yksilön oikeuksiin sekä suuri todennäköisyys päättää urheilijan ura. Urheilun toimintakiellot eivät myöskään ole poikkeuksellisia muihin aloihin verrattuna.

AVAINSANAT: Doping, elinkeinovapaus, kurinpitorangeistus, toimintakielto, perusoikeudet, perusoikeuksien rajoittaminen, reilu peli, urheiluoikeus

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Tutkimusaiheen tausta	7
1.2	Kysymyksenasettelu ja rajaukset	9
1.3	Tutkimusmenetelmä ja lähdeaineisto	12
1.4	Tutkielman rakenne	15
2	Ammattiurheilun juridinen erityisluonne	17
2.1	Urheilun autonomia ja itsesääntely	17
2.2	Urheilun sääntely	24
2.2.1	Kotimainen ja tanskalainen sääntelykehys	24
2.2.2	Sääntely Ruotissa ja Norjassa	26
2.2.3	Rikosoikeus ja doping	29
2.2.4	Argumentointi kriminalisoinnin puolesta ja sitä vastaan	31
2.3	Yksilöurheilijan ja joukkueurheilijan juridinen asema	34
3	Doping ammattiurheilussa	40
3.1	Antidopingsääntely ja SUEK:n rooli	40
3.2	Urheilun kurinpito	43
3.3	Dopingtestaus ja urheilijan asema	49
3.3.1	Urheilijan velvollisuudet dopingasioissa	49
3.3.2	Urheilijan oikeudet dopingasioissa	56
4	Oikeus ansaita valitsemallaan työllä	61
4.1	Perusoikeuksien oikeudellinen asema	61
4.2	Elinkeinovapaus perusoikeutena	66
4.2.1	TSS-oikeudet	66
4.3	Perusoikeuksien vaikutukset urheiluoikeudessa	70
4.3.1	Horisontaalivaikutus	73
4.3.2	Vertikaalivaikutus ja julkinen hallintotehtävä	75
4.4	Urheilijoiden erityinen asema työmarkkinoilla	77
5	Perusoikeuksien rajoittaminen	80

5.1	Elinkeinovapauden rajoittaminen ja sen edellytykset	80
5.2	Urheilu oikeuden periaatteiden suhde perusoikeuksien rajoitusperiaatteisiin	90
5.3	Dopinginkäytön kriminalisointi ja Ne bis in idem	96
5.4	Toimintakielto muissa ammattiryhmissä	102
6	Johtopäätökset	108
	Lähteet	113

Lyhenteet

ADAMS	Anti-Doping Administration System (Dopingin olinpaikkatietojärjestelmä)
CAS	Court of Arbitration for Sport (Urheilun kansainvälinen vetoomustuomioistuim)
Dnro	Diaarinumero
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuim
EY	Euroopan yhteisö
FIFA	Fédération Internationale de Football Association (kansainvälinen jalkapalloliitto)
HE	Hallituksen esitys
ICC	Kansainvälinen rikostuomioistuim
ICR	The International Ski Competition Rules (Hiihdon kansainväliset kilpailusäännöt)
ISTI	International Standard for Testing and Investigations (Kansainvälinen testaus- ja tutkimusstandardi)
KAA	Kansalaisaloite
KIHU	Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus
KK	Kirjallinen kysymys
KKO	Korkein oikeus
KOK	Kansainvälinen olympiakomitea
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (8/1976)
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (13.6.1929/228)
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	Perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Perustuslaki (11.6.1999/731)
RF	Sveriges Riksidrottsförbund (Ruotsin urheilun valtakunnanliitto)
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (2016/C 202/01)

SM-liiga	Suomen jääkiekon miesten pääsarja
SUEK	Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry
TSL	Työsopimuslaki (26.1.2001/55)
TSS-sopimus	Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (6/1976)
UNESCO	Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö
UOL	Urheilun oikeusturvalautakunta
Vp	Valtiopäivät
VSN	Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta
WADA	World Anti-Doping Agency
WADC	World Anti-Doping Code
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaiheen tausta

Urheilusta on tullut kansainvälisesti ammattimaisempaa ja vuonna 2022 Suomessa amatikseen urheilevia oli 1262¹. Kotimaisten ammattuurheilijoiden määrä on vielä todellisuudessa vakuutuslaskosta muutamaa sataa suurempi, sillä ulkomailla pelaavat suomalaiset ammattuurheilijat eivät kuulu rekisteröinnin piiriin². Yksilöurheilijoilla ei ole laissa urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta (276/2009) määriteltyä vakuuttamisvelvollisuutta, vaan he voivat vapaaehtoisesti vakuuttaa itsensä, joten vakuuttamattomien yksilöurheilijoiden määrä nostaa myös ammattuurheilijoiden määrää³.

Liikunnalla on kansantaloudessakin merkittävä arvo. Urheilualan työllisyys on Euroopassa 2,12 prosenttia ja kerrannaisvaikutukset huomioiden miltei 3 prosenttia⁴. Samalla, kun ammattuurheilijoiden määrä kasvaa, kasvaa myös kilpailu lajien sisällä ja välillä. Kilpailua käydään sponsoreista, menestyksestä, rahoituksesta, paikoista joukkueissa, edustusoikeuksista ja niin edelleen. Lajien huipulla erot ovat marginaalisia, joten kilpailuetua saatetaan hakea kielletyistä menetelmistä sekä kielletyistä aineista eli dopingista. Doping parantaa urheilijan suorituskykyä joko elimistölle vieraita aineita tai menetelmiä käyttämällä⁵. Tieteen kehittyessä myös dopingmenetelmät kehittyvät, mutta toisaalta myös testaus- ja analyysimenetelmät ovat aiempaa parempia. Dopingin historia ulottuu aina vuoteen 1928, kun ensimmäisenä pidetty antidopingsääntö, Kansainvälisen yleisurheiluliiton päätös kieltää stimulantit, julistettiin⁶. Suuremmissa mittakaavassa

¹ Tapaturmavakuutuskeskus, 2023.

² KIHU, 2018.

³ Ammattuurheilijalla tarkoitetaan tässä työssä henkilöä, joka saa urheilemisesta pääasiallisen toimeentulonsa. Kyseessä voi olla joukkueurheilija, joka on työsopimuslain (55/2001) mukaisessa työsuhteessa urheilutoimintaa harjoittavaan yhteisöön tai yksilöurheilija, joka on järjestänyt ammattimaisen urheilutoimintansa yhtiöittämisen avulla. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät niin kutsutut puoliammatillaiset, jotka työskentelevät tai opiskelevat urheilemisen lisäksi toisaalla. Urheilun ammattimaisuutta voidaan mitata myös muilla mittareilla, kuten harjoitusolosuhteilla, ohjeisharjoittelun laadulla ja urheilijan tiimin jäsenten moniammatillisuudella. Vrt. Mcleod & Chahardovali, 2023.

⁴ HE 190/2014 vp, s. 13.

⁵ HE 191/2006 vp, s. 4.

⁶ Tarasti, 2017, s. 2239.

dopingvalvonta sai alkunsa, kun Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) ja sen lääketieteellinen komitea teki luettelon urheilussa kielletyistä aineista vuoden 1968 olympialaisia varten⁷.

Edelleen dopingvalvonta perustuu vuosittain päivitettävään luetteloon, jossa on kaksi osaa: kaikkina aikoina kielletyt aineet ja menetelmät sekä kilpailun aikana kielletyt aineet.⁸ Vuonna 1999 perustettu maailman antidopingtoimisto WADA (engl. World Anti-Doping Agency) julkaisee kyseistä luetteloa ja toimiston perustamisen jälkeen antidopingtoimintaa alettiin säännellä entistä tarkemmin. Suomalaisen kulttuurin osalta ammattiuurheilu nauttii merkittävää asemaa.⁹ Opetus- ja kulttuuriministeriö vaatii ammattiuurheilun toimivan eettisesti ja yhteiskuntavastuullisesti, jonka vuoksi dopinginkäyttö ei sovellu etenkään ammattiuurheilijan toimintaan. Monilla ammattialoilla on omia normeja sekä sääntöjä, kuten hyvä välitystapa kiinteistön välittäjillä. Urheilualalla vastaavia sääntöjä ovat reilu peli ja olympinismi, jotka tulevat rikotuiksi urheilijan käyttäessä dopingia.

Dopingin esiintyvyys vaihtelee huomattavasti eri alaryhmien välillä, eikä tarkkaa prevalenssia ole mahdollista selvittää¹⁰. Tiedot dopinginkäytön yleisyydestä ovat tärkeitä da Honin ja muiden mukaan, jotta antidopingtoiminnan ammattilaiset voivat arvioida omien toimintatapojensa tehokkuutta sekä urheilijoiden itsensä kannalta¹¹. Ammattiuurheilussa on kyse toimeentulon hankkimisesta urheilemalla, eikä kilpailuissa ole jaossa palkintorahaa kaikille. Urheilun tulonmuodostus koostuu pääasiassa urheilemalla saadusta tulosta, joka voi koostua yksilöurheilijoilla niin kutsutusta starttirahasta ja palkintorahasta. Näiden lisäksi on mahdollista hakea erilaisia apurahoja, joiden myöntämiseen on omat kriteeristönsä. Edellä mainittujen tulovirtojen päälle urheilija voi saada omilta henkilökohtaisilta sponsoreiltaan palkkion sekä menestysbonuksen heidän välisensä sopimuksen mukaan. Joukkueurheilussa tulonmuodostus perustuu pitkälti

⁷ Rauhala, Mjøsund & muut, 2020, s. 2461.

⁸ Rauhala, Mjøsund & muut, 2020, s. 2461.

⁹ Valtioneuvoston asetus VSN 6/2018 vp, s. 38.

¹⁰ de Hon, Kuipers & van Bottenburg, 2015, s. 57.

¹¹ de Hon, Kuipers & van Bottenburg, 2015, s. 58.

työsopimukseen ja siinä neuvoteltuun säännölliseen palkkaan sekä mahdollisiin bonuksiin ja muihin työnantajan tarjoamiin etuihin. Myös joukkueurheilijalla voi olla omia, joukkueen ulkopuolisia kaupallisia kumppaneita.

Tämänhetkisten tietojen mukaan 14–39 prosenttia ammattuurheilijoista käyttää dopingia, mikä eroaa huomattavasti siitä 1–2 prosentin urheilijajoukosta, jotka jäävät vuosittain kiinni dopingaineista tai niiden aineenvaihduntatuotteista¹². Kiellettyjen aineiden käyttö rikkoo vahvasti urheilun etiikkaa ja arvoja, mutta miten tätä teemaa voidaan lähestyä urheilun autonomian sekä itsesääntelyn ja vastaavasti kaikkien urheilijoiden, niin dopingia käyttävien kuin niin sanottujen puhtaiden urheilijoiden, oikeusturvan kautta. Millaisia kurinpidollisia sanktioita on mahdollista panna täytäntöön rikkomatta muun muassa perustuslain (733/1999, PL) 18 §: ssä turvattua perusoikeutta elinkeinovapaudesta?

1.2 Kysymyksenasettelu ja rajaukset

Tutkielma syventyy elinkeinovapauden ja dopingrikkeen aiheuttaman toimintakiellon vastakkainasettelulle. Elinkeinovapauden ollessa perustavanlaatuinen vapausoikeus sen rajoittaminen on erittäin tarkasti säänneltyä ja tulee täyttää samanaikaisesti kaikki perusoikeudelle säädetyt rajoitusedellytykset¹³. Elinkeinovapauden rajoittamista käsitellessään tilanteessa, jossa ammattuurheilija on antanut positiiviseksi luokitellun dopingnäytteen ja saanut siitä rangaistukseksi toimintakiellon. Problematiikkaa aiheuttaa dopingin ja elinkeinovapauden oikeudellinen asema. Elinkeinovapaus on tunnustettu muun muassa perustuslaissa ja kansainvälisesti esimerkiksi Euroopan sosiaalisen peruskirjan (44/1991) ensimmäisessä artiklassa, TSS-sopimuksen¹⁴ kuudennessa artiklassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan (2000/C 365/01) 16 artiklassa, kun taas kansallista lainsäädäntöä, jonka nojalla dopingin käytöstä voitaisiin langettaa rangaistus, ei ole, luukuun ottamatta huumausaineiden käyttöä¹⁵. Dopingista on omat säännöksensä rikoslain

¹² de Hon, Kuipers & van Bottenburg, 2015, s. 67.

¹³ Viljanen, 2011, s. 146.

¹⁴ YK:n Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976).

¹⁵ SUEK, n.d.

(39/1889, RL) 44 luvun 6–8 pykälissä, joissa säännellään dopingrikoksesta sekä teon törkeästä ja lievästä muodosta.

Dopingrikos on kyseessä, jos henkilö laittomasti valmistaa tai yrittää valmistaa tai maahantuo tai sitä yrittää taikka myy, välittää, luovuttaa jollekin taikka muilla tavoin saattaa tai yrittää saattaa eteenpäin dopingainetta (RL 44:6). Teon törkeä muoto käsittää aineen suuren määrän, merkittävän taloudellisen hyödyn järjestäytyneen rikollisryhmän osallisuuden ja aineen levittämisen alle 18-vuotiaille (RL 44:7). Lievänä dopingrikoksena pidetään tekoja, joissa aineen määrä on vähäinen tai muut teon tunnusmerkit ovat kokonaisuudessaan lieviä (RL 44:8). Rangaistusasteikko dopingrikoksessa on sakosta neljän vuoden vankeuteen (RL 44:7–9). Kuten edellä esitetystä voidaan huomata dopingaineen käyttöä ei ole kriminalisoitu. Nimenomaisesti käytöllä on eniten merkitystä urheilussa. Tämän lainsäädännöllisen puutteen vuoksi urheilusektorin on ollut välttämätöntä luoda oma autonomiansa dopingin suhteen, sillä koko alan uskottavuus, kilpailu ja kehitys olisivat muuten kyseenalaistettavissa.

Jatkumona Suomen oikeustilalle on kansainvälinen sääntely, jonka parissa dopingsääntelyä myös niukasti. Maailmanlaajuisesti merkittävin säädös on Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestön (UNESCO) kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus (UNESCO:n yleissopimus), jonka Suomi on ratifioinut¹⁶. Sopimus on myös Euroopan neuvoston hyväksymä¹⁷. Yleissopimuksen toisesta artiklasta löytyvät määritelmät tutkimuksen kannalta keskeisille käsitteille. Dopingrikkomuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa urheilijan elimistöä otetussa näytteessä on jotain seuraavista: kiellettyä ainetta, kielletyn aineen aineenvaihduntatuotetta tai merkkiaineita. Kielletyn aineen tai kielletyn menetelmän käytön yritys on myös luettavissa dopingrikkomukseksi. Jos urheilija ilman välttämätöntä syytä pakoilee, kieltäytyy tai jättää saapumatta näytteenottoon, johon hänet on asianmukaisesti kutsuttu, syyllistyy hän

¹⁶ SopS 4/2007.

¹⁷ Euroopan neuvoston dopingin vastainen yleissopimus (ETS No. 135, 1989) & Dopingin vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirja (ETS No. 188, 2002).

dopingrikkomukseen. Myös rike vaatimuksissa, kuten olinpaikan ilmoittamatta jättäminen tai kilpailujen ulkopuolisen testauksen laiminlyöminen on dopingrikkomus. Kaikki dopingvalvonnan manipulointi ja sen yritys on myös rikkomuksen tunnusmerkitön täyttävää toimintaa. Kiellettyjen aineiden hallussapito luetaan rikkomuksen piiriin. Yleissopimuksessa dopingrikkomukseksi määritellään myös tekoja, jotka ovat kriminalisoitu Suomen rikoslaissa. Näitä ovat dopingaineiden ja -menetelmien levittäminen, antaminen toiselle urheilijalle tai edellä mainittujen tekojen yrittäminen¹⁸. Kaikentyyppinen auttaminen, kannustaminen, patistaminen, salaaminen tai osallisuus dopingrikkomukseen tai näiden yritysten täyttää teon tunnusmerkit sopimuksen toisen artiklan mukaan.

Tutkielmassa pyritään selvittämään dopingrikkomuksesta johtuvan toimintakiellon juridisista asemaa suhteessa kansainvälisesti tunnustettuun perusoikeuteen elinkeinovapaudesta. Modernisoituvassa urheilun maailmassa doping on kasvava ongelma, kuten aiemmin esitetyt kiinnijääneiden ja käyttäjien määrät osoittavat. Tutkielmassa on tavoitteena vastata kysymyksiin, *miten vallitseva oikeusjärjestelmä suhtautuu urheilun toimintakieltoon PL 18 §:ää rajoittavana tekijänä sekä miten oikeusjärjestelmän tulisi reagoida dopingrikkomukseen, jotta oikeusjärjestelmä olisi koherentti?* Rangaistusten ankaroittamista tutkittaessa selvitetään dopingin käytön kriminalisoinnin eli rangaistavaksi säätämisen mahdollisuutta Suomen lainsäädännössä.

Tutkittava ala, urheiluoikeus, on vahvasti kansainvälinen, joten tutkimus ei rajoitu ainoastaan Suomeen, vaan ottaa huomioon kansainvälisen sääntelyn ja oikeustilan. Urheilu on voimakkaasti liikkuva ala ja kilpailusarjat sekä kilpailijat ovat kansainvälisiä. Urheilussa toimintakielto voidaan langettaa myös muista rikkomuksista kuin dopingrikkomuksesta, kuten kilpailumanipulaatiosta, joka voi olla esimerkiksi vedonlyöntiä urheilijan omasta kilpailutapahtumasta tai sääntöjen vastaisten varusteiden käytöstä kilpailutapahtumassa¹⁹. Tutkielmassa ei perehdytä toimintakieltoihin, jotka ovat seurausta kilpailumanipulaatiosta. Tutkielman rajaus toimintakieltoihin dopingrangaistuksena on perusteltu,

¹⁸ Unescon urheilun dopingin vastainen yleissopimus.

¹⁹ Suomen Hiihtoliitto, n.d, s. 5 & 9.

sillä urheilun kansanterveydellinen asema on suuri. Urheilijat toimivat esikuvina myös suurelle joukolle maailman ihmisistä, joiden joukossa kuntodoping on jälleen yleisty-mässä²⁰. Dopinginkäytöllä voi olla monia haittavaikutuksia, kuten masennus, tajutto-muus, sydänlihasrappeuma sekä maksa- ja aivovauriot²¹. Tämän vuoksi on tärkeää pyrkiä dopinginkäytön vähentämiseen niin ammatti- kuin kuntourheilijoiden joukossa.

Dopingrikkomuksesta seuraa toimintakiellon lisäksi usein muitakin seuraamuksia. Näitä voivat olla erinäiset sopimussakot niin urheilijan työsopimuksessa, urheilijan ja liiton vä-lisessä urheilijasopimuksessa²² kuin urheilijan ja sponsorin välisissä sponsorisopimuk-sissa. Erilaiset mainehaitat voivat vaikeuttaa urheilijan työllistymistä niin urheilun kuin minkä tahansa muun alan parissa. Dopingrikkomuksen takia urheilijan taloudellinen ti-lanne kokonaisuudessaan heikkenee, koska mahdollisuus ansaita valitsemallaan työllä estyy ja urheilijan maksettavaksi voi tulla erinäisiä sakkoja ja vahingonkorvauksia. Näiden kaikkien edellä mainittujen seuraamusten justifikaatio jätetään tämän tutkimuksen ul-kopuolelle. Näitä väistämättömiä seurauksia kuitenkin käytetään osana dopingrangais-tuksen kokonaisarviointia, johon kuuluu itse toimintakielto sekä kaikki edellä mainitut seuraamukset.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja lähdeaineisto

Tämä tutkielma on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen tutkielma, jonka tehtävänä on tulkita sekä systematisoida voimassa olevaa oikeutta²³. Lainoppi on vahvasti kielen ja ymmärtämisen tutkimusta, kuten historian- ja kirjallisuudentutkimuskin²⁴. Oikeusdog-matiikka sekä myös tämä tutkielma rakentuu voimassa olevan oikeuden varaan ja sitä sekä muita oikeuslähdeopin sallimia lähteitä tullaan hyödyntämään tutkielmassa²⁵.

²⁰ Räisänen, 2023.

²¹ Koskelo, 2015, s. 27.

²² Vuonna 2022 Suomen hiihtoliiton urheilijasopimuksessa ollut dopingrikkomuksesta seuraava sakkopy-kälä oli 100 000 euroa, minkä oikeutusta perustellaan rikkomuksen liitolle sekä hiihto- ja urheiluyhteisölle aiheuttamasta taloudellisesta vahingosta (Ahosola, 2022).

²³ Määttä & Paso, 2022, s. 3.

²⁴ Aarnio, 2011, s. 11.

²⁵ Husa, Mutanen & Pohjolainen, 2008, s. 20.

Oikeuslähdeopin mukaisesti lähteet voidaan jakaa vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin, joita tässä tutkimuksessa edustavat esimerkiksi perustuslaki, Euroopan unionin perusoikeuskirja sekä Euroopan neuvoston dopingin vastainen sopimus.²⁶ Määttä ja Paso (2022) nostavat seuraavaksi ryhmäksi heikosti velvoittavien oikeuslähteiden joukon, johon luetaan muun muassa hallituksen esitykset, ennakkoratkaisut sekä valiokuntien mietinnöt ja lausunnot. Kolmantena ryhmänä oikeuslähdeopissa ovat sallitut oikeuslähteet, joiden joukkoon kuuluu oikeustieteellisessä kirjallisuudessa esitetyt kannanotot, tuomioistuinten ratkaisut sekä viime aikoina sallittujen oikeuslähteiden joukkoon nousseet moraalit ja etiikka, joiden merkitys on tavallista suurempi juuri urheilu-oikeudessa. Kiellettyjen oikeuslähteiden alan muodostavat lain ja hyvän tavan vastaiset argumentit²⁷.

Lainoppi ilmenee työssä koherenssin ja legitimitietin kautta. Legitimiteetti voidaan määritellä poliittisen vallankäytön kohteiden kykenevyytenä hyväksyä heihin kohdistuva oikeudellinen ohjaus²⁸. Legitimiteettiä tarkastellaan työssä etenkin elinkeinovapauden rajoituksen näkökulmasta. Elinkeinovapauden rajoitus on oikeudellinen ohjaustoimi, jolla pyritään dopingin käytön poistamiseen urheilusta. Karhun ja Määtän (2010, s.133) mukaan hyväksynnän, jonka vallankäytön kohteet ovat antaneet, on noudatettava oikeudellisen sääntelyn perusteita. Näihin perusteisiin pohjautuen legitiimiä voi olla vain sen tyyppinen oikeus, joka ei loukkaa oikeudellista legitimitietin eli demokraattisen oikeusvaltion perus- ja ihmisoikeuksien muodostamaa selkärankaa.

Koherenssi oikeustieteellisessä keskustelussa on polarisoitunut lokaaliin ja totaaliin koherenssiin, joista ensimmäinen käsittää oikeudenalakohtaisen ja jälkimmäinen oikeusjärjestyskohtaisen koherenssin²⁹. Koherenssin asema urheilu-oikeudessa ja vielä tarkemmin dopingsääntelyssä korostunut, koska kyseessä on oikeudenala, jonka piirissä vaikuttaa monia eri oikeusjärjestelmiä³⁰. Dopingsääntely perustuu maailmanlaajuisiin urheilun

²⁶ Määttä & Paso, 2022, s. 18, 21, 23 & 25.

²⁷ Aarnio, 2011, s. 69.

²⁸ Karhu & Määttä, 2010, s. 133–134.

²⁹ Hakala, 2022.

³⁰ Ks. Tuori (2004, s. 1214), joka nostaa esiin uudet oikeudenalat, joiden etäisyys kansallisvaltion lähtökohdasta sekä perinteisen oikeusjärjestelmän ulkopuolelle jättäytyminen vaarantavat oikeusjärjestyksen

sisäisiin säännöstöihin, joita urheilun parissa toimivat henkilöt sitoutuvat noudattamaan, kun taas oikeus työhön ja elinkeinovapaus nauttii perus- ja ihmisoikeutena vahvaa oikeudellista suojaa. Tutkimuksessa sivutaan myös muiden valtioiden oikeusjärjestelmien tilaa dopingin suhteen, joten tutkimuksella on pieni oikeusvertaileva osansa.

Tutkimusaiheen sekä -näkökulman vuoksi lähdeaineisto koostuu kansainvälisistä säännöstöistä, kuten WADA:n kiellettyjen aineiden listauksesta, lajiliittojen ja olympiakomiteoiden säännöistä, Maailman antidopingsäännöstöstä, Urheilun valkoisesta kirjasta³¹ ja urheilun kansainvälisen vetoomustuomioistuimen CAS:n ratkaisuksista. Perinteistä oikeudellista materiaalia edustavat perustuslaki, ihmis- ja perusoikeussopimukset, kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus, ylimpien lainvalvojien ratkaisut soveltuvin osin sekä lainvalmisteluaineisto. Korkeimman oikeuden ratkaisut liittyvät suurelta osin rikoslaissa määriteltyyn dopingrikokseen, jota ei tässä tutkimuksessa käsitellä, mutta asian kannalta merkittäviä ratkaisuja ovat KKO:1998:122, jossa urheilija oli määrätty neljän vuoden kilpailukieltoon, jonka pituutta voitiin käsitellä tuomioistuimessa vain yhdistyslain edellytyksin sekä KKO:1998:143, jossa A kiisti dopingtestin tulosten oikeellisuuden ja vaati kilpailukieltonsa kumoamista. Kansainvälisistä oikeustapauksista Euroopan unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisu T-313/02, jossa kantajat väittivät riidanalaisten antidopingsääntöjen johtavan EY:n 49 artiklan takaamien urheilijoiden taloudellisten vapauksien loukkaukseen, on aiheen kannalta hyvä esimerkkitapaus. Yksityiskohtaisemmista säädöksistä ja säännöksistä merkittäviä ovat muun muassa yhdistyslaki (503/1989), SEUT³² 165 artikla, EU:n tietosuoja-asetuksen³³ 112 artikla ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 39 artikla.

Tutkimus on tärkeä, koska kyseessä on perustuslaissa ja kansainvälisillä sopimuksilla turvattu oikeushyvä, mutta itse rajoittamistoimenpide perustuu alan omaan autonomiaan

täydellistä koherenssia. Toisaalta Tuori myös pohtii, onko koherenssi enää tavoiteltavaa tai mahdollista myöhäismodernissa ajassamme.

³¹ KOM (2007) 391.

³² Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (2016/C 202/01).

³³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679.

eikä vahvasti oikeudelliseen rajoittamiseen. Urheilun kenttä laajenee, ja mukaan tulee koko ajan uusia lajeja, joiden oikeusturvasta tulee varmistua. Urheiluoikeudellinen tutkimus ja keskustelu ovat kehittyneet merkittävästi viime vuosina, mistä dopingin kannalta yksi merkittävimmistä esimerkeistä on McLarenin vuonna 2016 julkaisema tutkimus Venäjän valtiojohtoisesta dopingohjelmasta³⁴. Ristiriita siitä, että jotkut valtiot sekä johtavat dopingohjelmia että rahoittavat urheilua on ilmiselvää. Dopingista kiinni jääneinä on niin kutsuttuja uusijoita, mikä saa taas kyseenalaistamaan järjestelmän toimivuuden. Kysymyksiä herättää vielä dopingin kriminalisoimattomuus jossakin maissa, kuten Suomessa. Esimerkki dopinginkäytön kriminalisoinnista löytyy aivan naapuristamme, sillä Ruotsi on lailla säätänyt käytön rangaistavaksi³⁵. Ruotsi ei ole ainoa, vaan on muitakin eurooppalaisia valtioita, jotka ovat käytön kriminalisoineet. Mutta mitä tämä kertoo lainsäätäjämme arvoista, kun satoja miljoonia katsojia, satoja kanssakilpailijoita ja sopimus-kumppaneita huijaava urheilija ei syyllisty teostaan rikokseen. Tutkimukselle on nähtävissä tarve, sillä yhteiskunnallisia arvoja vastaan sotiva epärehellisyys ja rangaistuksen vaikuttavuus eivät kohtaa yhteiskunnan omaksumaa vakavuusasteen luokittelua.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma rakentuu neljälle pääluvulle ja niistä ensimmäisessä käsitellään urheilun juridista erityisluonnetta. Luvussa keskitytään urheilun lainsäädäntöön, normeihin ja itsesääntelyyn. Urheilun vähäinen lainsäädäntö tasapainottuu itsesääntelyllä ja autonomialla. Urheilumaailmassa tulisi noudattaa voimassa olevaa oikeutta. Luvussa kaksi nostetaan esille urheilun kannalta keskeisimmät yleissäännökset. On tärkeää tuntea aiheen juridinen ja autonominen tila ennen kuin syvennyttään itse substanssiin tarkemmin.

Kolmas luku perehtyy dopingiin ja urheilun kurinpitoon. Kappaleen aluksi käsitellään yksilöurheilijan ja joukkueurheilijan juridista asemaa. Niissä on joitakin poikkeavuuksia muun muassa siinä, harjoittaako urheilija ammattiaan työsuhteessa vai yrittäjänä.

³⁴ McLaren, 2016.

³⁵ Lag (1991:1969) om förbud mot dopningsmedel.

Tämän jälkeen tarkastellaan WADA:n antidopingsäännöstöä eli World Anti-doping Code:a. Antidopingtoiminta perustuu tähän maailmanlaajuiseen säännöstöön, johon kuuluu WADA:n kansainväliset standardit³⁶. Kolmantena aiheena luvussa on urheilun kurinpito, jossa keskitytään urheilun oikeudellistumiseen, toimijoihin sekä prosessiin. Viimeisenä teemana luvussa kolme on dopingtestaus sekä dopingrangaistukset. Tässä osiossa käydään läpi urheilijan oikeudet ja velvollisuudet dopingprosessissa.

Neljännessä luvussa siirrytään aiheen perusoikeudelliseen osioon ja aloitetaan se käsittelemällä perusoikeuksien oikeudellista asemaa. Perusoikeudellisen yleisesityksen jälkeen syvennytään tarkemmin perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinovapauteen sekä oikeuteen ansaita valitsemallaan työllä. Tämän jälkeen yhdistetään perusoikeudet sekä urheilu ja käsitellään perusoikeuksien vaikutuksia urheilussa niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti. Neljännen kappaleen lopuksi eritellään vielä urheilijan asemaa yleisesti työmarkkinoilla sekä urheilun omilla työmarkkinoilla.

Perusoikeuksien rajoittaminen on viidennen luvun teema, ja ensimmäiseksi tarkastellaan elinkeinovapauden rajoittamista ja rajoitusedellytyksiä. Seuraavaksi verrataan Urheilun oikeusturvalautakunnan ja urheilun kansainvälisen vetoomustuomioistuimen soveltamien periaatteiden ja perusoikeuksien rajoitusperiaatteiden yhtäläisyyksiä. Vertailun jälkeen syvennytään dopinginkäytön kriminalisointiin. Kriminalisoinnin mahdollisuutta selvitetään jo olemassa olevan petoskriminalisoinnin kautta. Luvun loppuun nostetaan esille muiden ammattiryhmien toimintakieltoja ja niiden oikeudellista asemaa suhteessa urheilun vastaaviin. Kuudes luku keskittyy tutkimuksen tuloksiin. Tässä kappaleessa esitetään kootusti keskeisimmät tulokset sekä vastaukset tutkimuskysymyksiin. Lopuksi tuloksista johdetaan päätelmät ja pohditaan aihetta jatkotutkimukselle.

³⁶ SUEK, n.d.

2 Ammattuurheilun juridinen erityisluonne

2.1 Urheilun autonomia ja itsesääntely

Itsesääntely on tietyn ryhmän tai yhteenliittymän sekä heidän yhdistyksien aikaansaamia eettisiä sääntöjä.³⁷ Itsesääntelyjärjestelmän ominaisuutena on vapaaehtoisuus sekä hallinnollista puolta edustava itsesääntelyelin. Kuten itsesääntelyssä yleensä, myös urheilun itsesääntelyssä on mahdollista erottaa kolme tasoa: kansallinen, eurooppalainen sekä globaali.³⁸ Urheilun itsesääntelyjärjestelmä eroaa muiden alojen itsesääntelyjärjestelmästä sen tehokkuudellaan, sillä kansainvälisen lajiliiton normit ovat voimassa maailmanlaajuisesti. Erona on myös vähäisempi vapaaehtoisuus, koska esimerkiksi urheilun toimintakielto tulee voimaan heti langettamishetkestä lähtien koko maailmassa, toisin kuin esimerkiksi elinkeinoelämän eettisiin sääntöihin ei ole kaikkien sitouduttava. Nämä alojen itsesääntelykäytännöt siis tukevat oikeudellista sääntelyä. On myös mahdollista, että tukeudutaan lähes kokonaan alan itsesääntelyyn, kuten urheilussa on toimittu.

Urheilun omaa tapaoikeutta edustaa *lex sportiva*³⁹. Oikeudenkäymiskaassa (4/1734) oli jo nyt kumottu säännös, jonka mukaan tuomarin oli mahdollista soveltaa maantapaa, jos asiasta ei ollut säädetty lakia. Tapaoikeus ja maantapa ovat nykyään lähes rinnasteisia.⁴⁰ Jo ennen säännöksen kumoamista sen käyttö oli vähäistä sekä nykyään maantapaan oikeuslähteenä suhtaudutaan varauksella muun muassa sen kirjoittamattomuuden takia. Ammattuurheilussa kuitenkin *lex sportiva*lla on ollut vahva asema, sillä lähes vuosisadan ajan Suomen urheilun kentällä lähdettiin siitä, että urheilun normit ovat eettisiä eivätkä oikeudellisia⁴¹. Viimeisen noin kymmenen vuoden aikana on herännyt enemmän keskustelua *lex sportiva*n asemasta ja urheilun tarpeesta oikeudelliselle sääntelylle⁴². Ennen ajateltiin, että norminanto, niiden soveltaminen ja niihin liittyvien riitojen ratkaisu

³⁷ Määttä, 2019, s. 517.

³⁸ Halila & Norros, 2017, s. 11.

³⁹ Halila & Norros, 2017, s. 8.

⁴⁰ Määttä & Paso, 2022, s. 26–27.

⁴¹ Halila, 2002, s. 814.

⁴² Halila & Norros, 2017, s. 11.

tapahtuu urheilun sisällä, koska urheilu on oikeusjärjestykseltä suojattu alue.⁴³ Itsesääntely edelleen on vahvaa urheilun alalla, mutta sitä on jouduttu tarkastelemaan uudelleen. Yleisten oikeusperiaatteiden sekä perus- ja ihmisoikeuksien soveltaminen urheilun sisäiseen kurinpitoon on saamassa yhä enemmän kannatusta⁴⁴. Yhtenä selittävänä tekijänä on perus- ja ihmisoikeuksien horisontaalivaikutuksen kokonaisvaltainen vahvistuminen yhteiskunnassa.⁴⁵ Kansainvälisten perus- ja ihmisoikeussopimusten määrä on lisääntynyt merkittävästi 1940 ja 1950 luvun taitteesta alkaen.

Urheilussa itsesääntelyn ytimessä ovat yhdistyssäännöt sekä kilpailusäännöt, jotka vastaavat tarpeeseen säännellä kilpailutoimintaa.⁴⁶ Tehokkuuden ja organisoitumisen kannalta on tärkeää, että on vain yksi kansainvälinen lajiliitto yhtä urheilulajia kohti. Kansallisten lajiliittojen tehtäviin kuuluu urheiluseurojen eli jäsenistönsä palveleminen, lajin edunvalvonta, oman maan huippu-urheilun organisointi sekä urheilijoiden kehittymistä tukevat toimet⁴⁷. Urheilun oikeudellinen järjestäytyminen on yhdistysautonominen asia.⁴⁸ Urheilujärjestöjen säännöt ja päätökset ovat ratkaisevassa asemassa, johtuen urheilua koskevan lainsäädännön vähäisyydestä sekä julkisen vallan ohjauksen välillisyydestä. Itsesääntelyn hyvyyttä on perusteltu sen joustavuudella sekä kyvyllä huomioida alan erityispiirteitä. Urheilutoiminta on Euroopassa rakentunut pyramidimaisesti.⁴⁹ Pyramidin perustan muodostavat urheilijat sekä urheiluseurat, keskikerroksessa on kansalliset lajiliitot, miltei huipulla ovat kansainväliset lajiliitot ja aivan pyramidin kärjen muodostavat olympia- ja paraolympiakilpailuita hallinnoivat Kansainvälinen olympiakomitea sekä Paraolympiakomitea. Näiden olympiakomiteoiden hyväksynnällä kansainvälinen lajiliitto saa olla osa olympialiikettä⁵⁰. Pyramidimaisen rakenteen takia lajiliitoilla on käytännössä ylivertainen asema urheilumarkkinoilla.

⁴³ Halila, 2007 s. 75.

⁴⁴ Kinnunen, 2012, s. 4.

⁴⁵ HE 309/1993 vp, s. 6 & 8; Karapuu, 2011, s. 80 & Ojanen & Scheinin, 2010, Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä.

⁴⁶ Halila & Norros, 2017, s. 12.

⁴⁷ Ziliacus. 2018, s. 264.

⁴⁸ Aine, 2020, s. 15–16.

⁴⁹ Ziliacus, 2018, s. 265.

⁵⁰ KOK, Olympic Charter, artikla 25.

Urheilu on organisoitunut eniten aatteellisten yhdistysten avulla.⁵¹ Niitä ovat keskusjärjestöt, seurat sekä lajiliitot, joilla on vahva valta asettaa sääntöjä, tehdä valintoja arvokilpailuihin, määrätä urheilijasopimusten sisällöstä ja näiden aspektien avulla siis vaikuttaa urheilijoiden ammatinharjoittamiseen merkittävästi.⁵² Perusoikeusnäkökulmasta tarkasteltuna urheilujärjestöjen ja -yhdistysten on mahdollista säännellä urheilijoiden oikeusasemia. Esimerkkinä yksittäisen urheilijan oikeusasemaan vaikuttavasta säännöstä on maajoukkueen urheilijasopimuksen pakollisuus ehtona kilpailuihin osallistumiselle. Nämä urheilijasopimukset ovat järjestöjen laatimia ja sisältävät paljon vakioehtoja, joilla on suuri merkitys alalla.⁵³ Järjestöjen vakioehdot ovat nähtävissä osana itsesääntelyä. Urheilu on järjestäytynyt hierarkkisesti, joten se tehostaa perusoikeusvaikutuksia, eikä näin yksittäisellä urheilijalla ole mahdollisuutta olla toimimatta lajiliiton reunaehtojen puitteissa, jos hän haluaa päästä harjoittamaan ammattiaan. Urheilijoiden profiilit ovat nousseet viime vuosina, mikä on lisännyt ainakin suurimpien tähtien neuvotteluasemaa, mutta heidän osuutensa ammattuurheilijoiden joukossa on pieni. Urheilujärjestöjen tekemiä päätöksiä on tarkasteltava suhteessa yksilöiden oikeusasemaan kajoamiseen, mitä enemmän päätökset vaikuttavat urheilijoiden oikeusasemaan sitä kriittisemmin on arvioitava yhdistysautonomian rajoja⁵⁴.

Yhdistymisvapaus on oikeusjärjestyksen kantava peruste⁵⁵. Sen avulla voidaan tehdä yhteiskunnallista vaikuttamista. Urheilunpiirissä yhdistymisvapaudella on positiivinen merkitys, sillä yhdistyslaissa sekä perustuslain 13 §:ssä säännellyin perustein yksilöt voivat perustaa urheiluseuran tai muun yhdistyksen urheilutoiminnan harjoittamiseksi ja he saavat tähän oikeudellista suojaa. Modernissa oikeuskäsityksessä on katsottu, että yhdistysautonomia suojaa yhdistykselle vapauspiirin julkisen vallan puuttumiselta ilman erityisiä perusteita⁵⁶. Suomessa toiminta on jakautunut yleensä lajeittain seuroihin, jotka ovat kansallisen liiton jäseniä, eikä liiton jäseniksi säännönmukaisesti hyväksytty yksityisiä

⁵¹ Halila & Norros, 2017, s. 72.

⁵² Zilliacus, 2018, s. 265 & Aine, 2011a, s. 29.

⁵³ Halila, 2002, s. 814.

⁵⁴ Aine, 2011a, s. 29.

⁵⁵ Aine, 2011a, s. 28.

⁵⁶ Aine, 2011a, s. 29.

henkilöitä, sillä se rikkoisi edellä selostetun pyramidimallin.⁵⁷ Toiminta liitoissa kattaa kaiken harrasteurheilusta ammattilaisurheiluun. Seurojen sekä urheilijoiden oikeudellinen suhde lajiliittoihin perustuu joko jäsenyyteen tai sopimussuhteeseen.⁵⁸ Jäsenyys on yleensä pyramidin peräkkäisillä tasoilla eli kansainvälisellä ja kansallisella lajiliitolla, kansallisella lajiliitolla ja seuralla sekä seuralla ja urheilijalla. Tämän kaavan mukaan seurat eivät muodosta jäsensuhdetta kansainvälisiin lajiliittoihin eivätkä siten urheilijatkaan yleensä ole kansallisten lajiliittojen jäseniä.

Säännöt ja niiden ulottuminen urheilussa perustuvat sääntöketjutukseen, joka tapahtuu sitouttamalla ammattiuurheilija lisenssin kautta kansainvälisen sekä kansallisen lajiliiton sääntöihin, joiden varaan kilpailutoiminta pääasiassa rakentuu.⁵⁹ Sääntöketjutukseen turvaudutaan lajiliitoissa ja seuroissa etenkin kurinpidollisissa asioissa, joihin dopingrikkomukset kuuluvat. Ketjutus siis johtaa tilanteeseen, jossa kurinpitovaltaa käyttää eri järjestö kuin se johon urheilija mahdollisesti kuuluu jäsenenä. Sääntöketjutuksessa esiintyvät puutteet ovat johtaneet myös sopimusten käyttöön kurinpidollisissa asioissa. Ongelmana sääntöketjutuksessa etenkin ammattiuurheilijoiden keskuudessa voi olla puuttuva seuran jäsenyys, sillä monesti he vain urheilevat seuran valvonnassa oman yhtiönsä kautta. Tämän ongelman poistaa juuri yksityisoikeudellinen kurinpitosisopimus, johon urheilija sitoutuu esimerkiksi tekemällä urheilijasopimuksen lajiliiton kanssa tultuaan valituksi maajoukkueeseen. Urheilun oikeusturvalautakunta (UOL) on päätöksessään todennut, että urheilijaan voidaan kohdistaa vain sellaisia kurinpitomääräyksiä, joihin hänet on sitoutettu.⁶⁰ Lautakunnan mukaan perustavanlaatuinen edellytys kilpailukiellon määrittämiselle on urheilijaa velvoittavat säännöt tai sopimus ja vain sellainen seuraamus on mahdollinen, mikä ilmenee kurinpitosäännöistä. Urheilijat, jotka olivat valittaneet urheilun oikeusturvalautakuntaan, ovat eronneet seuroistaan ennen turnaukseen osallistumistaan, eikä heillä ole ollut voimassa olevaa lisenssiä, joten kilpailusäännöt eivät ole sitoneet urheilijoita seuran jäsenyyden eikä lisenssin perusteella. Näin ollen seuran

⁵⁷ Halila & Norros, 2017, s. 64–65 & Halila & Tarasti, 2011, s. 35.

⁵⁸ Zilliacus, 2018, s. 266.

⁵⁹ Virtanen, 2021, s. 228 & Halila & Norros, 2017, s. 300.

⁶⁰ UOL 17/2008.

urheilijoille langettama kahden ottelun pelikielto luvattomasta turnausosallistumisesta tuli kumotuksi. Koska kurinpidosta yhdistys määrää säännöissään ja säännöt velvoittavat vain yhdistyksen jäseniä, urheilijat eivät voi tulla kurinpitotoimien kohteeksi, koska he eivät ole seuran jäseniä.

Sääntöketjutus ja sopimukset ovat kurinpitotoiminnan kannalta oleellisia, koska lajiliitto, jonka määräämät kurinpitotoimet ovat urheilussa merkittävimpiä, ei voi määrätä yksilöihin kohdistuvia kurinpitotoimia, sillä he eivät ole lajiliiton jäseniä. Jotta lajiliiton on mahdollista toteuttaa kurinpidollisia toimia urheilijoita kohtaan, on kurinpidollisten määräysten oltava sekä seuran että lajiliiton säännöissä⁶¹. Korkein oikeus julisti metsästysyhdistyksen johtokunnan päätöksen yhdistyksen jäsenen määräaikaisesta metsästyskiellosta mitättömäksi, sillä yhdistyksen säännöissä ei ollut kurinpitomääräyksiä.⁶² Seuran jäsen ei ollut sitoutunut kurinpitotoimiin, koska niistä ei ollut mainintaa seuran säännöissä eikä myöskään ketjutusta erilliseen kurinpitosäännöstöön, joten johtokunta oli ylittänyt toimivaltansa asiassa.

Oikeustieteessä yleisenä periaatteena tunnettu laillisuusperiaate siis pätee myös urheilun saralla, sillä urheilun kurinpidon on noudatettava kurinpidollista laillisuusperiaatetta. Tämän periaatteen mukaisesti kurinpidollinen rangaistus voidaan langettaa vain sellaisesta teosta, joka on asianosaista sitovissa säännöissä säännelty rangaistavaksi. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on perustuslain 8 §:ssä, jonka mukaan ketään ei saa syyttää rikoksesta tai tuomita rangaistukseen teosta, jota ei ole teon hetkellä säädetty rangaistavaksi, eikä rangaistus voi olla ankarampi kuin tekohetkellä on säädetty. Kriminalisointiperiaatteena laillisuusperiaate on vahvin sen perustuslaillisen asemansa takia, minkä vuoksi rikoslainsäätäjät kohtaa työssään ohittamattomia rajoja⁶³. Perustuslakivaliokunta on korostanut laillisuusperiaatteen asemaa sillä, että kaksi muuta perusoikeuksien rajoitusedellytystä, täsmällisyyden sekä tarkkarajaisuuden vaatimus sekä lailla säätämisen

⁶¹ Virtanen, 2021, s. 229.

⁶² KKO 1997:165.

⁶³ Melander, 2016, s. 22.

vaatimus, on mahdollista johtaa juuri legaliteettiperiaatteesta⁶⁴. Etenkin tarkkarajaisuusvaatimus on urheilun kentällä merkittävä, ja sitä on korostanut myös perustuslakivaliokunta useasti, määrittelemällä sen ydinsisällöksi, että rikoksen tunnusmerkistö on oltava laissa riittävän täsmällisesti ilmaistu lainsoveltajan kannalta.⁶⁵ Perustuslakivaliokunta selvittää sanomaansa nostamalla esiin, että säännöksen sanamuodosta on pystyttävä ennakoimaan jonkin tietyn toiminnan tai laiminlyönnin rangaistavuus. Rikosoikeuden laillisuusperiaatteella on vahva asema myös eurooppalaisessa sekä kansainvälisessä rikosoikeudessa, sillä se sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen (Sops 18–19/1990, EIS) 7 artiklaan sekä kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) Rooman perussäännön (56/2002) 22–24 artiklaan. UOL on myös korostanut periaatetta päätöksenteossaan, jossa se edellyttää toiminnan, josta kurinpitoseuraamus voidaan langettaa, tarkkaa määrittelyä yhdistyksen säännöissä tai määräyksissä taikka urheilijan kanssa solmitussa sopimuksessa.⁶⁶ Lisäksi seuraamuksen laatu on määriteltävä kurinpitomääräyksissä lautakunnan mukaan. UOL:n linja kurinpidollisesta laillisuusperiaatteesta siis vastaa vallitsevaa linjaa perustuslain laillisuusperiaatteesta.

Harrastustasolla urheilun ollessa lähinnä aatteellista toimintaa, on selvää, ettei oikeudellistuminen ole ollut kovin tärkeä intressi, mutta siirryttäessä ammattiurheiluun, joka on vahvasti kaupallista ja taloudellisesti latautunutta, oikeudelliselle toimintakehikolle tulee antaa entistä enemmän painoarvoa⁶⁷. Tämä on havaittavissa myös oikeusjärjestyksellemme, joka antaa enemmän suojaa elatustoimintaa kuin harrastustoimintaa kohtaan⁶⁸. Oikeusjärjestys muuttuu koko ajan, mikä on selvästi havaittavissa urheilun kentällä tapahtuneessa muutoksessa⁶⁹. Yhteiskunta oikeudellistuu ja siihen vaikuttavat niin yksilön oikeuksien painoarvon lisääntyminen kuin yleinen ilmapiiri yhteiskunnassa⁷⁰. Vuoden 1995 perusoikeusuudistus ja sitä seurannut uusi perustuslaki nostivat perusoikeuksien

⁶⁴ PeVL 23/1997 vp, s. 2.

⁶⁵ PeVL 22/2001 vp, s. 3/I. Ks. myös PeVL 18/2007 vp, s. 5/II, PeVL 56/2014 vp, s. 2/II & PeVL 10/2016 vp, s. 9.

⁶⁶ UOL 1/2018. Ks. myös UOL 2/2008, UOL 23/2011 & UOL 46/2015.

⁶⁷ Ks. Halila & Norros, 2017, s. 20.

⁶⁸ Halila, 2002, s. 813.

⁶⁹ Husa & Pohjalainen, 2014, s. 20.

⁷⁰ Tarasti, 2002, s. 581.

huomioimisen lainsoveltamisessa entistä tärkeämpään asemaan. Tästä esimerkkinä perustuslain 22 §, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava sekä perus- että ihmisoikeuksien toteutuminen. Turvaamisvelvoite koskee myös yksityisten keskinäisiä suhteita, julkisen vallan ja yksityisen välisen suhteen lisäksi⁷¹.

Yhdistysautonomian lisäksi urheilussa vallitsee yli sata vuotta vanha fair play eli reilun pelin periaate, joka on urheilutoiminnan eettisen hierarkian huipulla.⁷² Reilun pelin ideologia perustuu ajatukselle jokaisen tasapuolisesta mahdollisuudesta voittaa kilpailussa suorituskykynsä puitteissa. Periaate nivoo yhteen eettisen ja moraalisen arvioinnin, mutta ennen kaikkea se on urheilu oikeuden kantava periaate.⁷³ Merkitykseltään periaate on laaja, mikä ilmenee sekä kansallisista että kansainvälisistä liittynöistä reilu pelin toteutukseen. Kansallista reilun pelin ideologiaa edustaa Suomen olympiakomitean ”Reilu peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet”, joka sisältää laajan skaalan periaatteita hallinnosta luontoon sekä yhdenvertaisuudesta antidopingiin. Tätä ei voida pitää juridisena asiakirjana, vaan enemminkin yleisluontoisena tavoiteohjelmana, sillä edellä määritellyn laillisuusperiaatteen vaatimalla tavalla, asiakirjassa ei ole määritelty rangaistavia tekoja. Näitä periaatteita voidaan pitää kokonaisvaltaisina ihanteina urheilussa.

Suomen olympiakomitean uusi, vuoden 2022 alussa voimaan tullut säännöstö ”Liikunnan ja urheilun yhteiset vakavaa epäasiallista käyttäytymistä ja vakavia eettisiä rikkomuksia koskevat kurinpitomääräykset” saavat osakseen vahvan velvoittavuuden. Säännöstö noudattaa kurinpidollista laillisuusperiaatetta määrittelemällä rangaistavat teot, rangaistusta koventavat sekä lieventävät tekijät ja rangaistuslajit. Se on siis täsmällinen ja tarkkarajainen. Uudistettu säännöstö on kaikkien osapuolten kannalta merkittävä, vaikkakin teonkuvausten laajuus vaikuttaa suuresti sääntelyn kattavuuden kasvamiseen edellisiin säännöstöihin verrattuna.⁷⁴ Tälle lajien yhteiselle kurinpidolliselle säännöstölle on ollut tarvetta, sillä lajikohtaiset kurinpitosäännöstöt ovat tavanomaisesti voimassa vain

⁷¹ HE 390/1993 vp, s. 75.

⁷² Halila & Norros, 2017, s. 37.

⁷³ Aine, 2011, s. 31.

⁷⁴ Aine, 2022, s. 21.

kilpailutoiminnassa esiin tulleiden väärinkäytösten arviointiin. Yhteinen säännöstö poistaa tämän epäkohdan, sillä vakavien eettisten rikkomusten 5.2 §:n mukaan rangaistavat teot voivat ilmetä niin kilpailuissa, harjoituksissa, otteluissa, valmennus-, markkinointi-, koulutustapahtumissa tai näihin rinnastuvissa liikuntaan tai urheiluun kiinteästi liittyvissä tilaisuuksissa tai toiminnoissa niin kasvokkain kuin viestimien välityksellä. Säännöstöä ei tosin sovelleta dopingiin, sillä niiden arviointiin käytetään urheilun lajisääntöjä ja dopingin omia säännöstöjä.

2.2 Urheilun sääntely

2.2.1 Kotimainen ja tanskalainen sääntelykehys

Suomessa liikunnasta sekä urheilusta säännellään liikuntalaissa (390/2015). Lain tärkeimpinä tavoitteina tutkimuksen kannalta on edistää huippu-urheilua sekä liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita. Suomen ratifioima UNESCON yleis-sopimus velvoittaa Suomea tukemaan WADA:a sekä toimimaan WADA:n alaisen Maailman antidopingsäännösten mukaisesti.⁷⁵ Suomella on oma antidopingsäännöstönsä, joka pohjautuu Maailman antidopingsäännöstöön.

Liikuntalaissa käytetään termejä ”liikunta” sekä ”huippu-urheilu”. Jaottelua ei ole tehty korostamaan toista, vaan tunnustamaan näiden molempien olemassaolo sekä eriytynyt luonne. Huippu-urheilun eriyttäminen lain termistössä merkitsee yhteiskunnan velvollisuutta tehdä painoarvoerottelua suhteessa lasten ja nuorten liikuntaan sekä aikuisten terveyttä edistävään liikuntaan tukipolitiikan saralla.⁷⁶ Huippu-urheilun ottaminen osaksi lakia velvoittaa myös sen piirissä ilmentyvien ongelmien vastuulliseen sekä perusteelliseen käsittelyyn. Piittaamattomasti dopingiin tai päihteisiin suhtautuva toiminta on täten mahdollista rajata pois yhteiskunnan tuen piiristä, jota opetusministeriö myöntää vuosittain ammattuurheilijoille⁷⁷.

⁷⁵ HE 190/2014 vp, s. 14.

⁷⁶ Aaltonen, 2004, s. 20.

⁷⁷ Ekman, 2004, s. 161.

Suomessa ei ole niin sanottua huippu-urheilulakia, jonka sääntelyalaan dopingin käyttö voisi sisältyä. Huippu-urheilun kuulumista liikuntalakiin on perusteltu integraation tärkeydellä muuhun liikuntaan.⁷⁸ Liikuntalain soveltamista ammattiuurheiluun on perusteltu myös sillä, että samassa seurassa usein toteutuu kaikki liikunnan ja urheilun tasot niin lasten ja nuorten liikunnasta aina ammattiuurheiluun. Myös valtakunnan tasolla kaikki liikunnan ja urheilun muodot, lasten ja nuorten liikunta, kunto- ja harrasteliikunta sekä huippu- ja ammattiuurheilu kuuluvat yhteisen kattojärjestön, Suomen Olympiakomitean alaisuuteen, eikä tämän takia ole tarkoituksenmukaista erotella niitä lainsäädännöllä erisäädöksiin. Asiasta on eri näkemyksiä pohjoismaissa, sillä esimerkiksi Tanskassa ei ole vastaavaa liikuntalakia, vaan siellä on säädetty huippu-urheilun edistämislaki sekä laki toimista dopingia vastaan⁷⁹. Huippu-urheilulain 1 §:ssä (LOV nr 288 af 26/04/2004) määritellään Team Danmark -instituutio, jonka tehtävänä on kehittää tanskalaista huippu-urheilua sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti vastuullisella tavalla. Team Danmark tekee yhteistyötä Tanskan urheiluliiton ja lajiliittojen sekä muiden aiheen kannalta merkittävien yhteistyökumppaneiden kanssa. Ensimmäinen pykälä sisältää kaksitoista kohtaisen listauksen toimista, joiden avulla Team Danmark käynnistää, koordinoi ja tehostaa Tanskan huippu-urheilua koskevia toimenpiteitä. Tutkimuksen aiheen kannalta listalta merkittävimpiä ovat kohdat huippu-urheilun kulttuuripoliittisen ja järkevän kehityksen varmistamisesta, huippu-urheilijoiden asianmukaisen fyysisen, henkilökohtaisen ja sosiaalisen kehityksen varmistamisesta sekä sosiaalisten tukitoimien käyttöönottamisesta huippu-urheilijoille työmarkkinoita varten. Kyseinen instituutio on siis valtiollinen huippu-urheiluorganisaatio, jolle huippu-urheilun kehittämisvastuu on Tanskassa keskitetty.

Laki dopingista vapaan urheilun edistämisestä (LOV nr 1438 af 22/12/2004) määrittelee dopingin sekä sisältää säädökset Tanskan antidopingtoiminnasta sekä itsehallinnollisesta Antidoping Danmark järjestöstä. Lain 1 §:ssä todetaan kulttuuriministerin antavan yksityiskohtaiset säännöt dopingaineista. Kulttuuriministeri on antanut mittavan täytännönpanomääräyksen urheilun rehellisyyden edistämisestä (BEK nr 1582 af 17/12/2018),

⁷⁸ VSN 6/2018 vp, s. 38.

⁷⁹ HE 190/2014 vp, s. 16.

jossa on muun muassa tyhjentävä dopingin määritelmä, avustusehdot, sanktiot yksilöitä kohtaan sekä antidopingsääntöjen rikkomuksen määritelmä. Täytäntöönpanomääräyksessä on useita viittauksia WADA:an ja sen säännöstöihin. Tanskassa urheilun säädökset ovat siis eriytyneet useisiin erikoislakeihin, kun taas Suomessa on voimassa liikunnan yleislaki. Suomen liikuntalain 1 §:n toisen momentin viittausäännös kansainvälisiin velvoitteisiin on kattava ja velvoittaa Suomen noudattamaan niitä liikuntalain lisäksi. Suomen ratifioitua Unescon yleissopimuksen se on velvollinen siis noudattamaan WADA:n hyväksymää maailman antidopingsäännöstöä. Vaikka Suomi ei ole Tanskan tavoin maininnut maailman antidopingsäännöstöä lakitekstissä, velvoittaa se molempia valtioita samalla tavalla.

2.2.2 Sääntely Ruotissa ja Norjassa

Muista pohjoismaista Ruotissa urheilu on kansalaisjärjestötoimintaa erillään valtiosta.⁸⁰ Sveriges Riksidrottsförbund (RF) on erillinen oikeushenkilö, joka on päävastuussa liikunnasta sekä urheilusta. Lajiliitot ovat järjestön jäseniä, joille RF jakaa urheilun osuuden valtion budjetista. Ruotsin antidopingtoimisto toimii urheiluliikkeen sisällä yhdistyksenä. Dopingsäännökset Ruotissa on sisällytetty lakiin tiettyjen dopingaineiden kieltämisestä (1991:1969)⁸¹. Lain ensimmäisessä pykälässä määritellään aineet, joihin lakia sovelletaan. Näitä aineita ovat synteettiset anaboliset steroidit, testosteroni ja sen johdannaiset, kasvuhormoni sekä kemialliset aineet, jotka lisäävät testosteronin tuotantoa tai vapautumista ja sen johdannaiset tai kasvuhormoni. Toinen pykälä taas pitää sisällään luettelon kielletyistä toimista dopingaineisiin liittyen. Kiellettyä on maahantuonti, luovuttaminen, valmistaminen, myyminen, hallussapito ja käyttäminen. Myös Ruotsin rikoslaissa (1962:700) säännellään dopingista, mutta laissa tiettyjen dopingaineiden kieltämisestä pykälässä neljä säännellään, että jos kyseessä on hallussapito- tai käyttörikos, sovellettava laki ei ole rikoslaki vaan dopinglaki.

⁸⁰ HE 190/2014 vp, s. 16.

⁸¹ Myös laissa salakuljetuksen rangaistuksesta (2000:1225) on säännös dopingista, mutta se ei ole tutkimusaiheen ydinalueella.

Norjassa urheilua rahoitetaan Suomen tavoin rahapeleistä saatavilla tuotoilla (Rahapelilaki LOV-2022-03-18-12, 12 §). Norjan urheilun kattojärjestö on Norges Idrettsforbund, joka on yksi valtion tuen saajista.⁸² Myöskään Norjassa ei ole säädetty liikuntalakia, eikä kunnilla ole velvollisuuksia järjestää tai tukea urheilutoimintaa. Dopingista säännellään Norjassa lääkeainelain (LOV-1992-12-04-132) 24a §:ssä sekä 31 §:ssä. Lääkeainelain 24a § sisältää kiellon dopingaineiden hankkimisesta, hallussapidosta ja käyttämisestä. Pykälässä on viittaus Norjan rikoslain (LOV-2005-05-20-28) 234 §:ään, jossa määritellään dopingrikkomus sekä sen rangaistusasteikko, joka on sakosta maksimissaan kahteen vuoteen vankeutta. Rangaistavaa on dopingaineen laitton valmistaminen, maahantuonti, varastoiminen, lähettäminen, siirtäminen ja käyttäminen. Toisessa momentissa vastaavasti rangaistavaksi on määrätty myös käytön avustaminen sekä yllyttäminen ja kolmannessa momentissa huolimattomasta dopingrikkomuksesta seuraa sakko tai korkeintaan vuosi vankeutta. Dopingaineeksi määritellään rikoslaissa aineet, jotka ovat kuninkaan vahvistamissa dopingsäännöissä. Näissä säännöissä on listaus siitä, mitä aineita pidetään dopingina (FOR-1993-04-30-318). Norjan lääkeainelain 31 § sisältää myös rangaistusasteikon dopingin hankkimisesta, hallussapidosta ja käytöstä sekä näiden yrityksestä. Kaikista edellä mainituista rangaistuksena on sakkoa, enintään kuusi kuukautta vankeutta tai molempia. Samat sanktiot soveltuvat lääkeainelain 31 §:n mukaan myös huumausainneiden käyttöön sekä hallussapitoon.

Sekä Norjan että Suomen rikoslaeissa olevat dopingsäännökset sisältävät molemmat laitottoman valmistamisen, maahantuonnin, myynnin, välittämisen, levittämisen sekä näiden yrityksen. Norjassa myös käyttö on kriminalisoitu toisin kuin meidän oikeusjärjestyksessämme, mutta Suomen rangaistusasteikko on tiukempi ja meillä on määritelty teon törkeä muoto erikseen. Ruotsin rangaistusasteikko on dopinglain 3 §:ssä. Se on samansuuntainen Suomen kanssa, erotellen teon lievän ja törkeämmän muodon. Se, joka luovuttaa, valmistaa, välittää, myy, käyttää tai hallussa pitää tuomitaan dopingrikoksesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Jos rikos on luokiteltava lieväksi esimerkiksi aineiden määrän tai muiden olosuhteiden vuoksi, rangaistus on sakkoa tai maksimissaan kuusi

⁸² HE 190/2014 vp, s. 17.

kuukautta vankeutta. Törkeä tekomuoto on lain 3a §:ssä ja vakavuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, oliko teko osa laajamittaista tai ammattimaista toimintaa, oliko teossa osallisena erityisen suuri määrä dopingaineita sekä oliko teko muuten erityisen vaarallinen tai piittaamaton.

Ruotsi, Norja sekä Tanska ovat kriminalisoineet dopingin käytön erikoislaeilla. Suomen dopingsäännösten ollessa ainoastaan rikoslaisissa yleismuotoisina dopingpykälinä, ne eivät koske pelkästään järjestäytyntä urheilua vaan dopingia yleisesti. Rangaistuspykälän kuuluminen Suomen rikoslakiin on nähtävä dopingrikoksen tekemuotojen laajana paheksuntana⁸³. Vuonna 2002 voimaan tullut Suomen rikoslain muutos (400/2002) terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista perustuu hallituksen esitykseen, jossa ei eritelty kriminalisoinnin kohteeksi valittujen tekojen oikeushyvää⁸⁴ tarkasti.⁸⁵ Esityksen perusteluissa holhoavuus, erityisesti terveydelliset näkökannat, saavat paljon huomiota. Dopingaineita verrataan esityksessä paljon huumausaineisiin ja rangaistavuutta arvioitaessa dopingaineiden ei nähty olevan verrannollisia huumausaineiden vaarallisuuteen tai aineiden käytön aiheuttamiin sosiaalisiin haittoihin. Esityksen mukaan dopinginkäyttö ei johda huumeiden käytössä yleiseen yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäytymiseen, dopingin käyttämiseen tarvittavia varoja ei hankita muulla rikollisuudella eikä dopingin käyttäjien keskuudessa ole huumeiden käyttäjien keskuudessa yleistä raakaa alakulttuuritoimintaa, joka liittyy esimerkiksi välittäjiin sekä salakuljettajiin. Näihin seikkoihin vedoten esityksessä perustellaan se, että dopingainerikoksien rangaistusasteikon tulisi olla huumausainerikoksia lievempi. Tätä näkökantaa puoltaa esityksessäkin esiin nostettu yleinen rikosoikeuden periaate, jonka mukaan oman terveyden tai muiden omien etujen vaarantaminen tai vahingoittaminen ei tulisi olla rangaistavaa.

⁸³ Halila, 2002, s. 822.

⁸⁴ Oikeushyvinä pidetään yhteiskunnassa tärkeitä arvoja, joilla on kytkeä myös perus- ja ihmisoikeuksiin. Ks. Tapani, Tolvanen & Hyttinen, 2019, s. 87–88.

⁸⁵ HE 17/2001 vp, s. 15–19.

2.2.3 Rikosoikeus ja doping

Rikossäännösten tarkoitus on suojata erilaisia oikeushyviä⁸⁶. Dopingrikoksessa suojeltava oikeushyvä on terveys, jota suojellaan suoraan tai välillisesti.⁸⁷ Rikosoikeudellinen sääntely on kilpa- ja ammattuurheilun omaa dopingjärjestelmää täydentävää, koska järjestelmällä on erilaiset tavoitteet. Ammattuurheilun alalla dopinginkäytön kriminalisointia ei tue eniten paternalistinen, terveydellinen syy, vaan urheilun alalla vallitseva fair play eli reilu peli, joka ei Nuotio mukaan⁸⁸ voi olla rikosoikeuden tavoite. Rikosoikeudessa paternalismiin on suhtauduttu varauksellisesti.⁸⁹ Rikoslaisissa paternalistisena pidetään sellaisia säännöksiä, joilla ihmistä yritetään suojella omien tekojensa haitallisilta vaikutuksilta. Oikeushyvien suojelun periaatteen mukaan lainsäätäjän on kyettävä perustelemaan kriminalisoinnin tarve oikeushyvistä käsin, jonka seurauksena moraaliset kriminalisoinnit voidaan jättää rikoslain ulkopuolelle⁹⁰. Klami kuitenkin korostaa moraalien tärkeää vaikutusta oikeuden tehokkuuteen.⁹¹ Jatkuvana ongelmana on, kuinka laaja oikeuden ja moraalien välinen kuilu on suvaittava. Vaikka urheilutulosten oikeudenmukaisuutta ei voidakaan säännellä rikosoikeudellisesti tällä hetkellä, korkein oikeus on ratkaisussaan tutkinut väitettä, voiko tuomioistuimien tutkia urheilijan syyllisyyttä urheilunjärjestöjen antidopingsääntöjen rikkomiseen sekä onko asian käsittelyssä noudatettu asianmukaista järjestystä.⁹² Tuomioistuimen mukaan asia on yhdistysoikeudellinen sekä urheilujärjestön mahdolliseen sopimukseen perustuva sopimusoikeudellinen kysymys, ei prosessuaalinen. Tuomioistuimen mukaan kysymys, oliko urheilija syyllistynyt dopingiin, oli mahdollista ratkaista korkeimmassa oikeudessa, ilman urheiluliiton sääntöjen sekä yhdistyslain estämistä. Kilpailukiellon pituus voitiin käsitellä tuomioistuimessa vain yhdistyslain edellytyksin.

⁸⁶ Piippo, 2022, s. 645.

⁸⁷ Nuotio, 2019, s. 1464.

⁸⁸ Nuotio, 2019, s. 1464.

⁸⁹ Kinnunen, 2012, s. 185.

⁹⁰ Tapani, Tolvanen & Hyttinen, 2019, s. 87.

⁹¹ Klami, 2001, s. 1310.

⁹² KKO 1998:122 (ään.).

Kriminalisointi on toimintavapauden rajoitus, joka häiritsee ihmisten autonomiaa, minkä vuoksi toimintavapautta on rajoitettava mahdollisimman vähän.⁹³ Kriminalisoinnin vaatimuksina ovat muun muassa hyväksyttävät perusteet sekä välttämättömyys. Kriminalisoinnilla on useita perus- ja ihmisoikeuksien aiheuttamia oikeudellisia rajoitteita, jotka on huomioitava. Rikosoikeuden ultima ratio -periaatteen mukaan rikosoikeuden käytön tulee olla viimesijaista ja muiden yhteiskuntapolitiikan keinojen toimivuus ja käytettävyys olisi kartoitettava ensin. Tähän syyhyn on paljolti vedottu Suomessa, kun on perusteltu dopinginkäytön kriminalisoimattomuutta. Ultima ratio -periaate on tunnustettu myös EU-tasolla⁹⁴. Yhteiskuntaa ohjaavana välineenä kriminalisointi on hyvin kankea ja raskas, mikä tukee muiden keinojen ensisijaista käyttämistä. Julkisella vallalla on perustuslain 22 §:ssä säännelty velvollisuus perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisesta. Tämä toteutumisen turvaaminen edellyttää julkista valtaa sekä kunnioittamaan että suojelemaan kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksia sekä takaamaan ne.

Suomessa kriminalisointien osalta noudatetaan linjaa, jonka mukaan rikosoikeutta tulee soveltaa vain yhteiskunnallisesti tärkeiden intressien suojaamiseksi⁹⁵. Hyöty-haitta-vertailua harjoittamalla yritetään rajoittaa kriminaalipolitiikan keinovalikoimaa, jossa kriminalisoinnin on tuotettava enemmän hyötyä kuin haittaa yhteiskunnalle⁹⁶. Kriminalisointia ei siis ole mahdollista toteuttaa varmuuden vuoksi. Lainsäätäjän on suojatessaan elintärkeitä oikeushyviä, kuten henkeä ja terveyttä, tasapainoteltava, jotta suojatakseen näitä oikeushyviä, he eivät horjuta kohtuuttomasti yksilön toimintavapautta sekä autonomiaa⁹⁷. Lappi-Seppälä korosta tarvetta suojata tärkeimpiä yhteiskunnallisia intressejä nimenomaisesti muiden taholta tulevilta uhkaavilta väärinkäytöksiltä.⁹⁸ Tällä teorialle hän perustaa koko rikosoikeusjärjestelmän olemassaolon sekä perustavanlaatuisen oikeudenloukkausta. Dopingin käytössä terveydellinen oikeudenloukkaus kohdistuu tekijään itseensä, eikä näin sovellu rikosoikeudellisen suojan piiriin, koska suoja saa

⁹³ Tapani, Tolvanen & Hyttinen, 2019, s. 77–78 & 103 & Melander, 2009, s. 1181.

⁹⁴ Kettunen, 2016, s. 464.

⁹⁵ HE 130/2012 vp, s. 112.

⁹⁶ Tapani & Tolvanen, 2019, s. 99.

⁹⁷ Kinnunen, 2012, s. 185.

⁹⁸ Lappi-Seppälä, 2009, s. 69.

lähtökohtaisesti vain toisten aiheuttamia loukkauksia kohtaan. Jos yksikään ulkopuolinen ei kärsi vahinkoa, ei yksilön vapauteen ole sallittua puuttua hänen tekemien valintojen tai tekojen takia.⁹⁹ Ongelmaksi kuitenkin muodostuu itselle aiheutetun vahingon sisällöllinen määrittely. Monet välittömästi itseensä kohdistuneet teot kuitenkin aiheuttavat seurauksia, jotka vaikuttavat myös muihin. Esimerkkinä tällaisesta on huumeidenkäyttäjän tarvitsemat sosiaalihuollon palvelut.

Paternalistisen rikoslain kielto on vahva lähtökohta Suomen rikoslainsäädännössä, kuten edeltä ilmenee. Rikoslaisissa on kuitenkin poikettu tästä periaatteesta, joskin vain muutamien säännöksen kohdalla. Huumausaineiden käyttö (RL 50:2) sekä palvelusrikos (RL 45:1.2:n 2-kohta) ovat tekijään itseensä kohdistuvia kriminalisoituja tekoja. Palvelusrikoksesta tuomitaan sotilas, joka *jollain tavalla vahingoittaa tai yrittää vahingoittaa itseänsä tai terveyttänsä* saadakseen vapautuksen, loman tai muun helpotuksen palveluksesta. Tämän palvelusrikoksen tarkoituksena on asevelvollisuuslain (1438/2007) 2 §:ssä säädetyn asevelvollisuuden välttäminen. Huumausaineiden käytön kriminalisoinnissa on vedottu niiden fyysisiin ja psyykkisiin vaikutuksiin, jotka ovat huomattavasti laajamittaisempia kuin dopingilla.¹⁰⁰ Huumausaineita pidetään hallituksen esityksessä myös vahvasti riippuvuutta aiheuttavina toisin kuin dopingaineita¹⁰¹.

2.2.4 Argumentointi kriminalisoinnin puolesta ja sitä vastaan

Ruotsissa perusteltiin dopingin käytön jättämistä rangaistavuuden ulkopuolelle samantaisilla argumenteilla kuin Suomessa.¹⁰² He vetosivat lainvalmisteluaineistossaan myös huumeiden riippuvuutta aiheuttaviin tekijöihin ja dopingin addiktoimattomuuteen, dopingin haitallisten vaikutusten vähäisyyteen ja Ruotsinkin rikoslaisissa olevaan itseensä kohdistuvien tekojen rankaisemattomuuden periaatteeseen. Nämä Ruotsin dopinglain valmisteluaineistossa olleet perustelut olivat painavampia kuin kriminalisointia

⁹⁹ Kinnunen, 2012, s. 185 & 187.

¹⁰⁰ HE 17/2001 vp. s. 19.

¹⁰¹ Anaboliset steroidit aiheuttavat neuropsykiatrista riippuvuusoireyhtymää. Ks. Hämäläinen, 2017.

¹⁰² Proposition 1990/91:199 om förbud mot vissa dopningsmedel, s. 23.

puolustavat, minkä vuoksi käyttö kriminalisoitiin vasta kahdeksan vuotta myöhemmin 1998¹⁰³. Dopinginkäytön kriminalisointia valmisteleavassa aineistossa Ruotsissa korostettiin, ettei käyttö ole lisääntynyt, vaan huolta herätti se, että käyttäjät olivat nuoria sekä se, että tieto dopingista ja sen vaikutuksista oli edelleen vajavaista.¹⁰⁴ Aineiston mukaan tarvittiin monipuolisia toimia eri tasoilla käytön tehokkaaseen torjuntaan, kuten lainsäädäntöä sekä panostuksia ehkäiseviin toimiin, tutkimukseen ja koulutukseen. Dopingainerikoksissa haluttiin viestittää toiminnan moitittavuutta, joten kriminalisointi argumentoitiin huumausainerikoksia vastaavalla tavalla. Lainsäädännöllä Ruotsi tavoitteli kaikkea sellaista dopingaineiden käytön lopettamista, jolla ei ole tieteellistä tai lääketieteellistä tarkoitusta eli toisin sanoen väärinkäytön kitkemistä. Koska Ruotsi oli jo vuonna 1990 säätänyt hallussa pidon omaa käyttöä varten rangaistavaksi, olisi käytön jättäminen rangaistavuuden ulkopuolelle epäloogista.

Dopingaineiden käytön rangaistavuudella on hallituksen esityksessä esitetty olevan myös suoria negatiivisia vaikutuksia, kuten yhteiskunnan ulkopuolelle ajautuminen sekä urheilijoiden keskuudessa tapahtuva seuraamusten kasautuminen. Sanktiokumulaatiota on käsitelty tapauksessa, jossa kyseessä oli ravikilpailussa tapahtunut kunnianloukkaus.¹⁰⁵ Korkein oikeus ratkaisi tapauksessa kysymystä, oliko mahdollista jättää A tuomitsematta kunnianloukkauksesta, koska A oli jo saanut sakkorangaistuksen lisäksi urheilun sisäisessä menettelyssä kurinpidollisen sanktion. Korkeimman oikeuden mukaan lähtökohtaisesti urheilun kilpailukielto on mahdollista tulkita tekijälle koituvaksi muuksi seuraamukseksi, joka voidaan huomioida arvioitaessa rangaistuksen kohtuullisuutta ja tuomitsematta jättämistä. Korkein oikeus kuitenkin korostaa, että ne urheilussa tehdyt teot, jotka täyttävät rikoslain rikoksen tunnusmerkistön tulee ensisijaisesti arvioida rikosoikeudellisin perustein ja vasta sen jälkeen urheilun kurinpitoasiana. Nykyään rikoslaissa on oma pykälänsä kohtuullistamisperusteista¹⁰⁶. Urheilun kurinpitojärjestelmän ja rikosoikeudellisten sanktioiden yhteensovittamista pohtiessa tulee huomioida myös ne bis in

¹⁰³ Lag om förbud mot vissa dopningsmedel 1991:1969 2 §.

¹⁰⁴ Proposition 1998/99 Åtgärder mot doping, s. 38.

¹⁰⁵ KKO 2005:137 (ään).

¹⁰⁶ RL 6:7.1.

idem -periaate¹⁰⁷, eli kaksoisrangaistavuuden kieltö, joka on tunnustettu muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7.lisäpöytäkirjan 4 artiklassa.

Dopingrikosten kriminalisointi ei kata Suomessa dopingaineiden käyttöä, vaan on rajoitettu rikoslain 44:6 lueteltuihin toimiin. Vakavuudeltaan dopingrikokset on sijoitettu lääkerikosten ja huumausainerikosten väliin, jossa ensin mainitut rikokset ovat lievimmän rangaistavia ja viimeksi mainituista rangaistaan ankarimmin¹⁰⁸. Keskustelu dopinginkäytön kriminalisoimisesta nousi 1990-luvun alussa etenkin Pohjoismaiden neuvostossa¹⁰⁹. Järjestelmällisempi dopingvalvonta oli alkanut Suomessa noin kymmenen vuotta tätä aikaisemmin ja samoihin aikoihin Suomeen saatiin Kansainvälisen olympiakomitean akkreditoima dopingtestauslaboratorio.¹¹⁰ 1990-luvun lopulla keskustelu dopingkriminalisointien ympärillä kiihtyi ja 1998 Tuija Brax sekä 112 muuta kansanedustajaa allekirjoittivat lakialoitteen, joka kieltäisi dopingin valmistamisen, toiselle luovuttamisen sekä hallussapidon. Tämä sai aikaan positiivisempaa suhtautumista kriminalisointiin kuin Pohjoismaiden neuvoston lausunto.

Urheilun vahvat eettiset ihanteet sekä niiden kestävyys ovat koetuksella dopingin vuoksi, eikä urheilun yhteiskunnallinen tuki sekä oikeutus kestä dopingaineita tai -menetelmiä¹¹¹. Kansainvälinen olympiakomitea on lausunnossaan toivonut valtioiden lähtevän mukaan taisteluun dopingia vastaan ja tehostanut tätä vaatimuksella valtioiden ja urheilujärjestöjen yhteistyöstä koskien dopinglainsäädännön asianmukaista koordinoitua¹¹². Yleinen positiivinen asenne eri valtioiden dopinglakeihin nojaa urheiluliikkeen tuen tarpeelle, jota se saa valtioiden pakottamiseen kykeneviltä oikeusjärjestelmiltä vastustaakseen dopingia tehokkaasti.¹¹³ Urheilujärjestöt sekä urheilun autonomia eivät ole yhteistyön

¹⁰⁷ Ne bis in idem -periaatteesta ks. KKO 2012:71, KKO 2012:46 & KKO 2023:55.

¹⁰⁸ RL 44:5–8 & RL 50:1–4.

¹⁰⁹ Kinnunen, 2003, s. 230.

¹¹⁰ Kinnunen, 2012, s. 87 & 89.

¹¹¹ Kinnunen, 2003, s. 235.

¹¹² Lausanne Declaration in Sport 4.2.1999, kohta 6.

¹¹³ Kinnunen, 2012, s. 91.

myötä uhattuna, vaan ennemminkin oikeusjärjestys tukee ja vahvistaa kantaa dopingin vääryydestä.

2.3 Yksilöurheilijan ja joukkueurheilijan juridinen asema

Huippu-urheilun rahapalkkioiden historia ulottuu 1900-luvun alkuun¹¹⁴. Oikeussuhteiden monitahoisuus ei kuitenkaan korreloi säädösten määrän kanssa, vaan erityissäännöksenä ei ole muita kuin laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta (276/2009). Erityisesti taloudellisesti yksilöurheilijan ja joukkueurheilijan asemassa on eroavaisuuksia. Joukkueurheilija harjoittaessaan urheilua ammatikseen solmii seuran kanssa pelaajasopimuksen, joka täyttää työsopimuksen tunnusmerkistön¹¹⁵. Pelaajasopimuksen ollessa kahdenvälinen sopimus, johon sovelletaan työlainsäädäntöä, säännellään siinä molempien osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista työsuhteen aikana.¹¹⁶ Joukkueurheilussa pelaajasopimukset ovat lähes poikkeuksetta määräaikaista. Niiden on katsottu palvelevan sekä seurojen mahdollisuutta koota jokaiselle kaudelle optimaalisen ja kilpailukykyisin joukkue että pelaajien mahdollisuutta kehittää ammatillista osaamistaan seuraavalla kaudella. Työnantajan aloitteesta tehty määräaikainen sopimus, josta säännellään työsopimuslain (55/2001, TSL) 1:3.2:ssa edellyttää perustellun syyn, joiksi lain esitöissä on lueteltu esimerkiksi työn luonne, harjoittelu, sijaisuus tai muu näihin rinnastettava syy¹¹⁷. Urheilussa työn luonteen on katsottu olevan hyväksyttävä syy määräaikaaisuudelle. Jotta joukkueurheilija voi edustaa seuraansa kilpailullisessa ottelussa tai yksilöurheilija voi osallistua lajinsa kilpailuihin, heillä tulee olla urheilijalisenssi, joka usein myös toimii sitouttavana elementtinä kurinpitoon.¹¹⁸ Varsinkin joukkueurheilussa seurat hoitavat lisenssiasiat urheilijoiden puolesta, mikä saattaa aiheuttaa sopimusoikeudellista epävarmuutta, jos urheilija ei ole nähnyt sopimuksen ehtoja tai tutustunut niihin. Virtanen pitää tätä ongelmaa juridisesti teoreettisena, koska oletusarvoista hänen mukaansa on, että seura antaa urheilijalle tiedonannon lisenssin hankkimisesta. Joukkueurheilijan

¹¹⁴ Tiitinen, 1998, s. 211–212.

¹¹⁵ Halila & Norros, 2017, s. 176.

¹¹⁶ Heininen, 2016, s. 16.

¹¹⁷ HE 157/2000 vp, s. 8.

¹¹⁸ Virtanen, 2021 s. 227–228.

työsopimuksessa on lähes poikkeuksetta dopingista pidättäytymisvelvollisuus, joka asettaa urheilijan vahingonkorvausvastuuseen mahdollisesta dopingrikkomuksesta.¹¹⁹ On myös katsottu, että urheilijan seuran kanssa tekemä pelaajasopimus on dopingista pidättäytymisen osalta kolmikantasopimus, jossa lajiliitto on kolmantena osapuolena. Näin ollen urheilija on työsopimuksessaan alistunut lajiliiton kurinpitovaltaan. Myöskään kohtuuttoman ankarana ei ole pidetty tilannetta, jossa kilpailutoimintaan osallistuminen saisi aikaan konkludenttisen sopimuksen lajiliittoon nähden. Tällaisessa tilanteessa kurinpidolliset edellytykset täyttyvät.

Urheiluoikeudessa oli ollut vallalla näkemys, jonka mukaan urheilija ei voi olla työsuhhteessa seuraansa¹²⁰. Työsopimuslain 1 §:n määritelmä työsuhhteesta pitää sisällään työn tekemisen toiselle, toisen johdon ja valvonnan alaisena¹²¹, vastiketta vastaan ja sopimuksen perusteella. Nyt on jo suhteellisen pitkään oltu yhtä mieltä siitä, että pelaajasopimus täyttää TSL:n 1 §:n vaatimukset ja on ammattilaistasolla katsottava työsopimukseksi. Asiaa on käsitelty muun muassa korkeimmassa oikeudessa, jossa jääkiekkoilijan pelaajasopimus tulkittiin työsopimukseksi, vaikkei sitä ollut allekirjoitettu tai seuraa ei ollut vielä merkitty yhdistysrekisteriin¹²². Myös toisessa korkeimman oikeuden ratkaisussa koripalloilijan sopimus seuran kanssa on katsottu työsopimukseksi, koska hän on toiminut seuran direktiovallan alaisuudessa, saanut pelaamisestaan rahavastikkeen ja solminut pelaamisestaan sopimuksen.¹²³ Joukkueurheilussa työtä tehdään toiselle, eli työnantajana toimivalle seuralle, jolle työn taloudellinen arvo kumuloituu¹²⁴.

Yksilölajin urheilija toimii ammatinharjoittajana tai yrittäjänä ja on velvoiteoikeudessa sopimussuhhteessa useisiin eri tahoihin, kun taas joukkueurheilija tekee työtä pääsääntöisesti vain yhdelle työnantajalle.¹²⁵ Joukkueurheilija harjoittaa ammattiaan seuran

¹¹⁹ Halila, 2006, s. 300–302

¹²⁰ Halila & Norros, 2017, s. 186.

¹²¹ Direktiovalta.

¹²² KKO 1995:145.

¹²³ KKO 1993:42. Ks. myös KKO:1997:38, jossa korkein oikeus korosti vastikkeen suuruutta arvioitaessa työsuhteen syntymistä.

¹²⁴ Tiitinen, 1998, s. 213.

¹²⁵ Halila & Norros, 2017, s. 184–185.

johdon sekä valmennuksen direktiovallan alaisuudessa erittäin kurinalaisesti, sillä pelaajasopimuksessa voidaan velvoittaa pelaaja pidättäytymästä vapaa-ajalla esimerkiksi muista urheilulajeista, sillä niissä on korkea loukkaantumiseriski. Tämä joukkueurheilussa esiintyvä, pitkälle menevä direktiovalta on huomattavasti vahvempaa kuin muilla palkansaajilla. Tässäkin suhteessa yksilöurheilija on erilaisessa asemassa, koska hänellä ei ole työnantajaa, jonka johdon ja valvonnan alaisuudessa urheilija toimisi. Kuten joukkueurheilijan myös yksilöurheilijan tulee yleensä olla seuran jäsen. Molempien urheilijatyypien jäsensuhteessa seuraansa noudatetaan yhdistyksen eli seuran sääntöjä, niiden nojalla tehtyjä päätöksiä sekä yhdistyslakia¹²⁶.

Samalla, kun joukkueurheilijan merkittävin tulonlähde on työsopimukseen perustuva palkka sekä muut menestymiseen perustuvat, sopimukseen kirjatut bonukset, yksilöurheilija ei pääsääntöisesti saa palkkaa edustamaltaan seuralta. Yksilöurheilijan tulonmuodostus koostuu muun muassa starttirahasta ja mahdollisista palkintorahoista, joita on jaossa kilpailujen parhaille. Kaikille ei ammattilaisurheilussakaan ole palkintorahaa. Yksilölajeista pyöräilyn Tour de France voittaja saa palkintorahaa puoli miljoonaa euroa, kun saman kilpailun kymmenes sija tuottaa 3 800 euroa¹²⁷. Joukkuelajeissa seurat kuittaavat palkintorahat, joita jaettiin esimerkiksi jalkapallon Mestarien liigan seuroille 904 miljoonaa euroa kaudella 2013/2014¹²⁸. Dopingin levinneisyys on laajempaa nimenomaan ammattieurheilussa, ja mahdollinen syy tälle on palkintorahojen epätasainen jakautuminen, joka ilmenee myös Tour de Francen palkintorahojen jakautumisesta¹²⁹. Suomalaista huippu-urheilua tuetaan valtion varoista myönnettyillä valmennus- ja harjoitteluapurahoilla, joiden merkitys korostuu etenkin yksilölajin urheilijoilla, vaikka apurahoja myönnetään myös joukkuelajien edustajille.¹³⁰

¹²⁶ Tiitinen, 1998, s. 217.

¹²⁷ Westmattelmann, Sprenger, Hokamp & Schewe, 2020, s. 688.

¹²⁸ Järvi, 2015, s. 25.

¹²⁹ Westmattelmann, Sprenger, Hokamp & Schewe, 2020, s. 699.

¹³⁰ Jakobsson & Toivonen, 2019, s. 72.

Yksilöurheilija solmii pääsääntöisesti määräaikaiset sopimukset suoraan itse tai yhtiönsä kautta valitsemiensa tahojen kanssa.¹³¹ Näitä tahoja voivat olla välinesponsorit, terveyspalveluista vastaava teho, manageri, valmentaja ja muut kaupalliset kumppanit. Erityisesti välinesopimukset ovat yksilöurheilussa tärkeässä asemassa. Riippuen urheilijan tasta, urheilija saattaa saada tietyn määrän välineitä kaudeksi käyttöönsä tai ollessaan lajinsa kirkkain tähti, hän saa suuren määrän välineitä, yleisvaltaisesti laadukkaampaa palvelua yritykseltä, kuten uusimmat tuotteet heti ensimmäisenä, säännöllisen kuukausipalkan ja menestymiseen perustuvat bonukset. Näillä menestymisbonuksilla on yksilöurheilussa suuri taloudellinen merkitys, etenkin lajeissa, joissa käytetään paljon välineitä, sillä usein kaikkiin välinesopimukseen kuuluu oma menestysbonuksensa. Joukkueurheilussa seuraa solmii suurimman osan sponsorisopimuksista, kuten esimerkiksi vaatesponsorit ja terveydenhuolto, mutta esimerkiksi jalkinesponsori voi olla jokaisella pelaajalla henkilökohtainen.

Sekä joukkue- että yksilölajien yhteistyö-, sponsori- maajoukkue- ja urheilijasopimukseen kirjataan erityyppisiä sopimussakkoja, jotka pannaan täytäntöön, jos ei toivottua käyttäytymistä tapahtuu. Yleensä seuralla tai yksilöurheilijan tapauksessa sponsorilla tai muulla yhteistyökumppanilla on oikeus purkaa sopimus, jos urheilija syyllistyy dopingiin¹³². Kuten muissakin velvoiteoikeudellisissa sopimuksissa, myös sponsorisopimuksissa on yleensä käytössä sopimussakko, joka tulee urheilijan maksettavaksi hänen rikottuansa sopimusta.¹³³ Urheilijan moitittava ja urheilussa kielletty käytös, esimerkiksi doping, aiheuttaa myös sponsorille mainehaittaa ja taloudellisia tappioita. Joukkueurheilussakin on sopimussakkokäytäntö, josta sovitaan yleensä pelaajasopimuksen yhteydessä.¹³⁴ Joukkueurheilijoiden pelaajasopimuksissa on normaalisti vahingonkorvauspykälä, johon sovelletaan työsopimuslakia, jonka 12:1.3 käsittelee työntekijän rikkomuksia ja laiminlyöntejä. Vahingonkorvauslain (412/1974) 4 luvun 1 §:ssä on tarkat perusteet työntekijän vahingonkorvausvelvollisuudesta.

¹³¹ Halila & Norros, 2017, s. 436–437.

¹³² Halila & Norros, 2017, s. 199.

¹³³ Norros, 2018, s. 172.

¹³⁴ Ks. Suomen Palloliitto, (n.d.), pelaajasopimus, 16 § & SM-Liiga (n.d.), pelaajasopimus, kohdat 8.1 & 8.2.

Sekä yksilöurheilija että joukkueurheilija voivat molemmat edustaa maataan arvokilpailuissa sopimuksen puitteissa. Joukkuelajien sopimukset ovat A-maajoukkuesopimuksia, jotka solmitaan kyseisen liiton ja urheilijan välille.¹³⁵ Määräaikainen sopimus astuu voimaan pelaajan lähdettyä maajoukkueen leirille tai ottelutapahtumaan ja sopimus päättyy, kun ottelutapahtuma tai pelaajan esiintymisvelvoitteet ovat ohitse. Maajoukkuesopimus velvoittaa pelaajan osallistumaan maajoukkueen johdon osoittamiin harjoituksiin, otteluihin, leireihin ja testeihin sekä noudattamaan maajoukkueen ohjeita ja määräyksiä, kuten liiton määräämien edustusasujen käyttö. Liiton velvollisuutena on korvata pelaajan matkat ja majoitus, maksaa päiväraha sekä sovittu korvaus, johon voi kuulua menestysbonus. Yksilöurheilijat solmivat myös liiton kanssa urheilijasopimuksen, jotta voivat kilpailla kansainvälisissä kilpailuissa sekä arvokilpailuissa.¹³⁶ Vaikka nämä urheilija- ja maajoukkuesopimukset ovat pääsääntöisesti liiton laatimia vakioehtoisia sopimuksia, niissäkin voi molempien urheilijaryhmien tapauksessa olla yksilöllisiä ehtoja. Yksilölajeissa liiton urheilijasopimus saattaa olla pakollinen, jotta voi osallistua lajin korkeimpiin kilpailuihin, ei siis vain arvokilpailujen osalta¹³⁷. Urheilijasopimus takaa urheilijoille erilaisia terveys-, valmennus- ja tukipalveluita, joita ei peritä takaisin huonon kilpailumenestyksen vuoksi, jos urheilija täyttää velvollisuutensa liittoa kohtaan. Liitto ei maksa urheilijasopimuksen osapuolelle palkkaa, joten kyseessä ei ole seurajoukkuesopimukseen vertautuva työsopimus. Päivärahaan myös yksilöurheilijat ovat oikeutettuja.

Paljon huomiota saanut tilanne oli Johannes Høsflot Klæbon erimielisydet Norjan hiihtoliiton urheilijasopimuksen sisällöstä syksyllä 2023. Jos Klæbo ei olisi päässyt sopuun maansa liiton kanssa, hän ei olisi saanut osallistua maastohiihdon maailmancupiin kaudella 2023/2024, joka on lajin pääkilpailusarja. Myös Suomessa kilpailuvirasto on antanut ratkaisun koskien urheilijasopimuksia.¹³⁸ Ratkaisussa kaksi suomalaista mäkihyppääjää pitivät Suomen Hiihtoliiton urheilijasopimuksessa olevia sponsorirajoituksia määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä, jota se ei kilpailuviraston mukaan ollut, koska

¹³⁵ Halila & Norros, 2017, s. 238–239.

¹³⁶ Keckman, 2015, s. 86–87.

¹³⁷ Halila & Norros, 2017, s. 240–243.

¹³⁸ Dnro 756/61/04.

urheilijoilla oli valittavana useita muita vaihtoehtoisia sponsoreita. Heidän ei näin ollen ollut pakko solmia sponsorisopimuksia juuri hiihtoliiton sponsorien kanssa kilpailevien yritysten kanssa.

3 Doping ammattuurheilussa

3.1 Antidopingsääntely ja SUEK:n rooli

Urheilun ollessa hyvin kansainvälinen ala, myös antidopingtoiminnan on oltava kansainvälistä. Suomi on liittynyt vuonna 1990 Euroopan neuvoston vahvistamaan dopinginvastaiseen yleissopimukseen (Anti-Doping Convention).¹³⁹ Ensimmäisessä artiklassa on määritelty sopimuksen tavoite, joka on vähentää ja lopulta kadottaa doping urheilusta. Kokonaisuudessaan sopimuksesta on luettavissa myös muita tavoitteita, kuten dopingvalvonnan ja testauksen kehittäminen ja tehostaminen, sanktioiden tehokkuuden varmistaminen ja antidopingkasvatuksen tukeminen. Sitouduttuaan sopimuksessa turvaamaan urheilijoiden oikeussuojan dopingasioissa, tuli Suomen perustaa Urheilun oikeusturvalautakunta.¹⁴⁰ Vaikka yleissopimus oli laaja se ei tuottanut odotettuja tuloksia ja dopingtapausten määrä ei laskenut toivotulla tavalla. Tämä johti Kansainvälisen olympiakomitean, kotipaikassaan Sveitsin Lausannessa, järjestämään suureen konferenssiin, jonka seurauksena perustettiin WADA. Perustavanlaatuisena tarkoituksena WADA:ssa on saattaa yhteen kansainväliset lajiliitot sekä kansallisvaltioiden hallitukset tehokkaasti dopinginvastaiseen työhön. WADA on Sveitsin lakiin perustuva yksityinen säätiö, jota rahoittavat kansallisvaltiot sekä Kansainvälinen Olympiakomitea puoliksi. Ennen WADA:a lähes jokaisella lajiliitolla oli omat, sisällöltään erilaiset dopingsäännönsä, jotka aiheuttivat tulkintaongelmia, joten WADA:n perustamisella oli ennen kaikkea harmonisoiva vaikutus¹⁴¹.

WADA:n World Antidoping Coden (WADC) on tunnustanut yli 185 valtiota osana UNESCO:n dopingin vastaista yleissopimusta.¹⁴² WADC ei sido valtioita, koska WADA:n hyväksymät asiakirjat ovat yksityisoikeudellisia, joten päätettiin laatia kansainvälisesti tunnustettu oikeudellinen kehys, jonka avulla valtiot voivat sisällyttää säännösten

¹³⁹ ETS 135, 1989.

¹⁴⁰ Halila & Norros, 2017, s.337.

¹⁴¹ Kinnunen, 2012, s. 81.

¹⁴² EIT 5. jaosto: Tapaus FNASS ja muut vastaan Ranska (18.4.2018), kohta 54.

kansalliseen lainsäädäntöönsä. UNESCO:n ja Euroopan neuvoston antidopingsopimukset ovat tyypiltään samanlaisia, mutta UNESCO:n sopimus on sekä velvoittavuudeltaan että alueelliselta kattavuudelta laajempi.¹⁴³ Urheilun kuuluessa myös Euroopan unionin toimialaan, on antidopingtoiminta osana myös EU:ta ja sen yksi sen kuudesta urheilutyöryhmästä keskittyy juuri antidopingiin. UNESCO:n dopingin vastaisen yleissopimuksen neljännessä artiklassa todetaan, etteivät WADC:n määräykset ole erottamaton osa yleissopimusta, eivätkä ne saa välittömiä oikeusvaikutuksia kansallisessa lainsäädännössä. Yleissopimuksen 3 artikla sitouttaa sopimusvaltiot toteuttamaan kansallisella ja kansainvälisellä tasolla asianmukaisia toimenpiteitä, jotka ovat säännösten periaatteiden mukaisia, jotta yleissopimuksen tarkoitus saavutetaan, mutta suoranaisiin lakimuutoksiin ei velvoiteta. Viidennessä artiklassa mainitaan toimenpiteinä esimerkiksi lainsäädäntö, asetukset, politiikka ja hallinnolliset käytännöt. Koska urheilu ei monissa maissa perustu lainsäädäntöön, on dopingin vastaiset valtiosopimukset täytyneet laatia niin, ettei suoraan urheiluun vaikuttavia velvoitteita voida sopimusten perusteella määrätä.

Vaikkei WADC olekaan suoraan sovellettavissa olevaa oikeutta, koko antidopingjärjestelmä perustuu siihen, koska WADC on pohjana kansallisille antidopingsäännöstoille¹⁴⁴. Suomen urheilun eettinen keskus ry (SUEK) on kansallinen antidopingorganisaatio, jonka vuosikokouksen nimittämä Antidopingasioiden kurinpitolautakunta hoitaa dopingrikkomusasioiden käsittelyn sekä päätöksenteon¹⁴⁵. Pääasiassa SUEK tekee urheilijoiden dopingtestit Suomessa, mutta poikkeusolosuhteissa myös kansainväliset lajiliitot sekä WADA voivat testata urheilijoita.¹⁴⁶ Ulkomailla suomalaisten urheilijoiden dopingtestauksen voi hoitaa aina kyseisen maan kansallinen antidopingorganisaatio. Tällöin myös mahdollisen dopingtapauksen käsittely tapahtuu ulkomaalaisen organisaation toimesta. Näytteiden analysointi tapahtuu WADA:n valvomissa ja akkreditoimissa laboratorioissa. SUEK:n tulee toiminnassaan noudattaa WADA:n hyväksymiä kansainvälisiä standardeja sekä soveltuvin osin myös toimintamalleja. Antidopingtyö on muutakin kuin virtsa- ja

¹⁴³ Halila & Norros, 2017, s. 338.

¹⁴⁴ Bärholm & Mäkinen, 2018, s. 13.

¹⁴⁵ Halila & Viertola, 2021, s. 69.

¹⁴⁶ Ikonen, 2019, s. 58–61.

verinäytteiden ottamista ja tutkimusta, sillä nykyaikaiseen antidopingvalvontaan kuuluvat olinpaikkatietojärjestelmä, näytteiden pitkäaikaissäilytys ja uudelleenanalysointi, biologinen passi¹⁴⁷ ja tutkinnalliset menetelmät. SUEK:lla on antidopinginsäännösten mukaan oikeus hankkia, käsitellä ja arvioida tietoja kaikista käytettävistä olevista lähteistä, jos tiedot liittyvät dopingvalvontaan. Tiedot edesauttavat SUEK:ia tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen testaus suunnitelman koostamisessa, kohdennetun testauksen suunnittelemisessa ja mahdollisten dopingrikkomusten tutkimisessa. SUEK on velvollinen tutkimaan kaikki dopingrikkomukset, jotka kuuluvat heidän toimivaltaansa ja kartoittamaan mahdolliset muut dopingrikkomukseen osalliset henkilöt, kuten urheilijan tukihenkilö, valmentaja tai lääkäri sekä varmistamaan seuraamusten toimeenpanon. Jotta SUEK:lla olisi kaikki tarpeellinen tieto tapausten tutkimiseksi, se tekee perusteellista yhteistyötä WADA:n kanssa sekä kerää ja analysoi tietoa ja todisteita sekä sisäisistä että ulkoisista lähteistä.

Suomessa antidopingtoiminta perustuu siis yksityisoikeudelliseen organisointiin, josta vastuussa on SUEK toimeenpanemalla valtiosopimukset¹⁴⁸. SUEK:n ja urheilujärjestöjen antidopingin vastaisella toiminnalla on vahvat perusteet, mutta päätökset, joita SUEK ja järjestöt voivat tehdä toimivaltansa perusteella, ovat laajalti urheilijoiden oikeusasemaan vaikuttavia. Malli, jolla urheilu on Euroopassa organisoitu, on asettanut urheilujärjestöt sekä antidopingtoimijat monopoliasemaan, mikä tarkoittaa yksittäisen urheilijan riippuvuutta näistä järjestöistä ja toimijoista¹⁴⁹. Tämä johtaa siihen, että urheilijan on joko hyväksyttävä antidopingsäännöt tai lopetettava urheilu-uransa. Urheilijan syyllistyessä dopingiin uransa aikana, saa hän siitä kurinpitovapaudesta. Se on julkinen moite urheilijalle tai muulla urheilun toimijalle.¹⁵⁰ Kurinpitotoimi tarkoittaa vahvaa puuttamista perustuslain 18 §:n takaamaan elinkeinovapautteen ja siten urheilijan toimeentuloon. Urheilijoiden saama mediahuomio saattaa vahvistaa tuomion rangaistuksen

¹⁴⁷ Biologinen passi on valvontamenetelmä, jossa testauspooliin kuuluvilta urheilijoilta seurataan samoja biologisia muuttujia läpi heidän urheilu-uransa. Poikkeavuudet biologisissa muuttujissa saattavat paljastaa dopingrikkomuksen. Ks. Rauste, 2019, s. 177.

¹⁴⁸ Halila, 2018, s.28.

¹⁴⁹ Urheilun valkoinen kirja, 2007, s.13–14.

¹⁵⁰ Virtanen, 2021, s.230.

seurauksia. Näiden seikkojen takia on erityisen tärkeää, että menettely on oikeudellisesti hyväksyttävää ja yleisesti uskottavaa.

3.2 Urheilun kurinpito

Urheilun kurinpidolla on suuri ja monitahoinen merkitys etenkin ammattiuurheilussa. Kurinpidolla suojellaan urheilun ydintä, eli reilua peliä.¹⁵¹ Ottelun tai kilpailun aikaisesta reilun pelin valvonnasta sekä kurinpidosta vastaa tapahtuman tuomari, joka antaa tarvittaessa eri tasoisia sanktioita kielletystä toiminnasta tai hän voi jopa hylätä koko suorituksen. Kilpailun aikaisesta kurinpidosta esimerkkinä voidaan käyttää jalkapallossa jaettavia keltaisia ja punaisia kortteja, joita voidaan antaa muun muassa taklauksesta tai ajan pelaamisesta sekä myös maastohiihdossa jaettavia suullisia huomautuksia tai keltaisia kortteja esimerkiksi tekniikkavirheestä tai estämisestä. Myös kilpailun päätyttyä on kurinpidolla tärkeä asema, sillä muun muassa dopingtestejä tehdään järjestelmällisesti parhaiten sijoittuneille kilpailun jälkeen. UOL on käsitellyt suhteellisen paljon ottelu- ja kilpailutapahtuman jälkeistä kurinpitoa käsitteleviä tapauksia, kuten tapauksen, jossa liiton kurinpitovaliokunta oli määrännyt jalkapalloilijalle neljän ottelun pelikiellon kentältä poistosta johtuneen kahden ottelun pelikiellon lisäksi.¹⁵² UOL piti kurinpitolautakunnan määräyksen voimassa, koska se katsoi, ettei se ollut pelaajan menettelyyn nähden liian ankara tai väärä.

Kuten edellä on käsitelty, kurinpito jaetaan yhdistysoikeudelliseen kurinpitoon sekä sopimusperusteiseen kurinpitoon. Kurinpidon vanhentumista voidaan myös käsitellä edellisen kahtiajaon mukaan joko yhdistys- tai sopimusoikeudellisena kysymyksenä.¹⁵³ Urheilun kurinpito sekä kurinpitomenettely on useasti rinnastettu rikosprosessiin ja kurinpitomääräykset rikosoikeuden rangaistussäännöksiin. Tätä yhteyttä on korostettu myös urheilun oikeusturvalautakunnan päätöksissä, joissa on otettu kantaa muun muassa

¹⁵¹ Virtanen, 2021, s. 224.

¹⁵² UOL 14/2017. Ks. myös UOL 16/2015, UOL 6/2018, UOL 11/2021 & UOL 12/2023.

¹⁵³ Ojala, 2019, s. 149.

kuulemisperiaatteeseen ja laillisuusperiaatteeseen¹⁵⁴. Etenkin rikoslain 3:1:n ja perustuslain 8 §:n kirjattu laillisuusperiaate on yksi rikosoikeuden kantavista periaatteista. Kurinpitoa erottaa kuitenkin rikosoikeudellisesta sääntelystä ennakkollinen sitouttaminen, jota ei ole rikosoikeudessa¹⁵⁵. Kuitenkin urheilun sisäinen kurinpito tulee pitää erillään rikosoikeudellisesta menettelystä yhtymäkohdista huolimatta. Kurinpitoseuraamusten oikeudenmukaisuus on relevantti kysymys, sillä Suomessa niitä määrätään eniten urheilujärjestöissä.¹⁵⁶ Tämän seurauksena urheilun oikeusturvalautakunnan suurin tapausryhmä on juuri kurinpitoasiat, joka indikoi urheilijoiden valituskynnyksen madaltumista. Koska kurinpitotoimilla vaikutetaan viime kädessä urheilijan oikeuteen ansaita valitsemallaan työllä, on niillä merkittäviä taloudellisia sekä imagollisia vaikutuksia.

Pelotevaikutus on yksi kurinpitojärjestelmän tärkeimmistä tehtävistä.¹⁵⁷ Tämä auttaa ennaltaehkäisemään sääntörikkomuksia, koska seuraukset voivat olla kohtalokkaita koko urheilu-uran kannalta. Toisaalta kurinpitojärjestelmällä voidaan myös ohjata urheilijoita sekä joukkueita ja heidän toimintaansa tiettyyn suuntaan. Tämä on huomattavissa dopingin osalta WADC:n kiellettyjen aineiden listasta, jota muutetaan aika ajoin. Uusimassa, 1.1.2024 voimaan tullessa listassa uutena kiellettynä aineena on huumaava kipulääke tramadol¹⁵⁸. Kurinpito urheilussa on jaettavissa kolmeen eri alueeseen: 1) doping ja ottelumanipulaatio, 2) muu kilpailutoimintaan liittyvä kurinpito sekä 3) muu kurinpito.¹⁵⁹ Dopingsääntely onkin urheilun sisäisen oikeusjärjestyksen laajin osa-alue. Dopingtapaukset perustuvat monen eri toimijan yhteistyölle, jossa ensin työnsä suorittaa testauslaboratorio, jonka jälkeen WADA tai kansallinen dopingin valvontaelin tutkii, onko kyse antidopingsäännösten soveltamisalaan kuuluvasta rikkomuksesta ja määrää mahdollisen rangaistuksen¹⁶⁰.

¹⁵⁴ UOL 19/2013, UOL 35/2015, UOL 1/2017, & UOL 13/2021.

¹⁵⁵ Aine, 2017, s. 15.

¹⁵⁶ Halila, 2006, s. 322.

¹⁵⁷ Rantala, 2016, s. 50.

¹⁵⁸ WADC International Standard Prohibited List 2024, s. 16.

¹⁵⁹ Zilliacus, 2018, s. 281 & Halila & Tarasti, 2017, s. 239.

¹⁶⁰ Halila, 2001, s. 837.

Kurinpitoseuraamus urheilussa tarkoittaa seuraamusta, joka määrätään urheilun parissa toimivalle henkilölle tai taholle rangaistukseksi kielletystä teosta.¹⁶¹ Seuraamus vaihtelee sen mukaan, onko kysymyksessä tavallinen kurinpitotoimi vai dopingrikkomus, mutta vakavimmissa tapauksissa seurauksena on aina toimintakielto. Lievimpiä seuraamuksia ovat jo edellä esiin nostetut varoitus sekä huomautus. Varoituksen antaa tavallisesti kilpailuorganisaatio ja sen vaikutukset rajoittuvat kyseiseen tapahtumaan. Poikkeuksiakin on, sillä esimerkiksi Suomen Palloliiton jalkapallon varoitukset ja kentältäpoistot -määräykset 2023 mukaan pelaajan tai taustahenkilön saatua neljä ensimmäistä varoitusta, seuraa yhden ottelun peli- tai toimitsijakielto¹⁶².

Urheilija tai urheilijan seura voi myös saada sakkorangaistuksen kurinpidollisena toimenä.¹⁶³ Sakkorangaistus on yksilölajeissa harvinaisempi kuin joukkuelajeissa, muttei kuitenkaan tavaton¹⁶⁴. Urheilun oikeusturvalautakunta on käsitellyt sakkoa koskevia kurinpitoseuraamustapauksia, joissa sakko on poistettu¹⁶⁵ tai säilytetty¹⁶⁶. Myös edellä käsitellyt sopimussakot ja eräänlaiset uhkasakot ovat yleistyneet etenkin yksilöurheilun puolella, liiton tai olympiakomitean sekä urheilijan välisissä urheilijasopimuksissa. Muita, huomautuksen ja toimintakiellon väliin sijoittuvia, kurinpitoseuraamuksia ovat kilpailumaksujen korotukset, pelaaminen tyhjille katsomoille, sarjapaikan menetys tai pistemenetys. Rangaistuseuraamuksia voidaan käyttää yhdessä, kuten sakkorangaistus ja pelikielto¹⁶⁷. Nämä edellä käsitellyt kurinpitorangeistukset koskevat muuta kurinpitoa kuin dopingia. Yksilöille dopingrikkomuksesta voidaan määrätä kirjallinen varoitus, kilpailutuloksen mitätöinti, urheilutapahtuman tulosten hylkääminen tai urheilun toimintakielto.¹⁶⁸ Joukkueille, tilanteessa, jossa vähintään kaksi joukkueen henkilöä todetaan syyllistyneeksi dopingrikkomukseen, seuraamuksena voi olla esimerkiksi pisteiden

¹⁶¹ Pitkänen, 2012, s. 97.

¹⁶² Kohta 1.4.

¹⁶³ Pitkänen, 2012, s. 97.

¹⁶⁴ Muun muassa Kansainvälinen hiihtoliitto käyttää sakkorangaistusta, ks. FIS, 2023, The international ski competition rules (ICR) Book II Cross-country Edition October 2023, kohta 223.3.1.1.

¹⁶⁵ Ks. esim. UOL 1/2018 & UOL 31/2020.

¹⁶⁶ Ks. esim. UOL 26/2017 & UOL 14/2023.

¹⁶⁷ Ks. esim. Liiga Oy, (n.d.), Kurinpitosäännöt 2023–2024, 10 §.

¹⁶⁸ SUEK, 2021, Suomen antidopingsäännöstö, kohdat 10–11.

menetyks, hylkääminen kilpailusta tai tapahtumasta tai muu rangaistus. Nämä tulevat yksilöille määrättyjen seuraamusten lisäksi. Urheilutapahtumien osalta järjestävä taho voi määrätä tapahtumalle säännöt, jotka oikeuttavat määräämään vieläkin ankarampia seuraamuksia kuin edellä mainitut.

Dopingrikkomuksesta seuraava kurinpitoseuraamus riippuu rikkomuksen moitittavuuden asteesta, eikä näin ollen aina johda toimintakieltoon. Oikean rangaistuksen mittaamisen vaikeus ei ole vain modernin ajan ongelma, vaan jo 1961 Tapio Nousiainen on pohtinut väitöskirjassaan rikosoikeuden vaikeimpia osia ja nimennyt juuri tuomarin määrittelyn rangaistuksen mittaamisessa¹⁶⁹. Tuomarit ovat tuon kysymyksen äärellä edelleen ja usein myös urheilun kurinpidossa pohditaan samaa. Mediassa eivät nouse yleensä esiin tapauksien tosiseikat vaan langetettavan kurinpitoseuraamuksen vaikutus. Kuten rikosoikeudessa, myös urheilun kurinpidossa rangaistuksen mittaamisella on tärkeä merkitys, koska se on aina julkinen moite urheilijaa kohtaan, riippumatta seuraamuksen ankaruudesta.¹⁷⁰ Kurinpitoseuraamus vaikuttaa urheilijan päivittäiseen työhön, joten urheilijan kannalta on hyvinkin merkittävää, kuinka pitkä esimerkiksi toimintakielto on. Mitä pidempi on toimintakiellon pituus, sitä vaikeampaa urheilijan on enää saavuttaa lajinsa huipputasoa ja näin ollen jatkaa ammattitoimintaansa.

Lajien käytäntö määrittelee kurinpidon perusseuraamukset.¹⁷¹ Toimivaltaa muussa kuin dopingiin liittyvässä kurinpitoasiassa käyttää se lajiliiton toimielin, jolle se toimivaltaajaon mukaan kuuluu. Yleisesti lajiliitoissa on kurinpitoelin, johon kurinpito kuuluu, mutta jos sitä ei ole, toimivalta kuuluu hallitukselle. Kansainvälinen lajiliitto on lähtökohtaisesti toimivaltainen käyttämään kurinpitovaltaa omissa kilpailuissaan¹⁷². Pitkänen (2012) muistuttaa ettei urheilun oikeusturvalautakunta ole yleinen valituselin, sillä se voi käsitellä vain niiden järjestöjen päätöksiä, jotka ovat sitoutuneet sen toimivaltaan. Koska Suomessa ei ole urheilun yleistä korkeinta oikeutta, ratkaisukäytännön ohjaaminen on

¹⁶⁹ Nousiainen, 1961, s. 1.

¹⁷⁰ Pitkänen, 2012, s. 102.

¹⁷¹ Halila & Norros, 2017, s. 311 & 361 & Pitkänen, 2012, s. 102–103.

¹⁷² Tarasti, 2004, s. 216–217.

langennut urheilun oikeusturvalautakunnalle sen tahtomatta. Lautakunnalla on pyrkimys työssään toteuttaa yhdenmukaista käytäntöä, joka ilmenee ratkaisussa olevilla viittauksilla lautakunnan aiempiin ratkaisuihin¹⁷³. Huomio on kiinnittynyt lautakunnan työssä myös siihen, onko asianomainen liitto noudattanut yhdenmukaista linjaa kurinpidossaan.¹⁷⁴ Alemman asteen, eli useimmiten lajiliiton ja dopingtapauksissa SUEK:n, kurinpitopäätökset voivat joko jäädä voimaan tai lieventyä lautakunnassa. Kurinpidollisen seuraamuksen koventaminen ei siis ole mahdollista lautakunnassa toisin kuin korkeimmassa oikeudessa, jossa mahdollisuus rangaistuksen koventamiseen on olemassa.

Vuoden 2021 alusta voimaan tullut uusi Suomen antidopingsäännöstö, muutti toimivaltajaottelua urheilun dopingasiassa. Säännösten 8 artiklassa säännellään oikeudenmukaisesta dopingasian käsittelystä. Artiklan mukaan SUEK:n tehtävänä on muodostaa Antidopingasioiden kurinpitolautakunta, joka on toimivaltainen sekä käsittelemään että ratkaisemaan säännösten soveltamispiiriin kuuluvan urheilijan tai muun henkilön syyllisyyden dopingrikkomukseen ja määrätä tarkoituksenmukaiset seuraamukset. Artiklassa korostetaan kurinpitolautakunnan toiminnallista riippumattomuutta, puolueettomuutta sekä oikeudenmukaisuutta.

Kurinpitoseuraamusten tulee olla tehokkaita sekä niillä tulee olla urheilullista vaikutusta, jotta ne vastaavat niille asetettuja tavoitteita. Toimintakielto vaikuttaa aina urheilijan ammatinharjoittamiseen, koska se estää kilpailemisen ja sen kautta mahdollisuuden elannon ansaitsemiseen urheilulla.¹⁷⁵ Toimintakielolla on myös välillisiä seurauksia muun muassa yhteistyösopimusten kautta saatavista tuloista, sillä ne päättyvät joko kokonaan tai vähenevät merkittävästi. Toimintakielto voi olla yhdestä kuukaudesta aina elinikäiseen toimintakieltoon asti, joka määrätään yleensä toisesta dopingrikkomuksesta.¹⁷⁶ Urheilijan uran kannalta elinikäinen toimintakielto on siis käytännössä fataali.

¹⁷³ Esimerkkinä voidaan nostaa vuoden 2023 Urheilun oikeusturvalautakunnan tekemät 47 ratkaisua, joista 77 % sisälsi vähintään yhden ratkaisunumerollisen viittauksen lautakunnan aikaisempaan käytäntöön.

¹⁷⁴ Halila & Norros, 2017, s. 312.

¹⁷⁵ Aine, 2011, s. 163.

¹⁷⁶ WADC 2021, artikla 10.

Urheilu-uran kesto vaihtelee lajikohtaisesti, mutta yleisestikään se ei ole verrattavissa normaaliin työuraan. Tältä osin pitkä määräaikainen toimintakielto on suhteellisessa asemassa elinikäisen toimintakiellon kanssa, sillä paluun tekeminen pitkän poissaolon jälkeen on haastavaa. Pitkä määräaikainen toimintakielto estää urheilijaa osallistumasta myös neljän vuoden välein järjestettäviin Olympialaisiin, jotka ovat, hieman lajin mukaan, arvostetuin ja suurin huippu-urheilukilpailu. Toimintakiellon tehokkuus estää urheilijaa tai muuta henkilöä, jolle on määrätty määräaikainen tai elinikäinen toimintakielto, osallistumasta missään ominaisuudessa kilpailuihin tai mihinkään muuhun WADA:n alaiseen toimintaan.¹⁷⁷ Tämä tarkoittaa joukkueurheilijan kannalta sitä, että hänet suljetaan seurasensa sekä joukkueensa toiminnasta, eli hänen on harjoitettava yksin, joka on etenkin joukkuelajeissa merkittävä haitta. Sama koskee myös yksilöurheilijoita. Toimintakielto estää pääsyn esimerkiksi Olympiakomiteoiden, seurojen tai liittojen harjoituskeskuksiin, mikä tarkoittaa harjoitusmahdollisuuksien sekä fyysisen suorituskyvyn testausmenetelmien heikkenemistä merkittävästi.

Toimintakiellon ollessa edellä kuvatun totaalinen, estää se urheilijaa siirtymästä muihin tehtäviin urheilun parissa kiellon aikana. Valmennus-, tai ohjaamistehtävät samoin kuin hallinnolliset tai avustavat tehtävät ovat kiellettyjä, joten uusi ura urheilun sisällä ei ole mahdollinen. Näin ollen toimintakiellon ollessa elinikäinen, se voi johtaa useamman ammatin tai elinkeinon estymiseen urheilijan tulevaisuudessa. Etenkin muiden toimihenkilöiden kuin urheilijoiden, esimerkiksi lääkäreiden tai valmentajien, työurat ovat merkittävästi pidempiä kuin ammattiuurheilu-urat. Äärimmäisessä tilanteessa koko ura voi päättyä yhteen dopingrikkomukseen. Unionin yleinen tuomioistuin on ottanut kantaa toimintakiellojen pituuksiin toteamalla, että viiden tai kymmenen vuoden määräaikainen toimintakielto Kansainvälisen luisteluliiton järjestämissä kilpailuissa oli suhteeton, kun huomioidaan, että luistelijan uran keskimääräinen pituus on kahdeksan vuotta ¹⁷⁸ .

¹⁷⁷ WADC 2021, artikla 10.14.1.

¹⁷⁸ T-93/18, International Skating Union v. Euroopan komissio, EU:T:2020:610, kohdat 90–95.

Urheilu oikeudellisesti merkittävässä tapauksessa Meca-Medina ja Majcen¹⁷⁹, yhteisöjen tuomioistuin katsoi, ettei antidopingseuraamukset olleet laitton kilpailunrajoitus.¹⁸⁰ Mikäli näin olisi ollut, olisi antidopingtoiminnalta ammattiurheiluissa kadonnut uskottavuus. Tuomioistuin korosti kuitenkin myös, että antidopingsäännöstö ja siitä johtuvat seuraamukset voivat olla liian ankaria määriteltäessä dopingin käyttötilanteita ja muita tilanteita.

3.3 Dopingtestaus ja urheilijan asema

3.3.1 Urheilijan velvollisuudet dopingasioissa

Dopingtestaus jaetaan kilpailun aikaiseen sekä kilpailun ulkopuoliseen testaukseen.¹⁸¹ Tämä takaa kansainvälisille liitoille ja muille testaustahoille, kuten SUEK:lle, testausvaltuudet kaikkia niitä urheilijoita kohtaan, jotka osallistuvat kansainvälisiin tapahtumiin tai tapahtumiin, joihin sovelletaan kyseisen kansainvälisen liiton sääntöjä tai jotka ovat tämän kansainvälisen liiton tai sen kansallisen jäsenliiton jäseniä tai lisenssin haltijoita. Jotta näitä kilpailun ulkopuolisia testejä, eli niin sanottuja harjoituskauden aikaisia testejä, voidaan suorittaa, tulee testaustahon olla tietoinen, mistä testattava urheilija on tavoitettavissa. Tätä varten on olemassa olinpaikkatietojärjestelmä. Kansainvälisten liittojen ja kansallisten antidopingjärjestöjen määrittämä joukko korkeimmalla kansainvälisellä tai kansallisella tasolla kilpailevista urheilijoista kuuluu testauspooliin, jossa dopingvalvontaa tehdään kohdennetusti sekä kilpailun ulkopuolella että kilpailujen aikana.¹⁸² Kansainvälinen liitto ja kansallinen antidopingjärjestö asettaa ADAMS:iin, joka on antidopingin verkkopohjainen tietokanta, luettelon, jossa on yksilöitynä urheilijat, jotka ovat sisällytetty testauspooliin. Urheilijoille on ilmoitettava ennen kuin heidät lisätään pooliin tai poistetaan sieltä.

¹⁷⁹ He olivat kaksi pitkänmatkan uimaria, jotka olivat sijoittuneet Maailmancupin kilpailussa sijoille 1. ja 2. Molemmat urheilijat antoivat positiivisen dopingnäytteen kielletystä anabolisesta steroidista ja he saivat neljän vuoden toimintakiellot.

¹⁸⁰ C-519/04 P, Meca-Medina & Majcen v. Euroopan komissio, kohdat 46–47.

¹⁸¹ WADC 2021, artikla 5.2.2.

¹⁸² WADC 2021, s. 175 & artikla 5.5 & WADC International Standard Testing and Investigations (ISTI) 2023, kohta 4.3.2.

Urheilija, joka kuuluu testauspooliin, on velvollinen syöttämään olinpaikkatietojärjestelmään koti- ja sähköpostiosoitteensa, puhelinnumeronsa, yöpymisosoitteensa, tekemänsä yleiset aktiviteetit, kuten harjoittelun, työt ja opiskelun sekä näiden osoitteet ja niihin käyttämänsä kellonajat.¹⁸³ Myös kilpailuaikataulu, osoitteineen ja tarkkoine aika-tauluineen on päivitettävä ADAMS:iin. Ehkäpä merkittävin tieto, joka tulee olla päivitetynä, on 60 minuutin aikaikkuna vuoden jokaiselle päivälle kello 6.00 ja 23.00 väliltä, jolloin urheilija on tietyssä määritellyssä paikassa saatavilla ja testattavissa. Urheilija voidaan testata koska tahansa muulloinkin kuin päivittäisen tunnin ajanjakson aikana. Tämä tukee vaatimusta testauksen ennalta-arvaamattomuudesta¹⁸⁴. Näitä vaatimuksia voidaan perustella dopingin käytön muutoksella, sille ennen sitä käytettiin lähes välittömästi ennen kilpailuja, nimenomaan parantamaan kyseistä suoritusta.¹⁸⁵ Nykypäivänä dopingin käyttö on painottunut enemmän harjoituskaudelle, jotta urheilijat olisivat kykenevämpiä harjoittelemaan pidempään, kovempaa ja enemmän. Olinpaikkatietovelvoitteet voidaan laiminlyödä joko kokonaan ilmoittamatta jättämällä, ilmoitettujen tietojen puutteellisuudella tai virheellisyydellä tai urheilijaa ei ole tavoitettu hänen ilmoittamastaan paikasta 60 minuutin aikaikkunan aikana.¹⁸⁶ Kolme rikettä 12 kuukauden aikana edellisissä vaatimuksissa merkitsee dopingrikkomusta.

Ilman pakottavaa syytä, urheilija ei voi jättää saapumatta testiin tai kieltäytyä testauksesta, kun on saanut siitä ilmoituksen valtuutetulta henkilöltä.¹⁸⁷ Urheilija saa tiedonannon testiin saapumatta jäämisen seuraamuksesta samalla, kun hän saa testikutsun. Urheilijan todettaisiin välttelevän näytteenottoa, jos havaittaisiin, että urheilija tarkoituksellisesti välttelee virkailijaa välttääkseen testikutsun tai testauksen. Rikkomus koskien näytteenoton laiminlyöntiä voi perustua joko urheilijan tahalliseen tai huolimattomaan toimintaan, kun näytteenoton välttäminen tai siitä kieltäytyminen vaatii urheilijalta tahallista toimintaa. Jos urheilija pakoilee testausta muulla tavoin kuin kieltäytymällä

¹⁸³ WADA 2021 Athlete Whereabouts, s. 3.

¹⁸⁴ WADA 2023 ISTI, kohta 4.8.6.3.

¹⁸⁵ Anderson, 2010, s. 138.

¹⁸⁶ Halila & Norros, 2017, s. 342.

¹⁸⁷ WADC 2021, kohta 2.3., WADC 2021, kommentti 11 & Halila & Norros, 2017, s. 357.

pakottavaan syyhyn vedoten, on urheilujärjestöllä tavallinen todistustaakka dopingrikkomuksen tahallisuudesta ja tuottamuksellisuudesta eli subjektiivisista tekijöistä.

CAS on noudattanut tiukkaa linjaa olinpaikkatietoilmoitusten laiminlyöntiä koskevissa tapauksissa. Se on ymmärrettävää, sillä muuten järjestelmä olisi epäuskottava. Tapauksessa, joka koski englantilaisen, testauspooliin kuuluvan, 400 metrin juoksijan Christine Ohuruogun olinpaikkatietoja, korostettiin kilpailun ulkopuolisen taustauksen tärkeyttä osana tehokasta antidopingohjelmaa.¹⁸⁸ Tämä vaatii tarkkoja ja täsmällisiä olinpaikkatietoja yllätystestejä varten. Ohuruogu oli kolmesti laiminlyönyt olinpaikkatietojen ajantasaisen ilmoittamisen. Testauksesta vastaava henkilö oli kaikkina kolmena kertana mennyt Ohuruogun ilmoittamaan osoitteeseen ja odottanut häntä tunnin tavoittamatta urheilijaa. Ohuruogu vetosi yllättäviin aikataulumuutoksiin, jotka hän oli unohtanut ilmoittaa. CAS piti voimassa vuoden toimintakiellon. Perusteluissa CAS korosti, ettei tapauksessa ole viitteitä kielletyistä aineista, vaan kyseessä on kiireisen nuoren urheilijan unohdus. Paneeli kuitenkin korosti, että tämä tapaus on varoittava esimerkki kaikille urheilijoille siitä, että olinpaikkatiedot otetaan hyvin vakavasti. Myös toisessa olinpaikkatietoja koskevassa tapauksessa CAS pidatti voimassa kahden vuoden toimintakiellon, kun urheilija oli huolimattomasti täyttänyt olinpaikkatietojaan ja näin häntä ei tavoitettu neljään eri dopingtestiin.¹⁸⁹ Urheilija vetosi muun muassa kolmannen tahon virheeseen hänen olinpaikkatietojensa ilmoittamisessa, mutta tämä on edelleen rikkomus olinpaikkatietojen ilmoittamisessa.

On urheilijan henkilökohtainen velvollisuus varmistua, ettei heidän kehoonsa pääse mitään kiellettyjä aineita.¹⁹⁰ Heidän vastuullaan on kaikki kielletyt aineet, niiden aineenvaihduntatuotteet tai merkkiaineet, joita heidän näytteessään on havaittu. Tämä tarkoittaa sitä, ettei urheilijan tahallisuutta, huolimattomuutta, virhettä tai tietoista käyttöä tarvitse osoittaa, jotta dopingrikkomus voidaan todeta. Tämä tunnetaan urheilun

¹⁸⁸ CAS 2006/A/1165, kohdat 16, 21 & 22.

¹⁸⁹ CAS 2015/A/4210.

¹⁹⁰ WADC 2021, kohta 2.1.1.

dopingasiassa urheilijan ankarana vastuuna, jossa urheilijalla on todistustaakka.¹⁹¹ Urheilijalle tulee kuitenkin antaa mahdollisuus todistaa syyttömyytensä niin kyetessään. Myös sopimusoikeudessa tunnetaan ankara vastuu, joka tosin eroaa dopingintapauksen vastaavasta, sillä siinä ankara vastuu kohdistuu vahingonkorvaukseen. Sopimusoikeudellinen ankara vastuu ei vaadi vahingonaiheuttajan tahallisuutta tai tuottamusta¹⁹². Urheilun ankarassa vastuussa ei vaadita näyttöä siitä, että dopingaine olisi kyseessä olevassa tapauksessa vaikuttanut suoritusta parantavasti, vaan riittää että aine löytyy WADA:n kiellettyjen aineiden luettelosta. Dopingvalvonnassa on välttämätöntä soveltaa ankaraa vastuuta, koska suurimmassa osassa tapauksista näyttö dopingrikkomuksesta rajoittuu urheilijan virtsa- tai verinäytteeseen, koska antidopingorganisaatiolla ei ole poliisivaltuuksia tutkinnan suhteen.¹⁹³

Urheilijan on siis suoritettava konkreettisia toimenpiteitä, jotta hän välttyy dopingrikkomukselta. Tätä voidaan kutsua urheilijan huolellisuusvelvollisuudeksi. Huolellisuusvelvollisuutta ei ole määritelty tarkemmin WADC:ssa kuin toteamalla, että on jokaisen urheilijan ”henkilökohtainen velvollisuus” varmistua, ettei urheilijan elimistöstä löydy kiellettyjä aineita. Tarkentaakseen tätä yleisluontoista säännöstä, CAS on listannut päätöksessään viisi kohtaa, jotka urheilijan tulisi suorittaa, jotta huolellisuusvelvollisuuden voidaan katsoa täyttyneen.¹⁹⁴ Näitä ovat käytetyn tuotteen etiketin lukeminen tai muulla tavalla tuotteen sisällön selvittäminen, kaikkien tuotteen pakkauksesta ilmenevien ainesosien tarkastaminen kiellettyjen aineiden luettelosta, internet-haun tekeminen tuotteesta, varmistaminen, että tuote on hankittu luotettavasta lähteestä sekä asiantuntijoiden konsultointi tuotteen käytöstä ja heiltä saatu opastus ennen tuotteen nauttimista.

Huolellisuusvelvollisuus on ollut tarkastelussa myös paljon julkisuudessa olleessa Therese Johaugin dopingtapauksessa.¹⁹⁵ Hän oli käyttänyt lääkevoidetta auringon

¹⁹¹ Tarasti, 2018, s. 247–248.

¹⁹² Ståhlberg & Karhu, 2020, s. 151.

¹⁹³ Tarasti, 2018, s. 249.

¹⁹⁴ CAS 2013/A/3327, kohta 74.

¹⁹⁵ CAS 2017/A/5015.

polttamiin huuliinsa. Voide sisälsi anabolista steroidia, clostebolia, joka on kielletty aine kilpailuissa ja kilpailujen ulkopuolella. Johaugin harjoituskaudella suorittamasta yllätystestistä löytyi pieni pitoisuus ainetta, 13 nanogrammaa millilitrassa virtsaa. Johaug oli kertomansa mukaan saanut voiteen Norjan maajoukkueen meritoituneelta lääkäriltä korkeanpaikanleirillä Italiassa. Hän oli kysynyt lääkäriltä, onko voidetta turvallista käyttää, johon lääkäri Bendiksen oli vastannut voiteen olevan puhdas. Johaug oli siis täyttänyt huolellisuusvelvoitteen kohdan ainakin osittain asiantuntijakonsultaatiosta. Hän oli mennyt hotellihuoneeseensa ja ottanut voidetuubin sekä tuoteselosteen ulos pakkauksesta, huomaamatta dopingia koskevaa varoitusmerkintää. Koska pakkaus ja seloste olivat italiaksi, hän oli heittänyt ne roskeen enempää niitä tutkimatta. Johaug eikä Bendiksen olleet verranneet voiteen tuoteselostetta kiellettyjen aineiden luetteloon. Näin ollen Johaug täytti huolellisuusvelvoitteista yhden, ehkä kaksi kohtaa, koska hän oli varmistanut Bendikseniltä, että rasva oli hankittu apteekista.

Tapauksen päätöksessä CAS otti kantaa huolellisuusvaatimuksen viiden toimenpiteen listaan toteamalla, että kaikkien kohtien suorittaminen ei aina ole välttämätöntä.¹⁹⁶ CAS korostaa urheilijan henkilökohtaista vastuuta, jota ei poista lääkärin epäonnistuminen. Pakkauksen tarkistaminen on CAS:n mukaan kaikista perustavalaatuisin teko, jonka urheilija voi suorittaa huolellisuusvelvoitteensa täyttämiseksi. Lautakunta huomauttaa, että jos urheilijoiden olisi mahdollista siirtää henkilökohtainen vastuunsa kokonaan asiantuntijoille, olisi varakkaammilla urheilijoilla parempi mahdollisuus palkata ympärilleen asiantuntijoita, mikä taas saattaa johtaa epätasa-arvoiseen kohteluun vaatimusarvioinnissa. Kuitenkin heidän mielestään jonkinlaiset perusteet rangaistuksen alentamiselle voi olla, jos urheilija on luottanut arvostettuun ja tunnettuun asiantuntijaan. Huolellisuusvelvollisuuteen vaikuttavat myös urheilijan henkilökohtaiset ominaisuudet¹⁹⁷. CAS on katsonut huolellisuusvelvollisuutta alentaviksi tekijöiksi esimerkiksi urheilijan kokemattomuuden, nuoren iän, kielivaikeudet tai jopa urheilijan tapahtuma-ajankohtana

¹⁹⁶ CAS 2017/A/5015, kohdat 180, 189, 211 & 212. Ks. myös CAS 2012/A/2959, kohta 7.10.5 a, CAS 2006/A/1133, kohta 32 & CAS 2005/A/951, kohta 20.

¹⁹⁷ Rauste, 2017, s. 217.

kärsimän hyvin voimakkaan stressin¹⁹⁸. Näin ollen mitä kokeneemmasta tai meritoituneemmasta urheilijasta on kyse, sitä tietoisempi hänen tulee vaatimuksista, joita urheilijoille on asetettu.

Urheilijalla saattaa kuitenkin olla jokin sairaus tai muu lääketieteellinen trauma, jonka vuoksi hänen on käytettävä jotain valmistetta, joka on WADA:n kiellettyjen aineiden listalla. Tällöin urheilijan on haettava ennen valmisteen käyttöä tai hallussapitoa erivapautta.¹⁹⁹ Erivapauden myöntämiseen vaaditaan muun muassa valmisteen lääketieteellinen tarve, vahva todennäköisyys sille, ettei valmiste aiheuta suorituskyvyn ylimääräistä parantumista tai tuotteelle ei ole korvaavaa valmistetta. Erivapauden hakeminen on urheilijan vastuulla ja sitä haetaan kansallisen tason urheilijoiden osalta kansalliselta antidopingviranomaiselta, eli Suomessa SUEK:lta tai kansainvälisen tason urheilijoiden osalta kansainväliseltä lajiliitolta. SUEK:n myöntämä erivapaus ei ole automaattisesti voimassa, jos urheilija siirtyy kansainvälisen tason urheilijaksi tai kilpailee kansainvälisessä urheilutapahtumassa²⁰⁰.

Erivapaus on määräaikainen ja koskee aina vain kyseistä valmistetta, joten urheilijan on haettava jokaiselle tarvitsemalleen lääkkeelle erivapaus erikseen.²⁰¹ Jos urheilija tarvitsee valmistetta vielä määrääjän jälkeen, on hänen tehtävä uusi erivapaushakemus ajantasaisine lääketieteellisine liitteineen. Ellei urheilijalle myönnetä erivapautta lääkkeenä käyttämäänsä dopingiksi luokiteltavaan aineeseen, on hänen päätettävä lopettaako hän valmisteen käytön jatkaakseen urheilu-uraansa.²⁰² Ilman erivapautta kysymyksessä on dopingtapaus. Urheilijan huolellisuusvelvollisuuteen siis kuuluu itse huolehtia, että lääkärin sairauteen määräämät lääkkeet joko eivät ole kiellettyjen aineiden listalla tai hankkia niihin erivapaus. Tässäkään tilanteessa vastuunsiirtäminen asiantuntijalle ei ole vaihtoehto.

¹⁹⁸ CAS 2013/A/3327, kohta 76 & CAS 2012/A/2756, kohdat 8.45–46.

¹⁹⁹ WADC International Standard Therapeutic Use Exemptions 2023, kohdat 4.0, 4.2, 4.4.2 & 4.4.3.

²⁰⁰ SUEK, 2021, Suomen antidopingsäännöstö, kohta 4.4.4.

²⁰¹ WADC International Standard Therapeutic Use Exemptions 2023, kohta 6.11.

²⁰² Halila & Norros, 2017, s. 354.

Suomessa tuorein erivapautta koskenut tapaus sijoittuu jalkapallon miesten ykkösdivisioonaan.²⁰³ SUEK:n antidopingasioiden kurinpitolautakunta oli määrännyt pelaajalle neljän vuoden toimintakiellon dopingrikkomuksesta, koska hänen ottelussa antamassaan dopingnäytteessä oli Letrotsolin aineenvaihduntatuotetta. Kyseessä oleva aine on kielletty kaikkina aikoina ja se sisältyy WADA:n kiellettyjen aineiden listalle luokkaan S4.1 hormonit ja aineenvaihduntaan vaikuttavat modulaattorit. Lautakunta totesi, että pelaaja käytti ainetta sairautensa hoitoon, ei suorituskyvyn parantamiseen. Urheilija kuitenkin käytti ainetta, jonka tiesi kielletyksi, ennen kuin sitä koskeva erivapaushakemus oli käsitelty. Urheilija ei ollut siis noudattanut WADA:n kansainvälisen erivapausstandardin²⁰⁴ kohtaa 4.0, jossa säännellään erivapauden hakemisesta nimenomaan ennen valmisteen käyttämistä. Myös Suomen antidopingsäännösten kohdassa 4.4.1 on viittaus WADA:n erivapausstandardiin. Lautakunnan mukaan urheilija syyllistyi tahalliseen dopingrikkomukseen juuri tästä syystä. Pelaaja oli lautakunnan mukaan rikkonut Suomen antidopingsäännösten kohtaa 2.1, minkä vuoksi hänelle määrättiin neljän vuoden urheilun toimintakielto, joka päättyy 6.11.2026. Rangaistusta voidaan pitää ankarana, sillä se hyvin todennäköisesti päättää pelaajan uran kokonaan. Toimintakiellon aikana hän ei voi pelata jalkapalloa edes harrastusmielessä alemmilla sarjatasoilla, kuten viidennessä tai kuudennessa divisioonassa. Toisaalta urheilijan huolellisuusvelvollisuutta on rikottu räikeästi, kun tietoisesti on aloitettu tuotteen käyttö ennen erivapaushakemuksen käsitelyä.

CAS on käsitellyt tapauksen, jossa kansainvälisen tason hiihtäjä Martin Johnsrud Sundby inhaloi lääkärin ohjeistuksesta astmalääkettä niin suuressa annostuksessa, joka ylitti sallitun raja-arvon dopingtestissä.²⁰⁵ Hän ei hankkinut erivapautta lääkkeelle. Kansainvälisen hiihtoliiton dopingpaneeli ei kuitenkaan langettanut Sundbylle seurauksia. WADA riitautti päätöksen. Salbutamolia, eli lääkettä, jota Sundby inhaloi, koski poikkeus, jonka mukaan valmiste on sallittu inhaloituna maksimissaan 1 600 mikrogrammaa 24 tunnin

²⁰³ Palloliitto, 2022.

²⁰⁴ WADC International Standard Therapeutic Use Exemptions 2023.

²⁰⁵ CAS 2015/A/4233.

aikana. CAS piti tätä dopingrikkomuksena ja määräsi Sundbylle kahden kuukauden sanktion. CAS käytti keveintä rangaistusasteikkoa, jonka mukaisesta rikkomuksesta voi saada 0–8 kuukauden toimintakiellon, standardirangaistuksen ollessa neljä kuukautta. Sundbyn rangaistusta kevensi hänen lääketieteellinen tarpeensa valmisteelle sekä urheilijan lievä syyllisyysaste.

3.3.2 Urheilijan oikeudet dopingasioissa

Kurinpitomenettely kajoaa sen kohteena olevan henkilön oikeusturvaan merkittävästi, joten sen on tämän takia noudatettava oikeudenmukaisuuden periaatteita. Näitä periaatteita ovat puolueettomuus, avoimuus, läpinäkyvyys ja etenkin kontradiktorisuus.²⁰⁶ Vaikka osa oikeudenmukaisen kurinpitomenettelyn piirteistä on yhteneviä merkittävien oikeudenkäyntiperiaatteiden kanssa, kurinpitomenettelyn on otettava huomioon urheilun toimintaympäristön vaatimukset. Etenkin dopingasiassa kurinpidolla puututaan urheilijan kilpailuoikeuteen kesken kilpailukauden, minkä vuoksi ratkaisu on langetettava nopeasti, sillä urheilijan ja valmentajan on tiedettävä hyvissä ajoin, onko urheilija käytettävissä seuraavassa kilpailutapahtumassa. Tällä on erityistä vaikutusta etenkin joukkueurheilussa, jossa joukkueen kokoonpanoon vaikuttavat monet muutkin asiat, kuten loukkaantumiset, varoitukset, ottelu- ja harjoituskuormasta johtuvat lepoajat sekä vastustajan mukaan vaihtuva taktinen tarve pelaajille. Väliaikainen toimintakielto on mahdollista asettaa tutkinnan ajaksi, mutta sitä koskevat määräykset ovat vähäisiä²⁰⁷.

Ruotsin urheiluliiton kurinpitomääräyksissä on pykälä tilapäisestä toimintakiellosta.²⁰⁸ Sen mukaan väliaikainen toimintakielto tutkinnan ajaksi voidaan määrätä välittömästi tai maksimissaan kolmen päivän kuluessa henkilölle, jonka rikkomuksesta todennäköisesti seuraa kilpailukielto. Kuten pykälän sanamuodosta on huomattavissa, tarvitaan merkittävää todennäköisyyttä, eikä esimerkiksi yleinen epäily ole riittävä syy väliaikaiselle toimintakiellolle. Väliaikaisen toimintakiellon käytölle on perusteet vain, jos se on

²⁰⁶ Rantala, 2016, s. 53.

²⁰⁷ Halila & Norros, 2017, s. 314.

²⁰⁸ RF:s Stadgar I lydelse efter RF-stämman 2023, kapitel 14, 13 §.

sisällytetty kurinpitosäntöihin. UOL on käsitellyt tapauksen, jossa jääkiekon SM-liigan hallitus on asettanut jääkiekkoilija Jere Karalahden väliaikaiseen pelikieltoon, koska Karalahti oli ollut vangittuna todennäköisin syin epäiltynä syyteharkinnassa olevasta huumausainerikoksesta.²⁰⁹ Karalahti oli ollut väliaikaisessa toimintakiellossa aikaisemminkin huumausainerikoksen syyteharkinnan aikana. SM-liiga vetosi langettamansa kilpailukiellon perustuvan kilpailusääntöjen kohtaan, jonka mukaan pelikielto on mahdollista määrätä, jos pelaajan toiminta aiheuttaa lajille kielteistä julkisuutta. Lautakunnan mukaan SM-liigan päätös rajoittaa huomattavasti pelaajan mahdollisuutta harjoittaa ammattiaan, joten asia tulee tutkia huolellisesti. Lautakunta korostaa, että tämän perusoikeuden rajoittamista koskevien määräysten tulee olla tarkkarajaisia ja täsmällisiä ja ammatinharjoittamista rajoittavien seuraamusten on oltava välttämättömiä ja oikeasuhtaisia. Koska kilpailusäännöissä ja kurinpitomääräyksissä ei ollut määräyksiä väliaikaisesta toimintakiellosta, SM-liigan päätös Karalahden väliaikaisesta pelikiellosta oli lautakunnan mukaan perusteeton.

Oikeus oikeudenmukaiseen käsittelyyn on yhdistävä tekijä sekä dopingtapauksen käsittelyssä että rikosoikeudellisessa prosessissa. Asianosaisten kuuleminen on oleellinen osa oikeudenmukaista käsittelyä. Urheilun dopingtapauksessa asianosaisena on kohteena oleva henkilö, koska potentiaalisella kurinpitorangeistuksella vaikutetaan välittömästi hänen etuihinsa ja oikeuksiinsa²¹⁰ Myös toimihenkilön tai urheilijan seura on tapauksessa asianosainen, koska henkilölle mahdollisesti langetettava seuraamus vaikuttaa seuran oikeuksiin ja etuihin. Riskiä tai edes sen mahdollisuutta, että seuralle koituisi asiassa rangaistus, ei tarvita asianosaisaseman syntymiseen.

UOL on monesti ottanut kantaa kuulemisperiaatteen merkitykseen ja sen toteutumiseen. Lautakunta korostanut ratkaisussaan kuulemisen keskeisyyttä oikeussuojaperiaattena, varsinkin jos asianosaiseen osoitetaan kurinpitotoimia.²¹¹ Velvoite kuulemiseen on sekä

²⁰⁹ UOL 1/2008.

²¹⁰ Rantala, 2016, s. 57.

²¹¹ UOL 18/2015. Ks. myös esim. UOL 5/2008, UOL 7/2009 & UOL 23/2011.

yhdistys- että urheiluoikeudellinen yleinen oikeussuojaperiaate ja kurinpitomenettelyssä niin keskeinen, että sitä on lautakunnan mukaan noudatettava kaikissa tapauksissa, vaikka sitä ei olisi edes mainittu lajiliiton säännöissä. Asianmukainen kuulemismenettely urheilussa pitää sisällään urheilijalle kohdistetun tiedonannon hänen kurinpitomenettelystensä sekä kaikesta aineistosta, johon menettely pohjautuu. Näiden lisäksi urheilijalle tulee varata mahdollisuus antaa oma selvityksensä asiasta. Yllä käsitellyssä Karalahden tapauksessa UOL otti kantaa myös Karalahden valituksessaan nostamaan seikkaan siitä, ettei häntä ollut kuultu ennen pelikiellon langettamista eikä päätöstä sen määräämisen jälkeen annettu hänelle tiedoksi.²¹² Lautakunta tähdentää, kun kyseessä on perustuslailla suojattu oikeus, myös kieltomenettelyltä vaaditaan oikeussuojaa koskevien vähimmäisvaatimusten noudattamista. Kuulemisen painoarvo kasvaa erityisesti, kun asianosaiseen kohdistetaan kurinpitotoimia ja rajoitetaan hänen työnteke-oikeuttaan tai oikeuttaan elinkeinon harjoittamiseen. SM-liiga kertoi olleensa yhteydessä Karalahden pelaaja-agenttiin, mutta tätä ei lautakunnan mukaan voitu pitää riittävänä toimenpiteenä. Karalahti ei näin ollut saanut tosiallista mahdollisuutta kuulluksi tulemiselle ennen asian ratkaisemista, joten SM-liigan liigahallituksen käsittelyssä oli tapahtunut merkittävä menettelyvirhe. SM-liigan virheellistä menettelyä korostaa päätöksen tiedoksiannon puuttuminen, koska se on asianosaisen oikeusturvan kannalta olennainen toimi.

Näytön arviointi on urheilun dopingtapauksessa oleellista. Dopingtapauksessa näyttönä toimii urheilijan antama veri- tai virtsanäyte. Annettuaan virtsanäytteen valvotusti urheilija jakaa sen A- ja B-näytteeksi.²¹³ A- ja B-näyte annetaan myös, jos testi suoritetaan verinäytteenä. Näytteenottotapahtumassa urheilijalla on monia eri oikeuksia, joista merkittävimpinä oikeus oman edustajan läsnäoloon, oikeus hyväksyttävän syyn vuoksi siirtää testipaikalle saapumisestaan, oikeus saada tietoonsa omat oikeudet ja velvollisuudet, oikeus saada kirjatuksi prosessiin liittyvät huomionsa sekä oikeus saada kopiot näytteenottotapahtuman asiakirjoista²¹⁴. Jos näitä oikeuksia ja testausstandardin mukaista

²¹² UOL 1/2018.

²¹³ WADC ISTI 2023, kohdat C.4.8, C.4.13 & D.4.2.

²¹⁴ WADC ISTI 2023, kohdat 5.4.1, 7.3.2, 7.4.4 & 7.4.7.

protokollaa ei noudateta, on tällöin rikottu urheilijan oikeuksia, joihin hänellä on mahdollisuus vedota.

Jos urheilijan antama A-näyte osoittautuu positiiviseksi, hänellä on oikeus pyytää B-näytteen tutkimista hänen kustannuksellaan²¹⁵. Näissä tapauksissa B-näytteestä analysoidaan ainoastaan sitä ainetta, joka on A-näytteessä tuottanut positiivisen tuloksen.²¹⁶ B-näytteestä ei siis etsitä uusia dopingaineita, vaan ainoastaan ainetta, jota A-näyte sisälsi. B-näytteen analysoinnissa on oikeus läsnäoloon urheilijalla sekä hänen edustajallaan ja asianomaisella seuralla²¹⁷. Urheilussa on ollut tilanteita, joissa B-näytteen analysoiminen on tuottanut eri tuloksen kuin A-näyte. Esimerkkinä tällaisesta australialaisen juoksijan, Peter Bolin, dopingtesti, jossa A-näytteestä oli löytynyt erytropoietiinia eli epohormonia, joka tarkoittaa, että kyseessä on urheilijalle haitallinen analyttinen löydös, eli positiivinen dopingtesti.²¹⁸ Bol vaati B-näytteen analysointia, jossa tuloksena oli epätyypillinen löytö. Epätyypillinen löydös ei tarkoita negatiivista dopingtestitulosta ja sen määritelmä on WADA:n teknisessä dokumentissa. Vastaavanlainen epon raja-arvotapaus oli kenialaisen olympiahopeaa voittaneen 1500 metrin juoksijan, Bernard Lagatin, kohdalla, kun A-näyte oli positiivinen, mutta B-näyte ei riittänyt vahvistamaan tulosta²¹⁹.

Dopingtapauksen vanhentuminen on määritelty WADC:ssa. Säännösten 17 artiklassa säännellään dopingmenettelyn aloittamisen määräajoista. Menettelyä ei saa aloittaa urheilijaa tai muuta henkilöä vastaan, ellei hänelle ole ilmoitettu dopingrikkomuksesta tai hänelle ole kohtuudella yritetty ilmoittaa siitä kymmenen vuoden kuluessa. Määräaika lasketaan siitä päivämäärästä, jolloin rikkomuksen väitetään tapahtuneen. Kymmenen vuotta on ammattuurheilijan uralla pitkä aika, ottaen vielä huomioon lajikohtaiset erot urheilu-uran kestossa. Myös CAS on ottanut vanhentumiseen kantaa ja toteaa, että kaikkia vanhentumissäännön soveltamista koskevia oikeudellisia kysymyksiä tulisi käsitellä

²¹⁵ WADC International Standard Results Management 2023, kohta 5.1.2.1.

²¹⁶ Halila & Norros, 2017, s. 348.

²¹⁷ Tarasti, 2004, s. 212.

²¹⁸ Australian Government Sport Integrity Australia, 2023.

²¹⁹ World Athletics, 2003.

sen maan yksityisoikeudellisten periaatteiden puitteissa, jossa asianosaisen urheilutoimijan kotipaikka on.²²⁰ Jos jossakin tietyssä tapauksessa on oikeudellisia epäilyksiä vanhentumisajan tulkinnasta ja siitä, onko dopingteko jo vanhentunut, tulee paneelin mukaan asianosaisen urheilutoimijan aloittaa syytteenpano, jättäen kuitenkin tuomitsevan elimen päätettäväksi, voidaanko asia ratkaista sen vuoksi vai ei.

²²⁰ CAS 2005/C/841 CONI, kohdat 78–79.

4 Oikeus ansaita valitsemallaan työllä

4.1 Perusoikeuksien oikeudellinen asema

Perusoikeudet ovat arkikielessä yleensä määritelty perustavanlaatuisiksi oikeuksiksi²²¹. Tämän määrittelyn mukaisesti ne ovat siis eri asemassa kuin muut yksilön oikeudet ja niiden asema on erityisen tärkeä. Ne ovat yksilölle kuuluvia oikeuksia, joista säädetään perustuslaissa.²²² Tämän muodollisuuden vaatimuksen lisäksi perusoikeuden määritelmään kuuluvat oikeuden erityinen tärkeys, yleisyys ja kaikkia koskeva yhdenvertaisuus. Täten tiettyjen erityisryhmien oikeudet, kuten pelaajan oikeus palkkaansa ja seurojen oikeus kurinpitomenettelyyn, eivät ole perusoikeuksia vaan sopimussuhteeseen perustuvia oikeuksia. Näiden lisäksi perusoikeuksien tyyppiä ovat erityinen pysyvyys, joka on seurausta perustuslain tasoisuudesta ja oikeudellinen luonne. Perustuslain muuttamisen ilmapiiri on varauksellinen, joka korostaa sen asemaa valtio- ja oikeusjärjestyksen perustana.²²³

Monet perusoikeussäännökset on muotoiltu perustuslakiin ”jokaisen” oikeuksiksi. Tämä kirjoitusasu toistuu esimerkiksi PL 16 §, jossa säädetään sivistyksellisistä oikeuksista ja PL 18 §, jossa säädetään oikeudesta työhön ja elinkeinovapaudesta. Molemmat pykälät alkavat ”jokaisella on oikeus”. Sama kirjoitustapa toistuu useassa muussakin perusoikeussäännöksessä, kuten kokoontumis- ja yhdistymisvapautta (PL 13 §), omaisuuden suoja (PL 15 §) ja oikeusturva (PL 21 §) koskevissa säännöksissä. Urheilun ollessa hyvin kansainvälinen ala, on hyvin tärkeää, että perusoikeudet kuuluvat jokaiselle Suomen lainkäyttöpiiriin kuuluvalle. Myös hallituksen esityksessä korostettiin tätä näkökohtaa perusoikeusuudistuksen yhteydessä, minkä seurauksena Suomi laajensi perusoikeussuojan henkilöllistä soveltamisalaa myös muihin kuin omiin kansalaisiinsa.²²⁴ Kansainvälinen kehitys ja kansainväliset sopimukset asettivat Suomen asemaan, jossa sen oli ulotettava

²²¹ Karapuu, 2011, s. 63.

²²² HE 309/1993 vp, s. 5.

²²³ Karapuu, 2011, s. 65.

²²⁴ HE 309/1993 vp, s. 15 & 22.

perusoikeussuoja myös maassa oleskeleviin ulkomaalaisiin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT)²²⁵ sekä Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeustoimikunnan²²⁶ ratkaisukäytäntö todistaa, että kansalaisuuteen perustuva syrjintä voi täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen (Sops 63/1999, EIS) ja YK:n Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (8/1976, KP-sopimus) syrjintäkiellon sisällön²²⁷.

Urheilun alalla ei ole mitenkään tavatonta, että työura ja sitä kautta elannon hankkiminen alkavat ennen, kun urheilija täyttää kahdeksantoista vuotta eli tulee täysivaltaiseksi eli oikeustoimikelpoiseksi²²⁸. Perusoikeussuojaa ei ole yhdistetty tiettyyn ikään tai täysivaltaisuuteen, vaan kaikki, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, ovat oikeutettuja nauttimaan siitä²²⁹. Laissa nuorista työntekijöistä (998/1993) säännellään alle 18-vuotiaiden työntekoa koskevista asioista. Lain 3 §:n mukaan 15-vuotias on oikeutettu tekemään itse työsopimuksen sekä purkamaan ja irtisanomaan sen. Täten alaikäisellä urheilijalla on yhtäläinen, perustuslain takaama oikeus työhön sekä ansaita elantonsa valitsemallaan työllä. Tämä perusoikeuksien subjektiuos on turvattu myös perustuslain 6 §:ssä, eli syrjintäkieltosäännöksessä, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan esimerkiksi iän perusteella. Kansainvälisesti tilanne on hyvin samankaltainen, sillä muun muassa TSS-sopimuksessa määrätään myös jokaisen oikeudesta työhön. KP-sopimuksessa sekä EIS:ssä olevat syrjintäkiellot vastaavat pitkälti perustuslain vastaavaa säännöstä, sillä erotuksella, että niissä ei ole erikseen mainittuna ikää syrjintäperusteena, mutta molemmissa on maininta ”muu henkilön asemaan perustuva syrjintä”, jonka voidaan katsoa kattavan ikä. Kansainvälisillä lajiliitoilla on omat sääntönsä koskien nuorten urheilijoiden siirtoja. Kansainvälisen jalkapalloliiton pelaajien asemaa ja siirtoja koskevissa säännöissä (2022) artiklassa 19 lähtökohtaisesti kielletään kansainväliset pelaajasiirrot ennen 18

²²⁵ EIT tapaus *Gaygusuz v. Itävalta* 16.9.1996, kohta 32.

²²⁶ *Gueye ym. v. Ranska*, 196/1985, kohdat 9.4, 9.5 & 11.

²²⁷ Gueyen tapauksessa komitea toteaa kuitenkin, ettei KP-sopimuksen artiklassa 26, joka käsittelee yhdenvertaisuutta ja syrjimiskieltoa, mainita kansalaisuutta syrjintäperusteena, mutta heidän mukaansa se olisi luettavissa artiklan ”muu asema” -perusteeseen.

²²⁸ Hoppu, E, Hoppu, K & Hoppu, K, 2020, s. 36.

²²⁹ Viljanen, 2011, s. 100.

vuoden ikää. Tosin säännöstä on joitakin poikkeuksia, kuten Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen sisällä tapahtuvat siirrot ovat sallittuja 16–18-vuotiaille²³⁰.

YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista (SopS 60/1990, LOS) 1 artiklassa määritellään lapseksi alle 18-vuotias henkilö, ellei lainsäädännössä ole määritelty aiempaa täysi-ikäistymistä. Sopimus turvaa 15 artiklassaan lasten yhdistymisvapauden eli mahdollisuuden kuulua urheiluseuraan. Työskentelyn osalta sopimuksen 32 artiklassa korostetaan lasten suojelemista taloudelliselta hyväksikäytöltä. Lapsilla on oikeus nauttia suojelusta sellaista työntekeä kohtaan, joka suurella todennäköisyydellä aiheuttaa haittaa tai vaarantaa heidän koulunkäyntiään tai vahingoittaa heidän terveytensä. Myös henkinen, ruumiillinen, moraalinen ja sosiaalinen kehitys tulee turvata työnteon mahdollisesti aiheuttamalta haitalta. LOS:n 5 artiklassa päävastuu lapsen ohjaukseen ja neuvomiseen sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi on lapsen huoltajilla sekä muilla lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevilla. Näin ollen ensisijaisesti huoltajien tulee valvoa lapsen etua työskentelyyn liittyvissä tilanteissa ottaen huomioon lapsen näkemys ikä- ja kehitystason mukaisesti (art. 12). Dopingin osalta WADA luokittelee erityisen suojelluiksi urheilijoiksi huippu-urheilussa alle 16-vuotiaat.²³¹ 16–18-vuotiaat urheilijat ei nauti samanlaista suojelua kuin alle 16-vuotiaat, jos he kuuluvat WADA:n testauspooliin tai ovat ottaneet osaa kansainvälisiin arvokilpailuihin. Tämä johtunee siitä, että heidän älyllinen kehityksensä on lähempänä aikuista kuin alle 16-vuotiailla. Suojeltujen urheilijoiden rangaistusasteikko on kevyempi kuin täysi-ikäisillä urheilijoilla.

Perus- ja ihmisoikeuksien oikeudellista asemaa korostaa perustuslain 106 §, jossa todetaan perustuslain säännöksen saavan etusijan, jos laki on tuomioistuimen käsittelemässä asiassa selkeässä ristiriidassa perustuslain kanssa. Myös perustuslakivaliokunta on todennut lausunnossaan, että viranomaisten on tulkittava jokaista perusoikeuden

²³⁰ Näidenkin siirtojen osalta vastaanottavan seuran on täytettävä erinäisiä vaatimuksia, kuten akateemisen koulutuksen tarjoaminen urheilukoulutuksen lisäksi sekä optimaaliset elinolot ja pelaajasta kokonaisvaltaisesti huolehtiminen, ks. art. 19, kohta 2b iii–vi.

²³¹ WADC 2021, s. 174.

käyttämistä koskevaa säännöstä perusoikeusmyönteisesti²³². Lisäksi oikeustieteen vallitsevassa doktriinissa pätee vastaava periaate ja tätä periaatetta soveltavat myös tuomioistuimet²³³. Tämä tulkinta poistaa useimmiten lain ja perustuslain välillä vallitsevan ristiriidan²³⁴.

Perusoikeussäätely perustui pitkään kansalaisten vapauspiirin suojelemiseen valtiovalan puuttumiselta.²³⁵ Perusoikeuksien soveltamisen pääpaino on edelleen tässä vertikaalisuhteessa, mutta yksityisten toimijoiden väliset horisontaalisuhteet ovat osa perusoikeuksien vaikutuspiiriä. Urheilun kurinpito ja dopingtapaukset kuuluvat juuri kyseiseen horisontaalisuhteeseen, sillä osapuolina ovat yksilö eli urheilija ja muu yksityisoikeudellinen oikeussubjekti, esimerkiksi seura, lajiliitto tai WADA. Perustuslain 22 §:ssä säännellään perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta, joka on julkisen vallan tehtävä. Tämä velvoite koskee myös yksityisten välisiä suhteita²³⁶. Urheilun ollessa edelleen suhteellisen kevyesti säännelty ala, jonka piirissä on paljon erilaisia toimijoita, osapuolet ovat usein voimasuhteiltaan eriäviä. Mitä menestyneemmästä urheilijasta on kyse, sitä enemmän hänellä on resursseja hankkia taustatiimiinsä eri alojen ammattilaisia, mikä tasaa voimasuhteita esimerkiksi sopimus- ja muissa neuvotteluissa sekä lääketieteellisessä konsultoinnissa. Aidosti symmetriset yksityisten väliset suhteet ei ole yhtä alttiita perusoikeusproblematiikalle kuin epäsymmetriset suhteet, joita on verrattain paljon urheilun parissa, etenkin yksilöurheilun puolella.²³⁷

Voidaan siis katsoa, että PL 22 § soveltuu urheilun piirissä solmittuihin sopimuksiin. Muun muassa varallisuus- ja työoikeuden aloilla tunnetaan heikomman suojan periaate, jossa sopimussuhteen heikompa osapuolta suojataan takaamalla tälle parempi juridinen asema kuin tavallisesti²³⁸. Korkein oikeus on käsitellyt kaksi tapausta, joissa kyseessä

²³² PeVL 6/1988 vp, s. 3.

²³³ Länsineva, 2011, s. 456.

²³⁴ PeVM 10/1998 vp., s. 30.

²³⁵ Viljanen, 2011, Perusoikeudet yksityisten keskinäissuhteissa.

²³⁶ HE 309/1993 vp. s. 75.

²³⁷ Länsineva, 2011, s. 460.

²³⁸ Annola, 1995, s. 7.

oli urheilijalle langetettujen dopingista seuranneiden kurinpidollisten toimien kumoaminen.²³⁹ Molempien ratkaisujen perustelut olivat sangen perusoikeusmyönteisiä, mikä tarkoittaa vahvaa institutionaalista tukea perusoikeuksien horisontaaliselle sovellettavuudelle urheilussa. Korkeimman oikeuden tapauksessa 1998:122 oli muun ohella kyse perustuslain 21 §:ssä säännellystä oikeusturvasta. Tässä tapauksessa lainkäyttäjä on joutunut ottamaan kantaa ongelmaan siitä, kuinka yksilön oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin voidaan taata asioissa, joilla on liityntä hänen oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa, mutta joissa pääsy tuomioistuimeen on suljettu yksityisoikeudellisesti.

Hovioikeus piti dopingista johtuvaa pitkäaikaista toimintakieltoa yksilön oikeuksiin merkittävästi vaikuttavana asiana, jota koskevan kiistan käsittelemisen epääminen olisi ollut ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvatun oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kanssa. Näin ollen urheilijalla oli oikeussuojan tarve, joten asia oli saatava yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi. Korkeimman oikeuden perusteluissa ei vedotta yhtä voimakkaasta EIS 6 artiklaan vaan yhdistyslainsäädäntöön, vaikka johtopäätös oli sama kuin hovioikeudella. Molemmat oikeusasteet käyttivät argumentoinnissaan perusoikeusnäkökulmaa, kun he perustelivat, sitä, ettei tapausta tule jättää vain urheilun sisäisen menettelyn varaan. Merkittävä kielteiset vaikutukset kansainvälisen huipputaso urheilijan taloudelliseen asemaan, joka viittaa oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla, oli korkeimman oikeuden nostama argumentti, jossa perusoikeuslottuvuus nousi esiin. Korkein oikeus mainitsee myös toimintakiellon mahdollisen uran päättävän vaikutuksen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös käsitellyt vastaavaa tapausta, jossa suomalaisen ravivalmentajan valmentama hevonen jäi kiinni dopingista.²⁴⁰ Tämän takia kansallisen lajiliiton hallitus antoi valmentajalle ja hevoselle 6 kuukauden kilpailukiellon. Tapauksessa oli kyse siitä, olisiko ravivalmentajan tullut nostaa kiellon vuoksi kanne yleisessä tuomioistuimessa ennen kuin valittaa EIT:een. Koska valittaja ei ollut käyttänyt

²³⁹ KKO 1998:122 & KKO 1998:143.

²⁴⁰ EIT tapaus Antikainen v. Suomi (18.10.2001).

kotimaisia oikeussuojakeinoja eikä hänellä ollut pätevää syytä olla käyttämättä niitä, EIT ei voinut tutkia valitusta näiltä osin. Edellä käsitelty korkeimman oikeuden päätös 1998:122 oli annettu vasta sen jälkeen, kun valittaja oli valittanut EIT:een.

4.2 Elinkeinovapaus perusoikeutena

4.2.1 TSS-oikeudet

Elinkeinovapaus ja oikeus työhön on turvattu perustuslain 18 §:ssä. Pykälä siis takaa yksilölle oikeuden ja vapauden hankkia toimeentulonsa joko työntekijänä tai yrittäjänä. Työhön liittyvät oikeudet sekä vapaudet ovat merkittävässä asemassa yksilön elämässä, sillä valtaosa täysi-ikäisistä saa toimeentulonsa joko työnteosta tai sosiaaliturvasta, joka muodostuu aikaisemmin tehdyn työn perusteella²⁴¹. Urheilun toimintakielto näyttäytyy tässä kontekstissa ongelmalliselta. Työoikeudessa lähtökohtana on, ettei työntekijällä ole oikeutta tiettyyn vähimmäismäärään työtä, vaan hänellä on ennen kaikkea velvollisuus työn suorittamiseen.²⁴² Myöskään työsopimuslaissa (55/2001) eikä muissakaan säädöksissä ole säännöksiä työsuhteessa olevan työntekijän tai muun henkilön tai tahon, joka on sitoutunut työsuoritukseen, oikeudesta tehdä työtä.

Kansainvälisissä sopimuksissa ja asiakirjoissa on otettu kantaa elinkeinovapautteen sekä työnteko-oikeuteen. Euroopan unionin perusoikeuskirjan artiklassa 15 taataan jokaiselle oikeus työntekoon ja harjoittaa vapaasti valitsemaansa ammattia. Toisessa momentissa jokaiselle unionin kansalaiselle annetaan vapaus työnhakuun, työn tekemiseen ja sijoittautumiseen missä tahansa jäsenvaltiossa ja momentissa kolme myös niille kolmansien maiden kansalaisille, joilla on vaadittava työn tekemiseen edellytetty lupa, annetaan oikeus samoihin työehtoihin kuin unionin kansalaisilla. Määräyksiä oikeudesta työhön on myös ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, josta on laadittu tarkentava, Suomessa asetuksella voimaan saatettu taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimus (TSS-sopimus, SopS 6/1976), jonka kuudennen artiklan mukaan

²⁴¹ Karapuu & Lavapuro, 2011, s. 671.

²⁴² Schön, 2021, s. 251 & Äimälä & Kärkkäinen, 2017, s. 122.

sopimusvaltioiden on tunnustettava oikeus työhön, mikä käsittää jokaiselle kuuluvan oikeuden toimeentulon hankkimisesta täysin itse valitsemallaan työllä. Sopimusvaltioiden on myös ryhdyttävä vaadittaviin toimiin, jotta työnteko-oikeus voidaan turvata. Näiden lisäksi Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa (SopS 78/2002) artiklassa yksi on taattu ammatillinen vapaus ja oikeus tehdä työtä. Kaikkien näiden työnteko-oikeutta käsittelevien säännösten on katsottu suojaavan pääasiassa toimeentulon hankkimista supistamalla viranomaisten, yksityisten sekä ennen kaikkea lainsäädännön sille asettamia rasitteita.²⁴³ Tällä ei niinkään suojata nimenomaisesti positiivista vapautta eli yksilön varsinaisia mahdollisuuksia toimeentulonsa hankkimiseen valitsemallaan työllä tai ammatilla.

Nämä perustuslakiin sisältyvät TSS-oikeudet ovat kansainvälisesti verrattuna hyvin kattavasti suojaava normisto²⁴⁴. Toisaalta EU-oikeudessa näillä ammattia ja elinkeinon harjoittamista koskevilla vapausoikeuksilla on merkittävä asema niin EU:n sisämarkkinoiden, kuten henkilöiden ja pääomien vapaan liikkuvuuden kannalta kuin EU:n kilpailuoikeuden kannalta²⁴⁵. Yrittäminen perustuu vahvasti kansalliseen ja kansainväliseen kilpailuun, jota myös urheilijat ja joukkueet harjoittavat päätoimisesti.²⁴⁶ Yksilöurheilijan tai joukkueurheilijan kiertäessä kansainvälisiä kilpailuja ulkomailla, perustuslakia vahvempia säännöksiä ja sopimuksia ovat tällöin muun muassa TSS-sopimus, Euroopan unionin perusoikeuskirja sekä Euroopan sosiaalinen peruskirja.

TSL:n 3:1:n mukaan työntekijän velvollisuus on tehdä työnsä huolella ja niitä määräyksiä noudattaen, joita työnantaja hänelle toimivaltansa perusteella antaa koskien työn suorittamista. Tämän työnantajan direktio- eli työnjohtovallan on katsottu antavan oikeuden työnantajalle osoittaa työntekijälle muun muassa työn suorittamista koskevia ohjeita.²⁴⁷ Näitä ohjeita voi sisältyä sekä kirjallisesti työsopimukseen että työnantajan arjessa suullisesti antamiin ohjeisiin. Erityisesti työsopimus on keskeinen instrumentti arvioitaessa

²⁴³ Karapuu & Lavapuro, 2011, s. 678.

²⁴⁴ Ojanen, 2003, s. 31.

²⁴⁵ Saraviita, 2005, s. 452 & Raitio & Tuominen, 2020, s. 719.

²⁴⁶ Saraviita, 2001, s. 7.

²⁴⁷ KKO 2010:60, kohdat 3–4.

työntajan direktio-oikeutta, sillä mitä tarkempia määrittelyjä työn suoritustavoista käytetään työsopimuksessa, sitä niukemmat mahdollisuudet työnantajalla on poiketa niistä työnjohto-oikeuteensa perusteella. Nykyään poikkeuksetta kaikissa urheilijoiden sopimuksissa on velvoite noudattaa antidopingsääntöjä, joten työsuhteen purkamiselle on näin perusteet, eikä sitä varten tarvitse soveltaa työnjohto-oikeutta.

Oikeuskirjallisuudessa tuetaan laajasti kantaa, jonka mukaan seuran ei tarvitse jatkaa sopimussuhdetta pelaajan kanssa, joka on syyllistynyt dopingrikkomukseen.²⁴⁸ Dopingrikkomuksesta lähes aina seuraava, usein pitkä, toimintakielto estää urheilijaa täyttämästä velvollisuuksiaan seuraansa kohtaan, mikä tukee seuran oikeutta sopimuksen purkamiseen. Sen sijaan, jos toimintakielto on lyhyt, urheilijaa ei aseta toimintakieltoon ollenkaan tai dopingrikkomus ei aiheuta urheilijan seuralle merkittävää negatiivista huomioita tai taloudellista vahinkoa, ei purkukynnys välttämättä ylity²⁴⁹. Kuitenkin aina sopimusta purettaessa tulee arvioida, täyttyykö TSL:n 8:1:n vaatimus erittäin painavasta syystä, mikä on työsopimuslain pakottavaa sääntelyä. Pykälän ensimmäisessä momentissa syinä pidetään muun muassa työsuhteeseen merkittävästi vaikuttavien velvoitteiden laiminlyöntiä tai rikkomista niin räikeällä tavalla, ettei työnantajaa voi kohtuudella vaatia jatkaamaan työsopimusta.

Tilanteessa, jossa työnantaja ei pura sopimusta, mutta lopettaa urheilijan käyttämisen peleissä tai kilpailussa on ongelmallista urheilijan kehittymisen ja jatkotyöllistymisen kannalta. Työnjohtovelvoitteen puitteissa työnantaja on oikeutettu antamaan urheilijalle työn suorittamista koskevia ohjeita sekä työn määrää koskevia määräyksiä ja tätä direktio-oikeutta urheilijan puolella vastaa niin kutsuttu subornaatio eli alisteisuus direktiölle²⁵⁰. Urheilussa päävalmentajalla ja valmentajilla on merkittävä oikeudellinenkin status.²⁵¹ Valmentajien status ei perustu vastaavaan lissenssiin kuin urheilijoilla, vaikka valmentajille on eri lajien sisällä erityyppisiä lissenssejä, jotka toimivat osoituksena

²⁴⁸ Saarnilehto, 2001, s. 7–8.

²⁴⁹ Schön, 2021, s. 229–230.

²⁵⁰ Kairinen, 2018, s. 86.

²⁵¹ Halila & Norros, 2017, s. 218.

valmentajan kouluttuneisuudesta²⁵². Urheilussa työnantajan direktiovaltaa käyttää ensisijaisesti päävalmentaja. Joukkuelajeissa päävalmentaja kantaa vastuun jokapäiväisestä työstä ja sen organisoinnista sekä joukkueen taktiikoista ja pelaajavalinnoista²⁵³. Yksilölajeissa maajoukkueen päävalmentaja, joka on useimmiten työsuhteessa esimerkiksi lajiliittoon, tekee valinnat kilpailuihin ja vastaa toiminnasta siellä, mutta arjessa yksilöurheilija toimii itsenäisesti ja toteuttaa yksilöllistä harjoitussuunnitelmaa henkilökohtaisen valmentajansa kanssa, joka on yksilöurheilijan tavoin usein ammatinharjoittaja²⁵⁴.

Urheilun sopimussuhteisissa työtilanteissa osapuolet ovat oikeutettuja vain sopimuksessa määriteltyyn vastikkeeseen.²⁵⁵ Näin ollen sopimukseen kirjatun suorituksen vastaanottaminen ei pakollista. Jos pelaaja ei käytetä otteluissa joko hänestä riippuvasta tai riippumattomasta syystä, hänellä ei normaalisti ole mahdollisuutta vaatia tiettyä peliaikaa tai roolia joukkueessa johtuen joukkueurheilun luonteesta ja valmennusjohdon oikeudesta laatia vapaasti parhaakseen katsomansa taktiikka ja kokoonpano jokaiseen otteluun²⁵⁶. Jos valmennusjohto päättää olla käyttämättä pelaajaa otteluissa, mutta hän saa jatkaa harjoittelua joukkueen mukana, ei hänellä pääsääntöisesti ole mahdollisuutta purkaa sopimusta.²⁵⁷ Pelaajalle aiheutuu kuitenkin haittaa, jos hän ei mahdu kokoonpanoon, sillä pelkkä harjoittelu joukkueen kanssa ei riitä ylläpitämään pelaajan pelitasoa riittävästi pidemmällä aikajänteellä, ja siten vaikuttaa pelaajan mahdollisuuksiin työllistyä jatkossa ja säilyttää markkina-arvonsa. Näin ollen työntekomahdollisuudella on urheilijalle suurempi merkitys kuin muille palkansaajille. Jos pelaajalta estetään pelaamisen lisäksi myös mahdollisuus harjoitella, on pelaajalla oikeus sopimuksen purkamiseen, koska seura estää näin pelaajaa täyttämään sopimusvelvoitteensa, koska hän ei pysty ylläpitämään pelissä vaadittavaa kuntoansa sekä virettänsä ja seuran kuuluu tarjota

²⁵² Ks. Suomen urheiluliiton (SUL) valmentajalisenssi, joka kannustaa valmentajaa kehittämään osaamistaan jatkuvasti. Lisenssivaatimuksena huippuvalmentajalle on mm. dopingkoulutus Puhtaasti paras. Suomen urheiluliitto, 2023.

²⁵³ Meri, 2018, s. 119.

²⁵⁴ Halila & Norros, 2017, s. 221.

²⁵⁵ Schön, 2022, s. 445.

²⁵⁶ Schön, 2021, s. 252–253.

²⁵⁷ CAS 2014/A/3579 kohdat 74 & 81 sekä CAS 2015/A/3922 kohta 84.

tähän asianmukaiset olosuhteet ja lääketieteellinen tuki²⁵⁸. Täten, jos urheilija saa hyvin lyhyen dopingpannan tai ei toimintakieltoa ollenkaan dopingtapauksestaan, on seuralla mahdollisuus penkittää pelaaja kurinpidollisesti, mutta täysin joukkueen ulkopuolelle häntä on vaikea sulkea kesken sopimuskauden ilman seuraamuksia. Koska urheilijoiden sopimukset ovat lähes poikkeuksetta määräaikaista, heillä ei ole mahdollisuutta vapautua sopimussuhteesta irtisanoutumalla. Sopimuksen purkamiselle on kuitenkin joissakin lajeissa määräyksiä, kuten jalkapallon kansainvälisen lajiliiton (FIFA) pelaajien asemaa ja siirtoja koskevien määräysten²⁵⁹ 15 artiklassa, jonka mukaan pelaaja on oikeutettu purkamaan sopimuksensa, jos hän on osallistunut alle 10 prosenttiin seuransa virallisista otteluista kauden aikana. Näin ollen pelaajalla on velvollisuuden lisäksi myös joltain osin oikeus urheilla.

Yksilöurheilussa kilpailuvalinnat lajin päätapahtumiin tehdään yleensä ilmoitettujen kriteerien tai näyttökilpailujen perusteella, joiden tulosten mukaan pääsääntöisesti maa-paikat täytetään²⁶⁰. On myös mahdollista, että kilpailuihin on asetettu karsintarajat, jotka on läpäistävä saadakseen osallistumisoikeuden kyseiseen kilpailuun²⁶¹. UOL on käsitellyt useita eri lajien tapauksia, joissa kilpailuvalinnat ovat aiheuttaneet erimielisyyttä, lähinnä aina valitsematta jääneelle osapuolelle. Näin ollen esimerkiksi urheilijan kärsimä dopingista johtuva toimintakielto ei voisi olla syynä urheilijan valitsematta jättämiselle, jos urheilija on valintakelpoinen eli suorittanut karsintarajat kilpailuihin.

4.3 Perusoikeuksien vaikutukset urheiluoikeudessa

Urheilun alalla on monia eri toimijoita kuten urheilijat, valmentajat, seurat, lääkärit, lajiliitot sekä muut järjestöt. Osa näistä on oikeushenkilöitä ja osa luonnollisia henkilöitä, ja molemmat nauttivat perusoikeussuojaa. Oikeushenkilöiden perusoikeussuoja eroaa luonnollisten henkilöiden perusoikeussuojasta siten, ettei se aina ole yhtä tehokasta ja

²⁵⁸ CAS 2014/A/3525, kohta 58.

²⁵⁹ FIFA, 2022, Regulations on the Status and Transfer of Players (oct 2022).

²⁶⁰ Ks. esim. UOL 4/2022, UOL 3/2023 & UOL 30/2023.

²⁶¹ Halila & Norros, 2017, s. 398.

tiukkaa, eikä oikeushenkilöitä nähdä aina perusoikeussäännösten subjekteina.²⁶² Kuitenkin perusoikeusjärjestelmän keskeisten oikeusperiaatteiden tulee toteutua myös oikeushenkilöiden kohdalla. Urheilijan kannalta keskeisiä perusoikeuksia ovat vapausoikeudet, joiden yhteispiirteenä voidaan pitää yksilön vapautta olla ja toimia rauhassa.²⁶³ Elinkeinovapaus ja oikeus työhön kuuluvat tähän perusoikeuksien kategoriaan ja ovat suoraan sovellettavia täsmällisyytensä ja yksilölähtöisyytensä ansiosta. Muita urheilun alalla tärkeitä perusoikeuksia ovat PL 10 §:n yksityiselämän suoja, jonka soveltaminen on yhteydessä olinpaikkatietojärjestelmän käyttöön ja kilpailuiden ulkopuoliseen dopingtestaukseen sekä PL 13 §:n kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, jonka varaan lähes koko urheilutoiminta rakentuu seurojen ollessa yhdistyksiä.

Pohjoismaisessa tarkastelussa perusoikeusjärjestelmä eroaa maiden välillä muun muassa järjestelmän hallitsevuudessa suhteessa muuhun oikeusjärjestykseen.²⁶⁴ Suomen perusoikeusjärjestelmä on ylipäätään tiukin verrattuna Skandinavian maihin, joista Ruotsi on lähinnä Suomea. Eriytymisen yhtenä syynä voidaan pitää perusoikeuksien erisuuntaista kehittymistä, joka on harmillista pohjoismaisen yhtenäisyyden kannalta, sillä yhteinen historia on pitkä. Oikeudellinen yhteistyö Pohjoismaiden välillä ulottuu 1870-luvulle, jolloin alkoivat pohjoismaiset lakimieskokoukset, joista tuli perusta pohjoismaiselle lainsäädäntöyhteistyölle²⁶⁵. Yhteistyö koostuu yhteispohjoismaisesta lainvalmistelusta sekä pohjoismaisista valtiosopimuksista, joista esimerkkinä Pohjoismaisen yhteistyön raamit luova perussopimus eli Helsingin sopimus (SopS 28/1962). Sopimuksen ensimmäisen artiklan mukaan tavoitteena on säilyttää sekä jatkokehittää maiden yhteistyötä niin oikeudellisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja sivistyksellisesti kuten myös liikenne- ja ympäristönsuojeluteemoissa. Urheilu-oikeuden näkökulmasta ei ole mahdollista lausua perusoikeuksien asemasta pohjoismaisessa vertailussa. Urheilun autonomia, sen legitimitetti ja etenkin autonomian perusoikeuksien mukaisuus ovat johtavia

²⁶² Länsineva, 2002, s. 108–109.

²⁶³ Virtanen, 2021, s. 212.

²⁶⁴ Halila, 2011, s. 41–42.

²⁶⁵ Björne, 2011, s. 480.

teemoja urheilun ja perusoikeuksien yhteensovittamisessa²⁶⁶. Perusoikeuksien huomioiminen urheilun oikeuskysymyksissä on ensiarvoisen tärkeää oikeuden yhteneväisyyden kannalta²⁶⁷. Juridiset ongelmat eivät tänä päivänä ole rajoittuneet oikeudenalakohtaisesti, mikä lisää tarvetta dialogille oikeudenalojen välillä.²⁶⁸ Tuorin mukaan perusoikeusperiaatteiden juurtuminen oikeuden rakenteen ytimeen integroi oikeuden normatiivista sisältöä. Hän korostaa välillisyyttä periaatteiden vaikutusten ilmenemisessä, sillä ne tulisi liittää jokaisen oikeudenalan omiin periaatteisiin. Urheilun alalla näitä omia periaatteita, joihin oikeus työhön ja elinkeinovapaus tulisi kiinnittää on reilun pelin periaate sekä vapausperiaate. Perusoikeudet auttavat urheilun oikeuskysymysten ratkaisuperusteiden pitämässä linjassa muiden oikeudenalojen kanssa, jottei aiheetonta eriytymistä ja sitä kautta kuilua synny.

Perusoikeudet voidaan havainnollistaa ikään kuin ympyränä, jolla on kehä ja ydin. Mitä lähempänä ollaan perusoikeuden ydintä sitä enemmän, on kyseessä sääntö ja mitä lähempänä kehää ollaan sitä enemmän perusoikeudet näyttäytyvät periaatteina.²⁶⁹ Perusoikeuden ydinalueen koskemattomuutta rajoitusperusteiden osalta käsitellään yksityiskohtaisemmin luvussa viisi. Erot urheilun saralla PL 18 §:n soveltamisessa voidaan nähdä harraste- ja ammattuurheilun välillä, jossa ammattuurheilu sijoittuu vahvasti ydinalueelle ja harrasteurheilu voimakkaasti perusoikeuden kehälle. Tätä ajattelua tukee myös urheilun tulonmuodostus, jossa harrasteurheilijoille maksetaan maksimissaan kilometrikorvauksia tai varusteita ja ammattuurheilijan on saatava työstään palkkaa. Perusoikeuksien ollessa ristiriidassa urheilun ja urheilijoiden välillä, tulee soveltaa perusoikeuksien yleisiä oppeja, joita soveltaessa tullaan kysymykseen, turvaako vai heikentääkö perusoikeusjärjestelmä urheilun autonomian. Urheiluoikeuden kantava voima on autonomian legitimitetin taso ja perusoikeuksien kannalta autonomian perusoikeudenmukaisuus.

²⁶⁶ Virtanen, 2021, s. 220.

²⁶⁷ Halila, 2006, s. 385.

²⁶⁸ Tuori, 2003, s. 938 & 940.

²⁶⁹ Halila, 2006, s. 386.

4.3.1 Horisontaalivaikutus

Perusoikeuksien horisontaalivaikutus kuvaa perusoikeusjärjestelmän vaikutusta yksityisten toimijoiden välisissä suhteissa²⁷⁰. Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, että perusoikeudet välittävät yhteiskunnan laajamittaisesti tunnustettuja perusarvoja, joten niiden tulee vaikuttaa koko yhteiskunnassa, ei vain julkisen vallan ja yksilön välisessä suhteessa²⁷¹. Jos perusoikeuksien horisontaalivaikutusta ei tunnustettaisi, nämä perusarvot jäisivät toteutumatta täysimittaisesti²⁷². Urheilun arvojen kannalta tämä aiheuttaa kysymyksiä, sillä ne eivät ole yhteneviä yhteiskunnan perusarvojen kanssa, eikä niistä ole mainintoja lainsäädännössä. Horisontaalivaikutus jaetaan yleensä välittömään ja välilliseen, joista jälkimmäinen on pääasiallinen ilmenemismuoto ja tarkoittaa sitä, että perusoikeudet tulevat huomioiksi yksityisten välisissä suhteissa lainsäädännön kautta²⁷³. Tästä huolimatta valitsee konsensus siitä, että urheilun autonomialla on paikkansa²⁷⁴. Autonomiakin nauttii perusoikeussuojaa tiettyyn pisteeseen asti, sillä yhdistymisvapaus takaa yhdistysautonomian, johon julkinen valta on vain rajoitetusti oikeutettu puuttumaan.²⁷⁵ Klassisten vapausoikeuksien, joihin yhdistymisvapauskin kuuluu, primaaritarkeus on myötävaikuttaa yksilön tahdonvapauden toteutumiseen, niillä ei siten ole tiettyä itseisarvoa.

Kun yksilöllä on oikeus vedota suoraan perusoikeuteen toista yksityisoikeutta nauttivaa perusoikeussubjektia vastaan, on kyseessä välitön horisontaalivaikutus.²⁷⁶ Tätä mahdollisuutta ei voi käyttää automaattisesti, vaikka perusoikeusajattelun vahvistuttua niin ovat jotkut saattaneetkin ajatella. Saksan korkein oikeus on käsitellyt saksalaista yleisurheilijaa Katrin Krabbea koskevan tapauksen, jossa Krabbe oli käyttänyt valmistetta, joka ei ollut kiellettyjen aineiden luettelossa, mutta josta hänelle silti langetettiin kilpailukiello epäurheilijamaisesta käytöksestä, koska katsottiin, että hän yritti aineen käytöllä

²⁷⁰ Norr, 2019, s. 363

²⁷¹ HE 309/1993 vp, s. 29.

²⁷² PeVM 25/1994 vp, s. 4.

²⁷³ Norr, 2019, s. 364.

²⁷⁴ Halila, 2006, s. 395.

²⁷⁵ Muukkonen, 2008, s. 37.

²⁷⁶ Halila, 2006, s. 395–396.

parantaa suorituskykyään.²⁷⁷ Aine, jota Krabbe käytti, oli astmanhoidossa käytetty, mutta hänellä ei ollut astmaa ja hän oli hankkinut valmisteen mustasta pörssistä. Krabbea rankaistiin ensin Saksan urheiluliiton toimesta vuoden toimintakiellolla, mutta kansainvälisen yleisurheiluliiton mielestä se ei riittänyt ja antoi Krabelle kolmen vuoden toimintakiellon. Tapauksessa Saksan korkein oikeus katsoi rangaistusten olevan erillisiä ja Saksan liiton antama rangaistus oli täytäntöönpanokelpoinen, koska Krabbe oli siihen sopimuksellisesti sitoutunut ja tätä tuki myös Saksan siviililaki. Saksan liiton määräämä vuoden toimintakielto oli oikeudellisesti perusteltu eikä loukannut valittajan eli Krabben perustuslain takaamaa oikeutta työhön. Korkein oikeus piti yleisesti hyväksyttävänä, että neljän vuoden toimintakielto merkitsi tavallisesti urheilijan uran päättymistä. Kansainvälisen yleisurheiluliiton sanktion osalta korkein oikeus katsoi sen olevan liiallinen, suhteeton ja epäoikeudenmukainen. Tämän he perustivat sille, että epäurheilijamainen käytös on vähemmän moitittavaa kuin doping ja tämä oli urheilijan ensimmäinen rikkomus. Krabben ratkaisu on relevantti myös Suomessa, muttei vain tämän perusteella voida tehdä johtopäätöksiä siitä, kuinka PL 18 §:n vaikuttaa horisontaalisesti.²⁷⁸

Horisontaalivaikutuksen vahvuus vaihtelee sen mukaan, mikä on oikeussuhteen solmi-
neiden keskinäinen vahvuus.²⁷⁹ Tasapainoisessa tilanteessa kummallakaan osapuolella ei ole merkittävää tarvetta oikeussuojalle, kun taas voimasuhteiltaan epätasapainoisessa tilanteessa heikommalla on. Urheilijan ja liiton tai urheilijan ja seuran tilanteessa on kyse useimmiten epätasapainoisesta oikeussuhteesta, jossa urheilija ei ole edes oikeutettu vaihtamaan sopimuskumppaniaan määräaikaisen sopimussuhteen tai sopimuskumppanin aseman vuoksi. Länsineva asettuu epäsymmetrisissä oikeussuhteissa vahvasti heikomman osapuolen puolelle toteamalla, että vahvempi osapuoli olisi velvollinen kunnioittamaan heikomman osapuolen perusoikeuksia enemmän kuin lainsäädäntö velvoittaa.²⁸⁰ Tätä hän perustelee tuomioistuimen lakiin perustuvalla velvollisuudella suojella

²⁷⁷ Katrin Zimmerman Krabbe v Deutscher Leichtathletik Verband and International Amateur Athletic Federation, Munich Court of Appeal, Germany 28 March 1996.

²⁷⁸ Halila, 2006, s. 396.

²⁷⁹ Keckman, 2015, s. 78.

²⁸⁰ Länsineva, 2002, s. 105.

heikomman oikeuksia vahvemman sopimuspuolen väärinkäytöksiltä, jos asiasta nostettaisiin riita. Lajiliiton sääntöketjutuksessa tämä voisi tarkoittaa WADA:n antidopingsääntöön ottamista konkreettisesti osaksi urheilijan tekemää sopimusta, sen sijaa, että siitä oli vain pelkkä maininta. Lajiliitolla voisi olla myös velvollisuus korostaa yllättäviä ja ankaria sopimusehtoja, joita dopingehdot ja niistä johtuvat toimintakieltoehdot ovat. Ammattuurheilijalle sopimusten dopingehtojen ei tulisi olla yllättäviä, mutta ne ovat ankaria. Yllättävien ja ankarien ehtojen yllättävyys poistuu, kun sen olemassaolo nimenomaisesti osoitetaan sopimuspuolelle.²⁸¹

4.3.2 Vertikaalivaikutus ja julkinen hallintotehtävä

Perus- ja ihmisoikeustarkastelun ytimessä on yksilön ja valtiovallan vertikaalisuhde, jonka rinnalle perusoikeusuudistuksen esitöissä alettiin nostaa myös horisontaalivaikutusta²⁸². Perusoikeussäännökset ovat ensisijaisesti suoraan sovellettavia, mikä ilmenee perusoikeusmyönteisellä laintulkinnalla, niiden kunnioittamisella viranomaisissa ja tuomioistuimissa sekä esteellä säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä perusoikeuksien kanssa ristiriitaisia lakeja²⁸³. Näin ollen perusoikeussäännökset suojaavat oikeussuhteessa heikompaan yksilöä valtiovalta. Toisaalta valtiovalta on myös velvollinen takaamaan määrättyt oikeudet ja vapaudet yksilölle. Urheilun alalla on vain kaksi ratkaisua, joihin korkein oikeus on antanut päätöksensä, ja molempien tapauksien perustelut ovat hyvin perusoikeuspainotteisia²⁸⁴. Näissä tapauksissa kyseessä on julkisvallan aktiivinen perusoikeuksien turvaaminen lainkäytön avulla.

Perustuslakivaliokunta on kehittänyt perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä koskevan luettelon, joka on kirjattu valiokunnan perusoikeusuudistusta käsittelevään mietintöön.²⁸⁵ Luettelo on seitsemän kohtainen sekä yleistasonen ja pyrkimyksenä sillä oli osana perusoikeusuudistusta irtaantua säännösten avoimista lakivarauksista. Näihin

²⁸¹ Saarnilehto & Annola, 2018, s. 150.

²⁸² HE 309/1993 vp, s. 29.

²⁸³ Halila, 2011, s. 52.

²⁸⁴ Ks. KKO 1998:122 & KKO 1998:143.

²⁸⁵ Viljanen, 2001, s. 37 & PeVM 25/1994 vp, s. 4–5.

rajoitusedellytyksiin palataan tarkemmin luvussa viisi. Urheilun osalta nämä kriteerit ovat käyttämättömiä.²⁸⁶ Vertikaalivaikutuksen esiintyminen suomalaisessa urheilussa on lähes olematonta verrattuna muihin elämän osa-alueisiin. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on oikeudellisten normien perusoikeuslottomattomuus. Urheilussa tulisi hyödyntää perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä, jos dopinginkäyttö sekä siihen liittyvät toimintakiellot ja muut kurinpitoseuraamukset tulisivat lailla säätämisen piiriin, kuten esimerkiksi Ranskassa ja Italiassa.²⁸⁷ Valtioiden rooli sekä toimintavalta dopingin suhteen on si-doksissa tapaan, jolla urheilu ja liikunta on organisoitu kyseisessä maassa sekä kuinka valtion rooli asemituu urheilun yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Mielenkiintoa sekä nyt että tulevaisuudessa herättää se, kuinka antidopingtoimintaa voidaan tarkastella yksityisoikeudellisena prosessina ja kuinka laajassa mittakaavassa julkisena hallintotehtävänä²⁸⁸. Julkisella hallintotehtävällä tarkoitetaan laajaa kirjoa hallinnollisia tehtäviä, joihin luetaan yksityisten ja yhteisöjen oikeuksiin, etuihin ja velvollisuuksiin liittyviä päätöksentekotehtäviä sekä lakien toimeenpanoa.²⁸⁹ Suomen perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaarana esimerkiksi perusoikeuksia. Vaikka julkinen valta on sitoutunut antidopingtoimintaan WADA:n kautta, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että WADA:n kiellettyjen aineiden luettelo olisi Suomessa lainsäädännöllisesti vahvistettu.²⁹⁰ Jos tarkastellaan PL 18 §:n merkitystä vertikaalisesti, on se tärkeä ammattuurheilijoiden ja ammattimaisesti organisoitun urheilutoiminnan kannalta. Kuten aiemmin on todettu, Suomessa ei ole urheiluun spesifioitua lainsäädäntöä, joka kaventaisi urheilijoiden oikeuksia hankkia elantonsa valitsemassaan ammatissa. Jos urheilusäännöksiä olisi Suomen laissa, vaikuttaisivat ne etenkin urheilulajin kieltämiseen sekä mahdollisuuksiin lailla säätää dopingista johtuvasta toimintakiellosta.

²⁸⁶ Halila & Norros, 2017, s. 162.

²⁸⁷ Viertola, 2006, s. 78.

²⁸⁸ Halila & Norros, 2017, s. 162.

²⁸⁹ Viertola, 2006, s. 86.

²⁹⁰ Halila & Norros, 2017, s. 162–163.

4.4 Urheilijoiden erityinen asema työmarkkinoilla

Urheilijoiden asema työmarkkinoilla on hieman erilainen kuin valtaosalla muilla työikäisillä. Kuten aikaisemmin on tullut ilmi, urheilu-ura on huomattavasti lyhytkestoisempi kuin perinteinen työura.²⁹¹ Urheilu-uran päättyessä monilla urheilijoilla ei ole tarvittavaa koulutusta uran jälkeiselle perinteisemmälle työuralle, vaikka kaksoisura, eli opiskelun tai työskentelyn yhdistäminen urheiluun onkin saavuttanut enemmän suosioita viime aikoina.²⁹² Esimerkiksi australialaisten kaksoisuraa harjoittavien urheilijoiden vuoden 2004 olympialaisissa voittamien mitaleiden osuus oli 39 prosenttia, mutta nousi 61 prosenttiin vuoden 2016 olympialaisissa. Urheilu-ura voi päättyä ennalta-arvaamattomasti loukkaantumiseen jo paljon ennen niin kutsuttua odotettua eläköitymistä. Uran päättymisen syytä voivat olla myös kurinpidon ankaruus, joukkueurheilijoilla tilanne, jossa he eivät ole saaneet solmittua pelaajasopimusta minkään seuran kanssa tai tilanne, jossa urheilusta saatavat ansiot eivät riitä elämiseen. Kuten edellä on tullut ilmi urheilijoiden työsopimukset ovat lähes poikkeuksetta määräaikaista, jolloin tulevaisuus on muita ammatteja epävarmempi. Yksilöurheilijoiden asemaan vaikuttavat lajiliittojen urheilijavalinnat kilpailuihin, koska jokaisella osallistuvalla maalla on tietty kiintiö siitä, kuinka monta urheilijaa se voi lähettää esimerkiksi arvokilpailuihin tai lajin pääkilpailusarjaan.

Ammattuurheilijoiden sosiaaliturva on rakentunut vallitsevaa järjestelmää rajoitetumaksi.²⁹³ Urheilijat ovat siis perinteisen tapaturma- ja työeläketurvan ulkopuolella. Tätä on perusteltu eniten urheilun rahoituksen niukkuudella, mutta myös ammattilaisuuden korkealla tapaturmariskillä sekä tiettyjen lajien korkealla ansiotasolla. Urheilijoihin sovelletaan lakia urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta (276/2009, urheilijalaki). Laissa on säädetty vakuuttamisen yläikäraja sekä ansioraja, jonka tavoitteena on rajata vakuutusturva vain ammattimaiseen urheiluun. Vakuutettuja urheilijoita vuonna 2022 oli 1262²⁹⁴. Urheilijan seuran tai yhteisön on järjestettävä vakuutusturva, jos urheilijan

²⁹¹ Knights, Sherry, Ruddock-Hudson & O'Halloran, 2019, s. 520.

²⁹² Olah, Nyisztor, Borbely & Bognar, 2022, s. 87.

²⁹³ HE 152/2015 vp, s. 3.

²⁹⁴ Tapaturmavakuutuskeskus, 2023.

tienerit ylittävät ansiorajan.²⁹⁵ Yksilöurheilijoiden vakuuttaminen on vuodesta 2009 asti ollut vapaaehtoista, eikä se ole saavuttanut suurta suosiota, sillä vakuutetut ovat lasketavissa muutamissa kymmenissä. Tämän takia vakuuttamisvelvollisuus on koskenut lähinnä joukkueurheilua, joka tapahtuu työsuhteessa.²⁹⁶ On kuitenkin myös mahdollista ulottaa vakuuttamisvelvollisuus yksilöurheilijoihin, jos palkkaraja täyttyy esimerkiksi lajiliiton tai urheiluseuran toimesta. Ansiorajan täyttymistä tarkastellessa huomioidaan palkat, palkkiot ja verotettavat luontoisedut sekä urheilijan rahastoima palkanosa, mutta urheilumenestykseen sidottua palkkaa tai palkkiota ei tule laskea mukaan sen epävarmuuden vuoksi.

Urheilijat kuuluvat myös Kansaneläkelaitoksen etuuksien piiriin, joten he ovat pääsääntöisesti oikeutettuja esimerkiksi sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaiseen sairauspäivärahaan, kuten muutkin Suomen sosiaaliturvaan vakuutetut henkilöt. Kaikki työmarkkinoille tulevat, myös urheilijat, ovat oikeutettuja samoin perustein ei-ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan.²⁹⁷ Urheilijoilta on evätty kuitenkin oikeus ansiopäivärahaan, sillä heiltä ei veloiteta työttömyysvakuutusmaksuja. Koronapandemian aikana urheilijoiden työttömyysturvan puutteet nousivat keskusteluun myös eduskunnassa Sari Multalan kirjallisen kysymyksen ansioista.²⁹⁸ Multala nosti kysymyksessään ”omassa työssä työllistymisen” tulkinnan, koska tätä ei ole määritelty laissa. Määritelmä on kuitenkin hallituksen esityksessä, jossa omana työnä pidetään työtä, jota tehdään ilman virka- tai työsuhdetta tai toimimatta oman tai perheen yrityksen hyväksi²⁹⁹. Multala korosti kysymyksessään, ettei urheilijoiden harjoittelu kuulu omassa työssä työllistyvien ryhmään. Kuitenkin työvoimaviranomaiset ovat katsoneet korona-aikana palkkatyöstä lomautetun yksilöurheilijan päivittäisen harjoittelun omaksi työksi, jonka perusteella häneltä on evätty työttömyysturva, vaikka hän olisi täyttänyt kaikki vaatimukset. Kokonaisuudessaan työttömyysturva urheilijoilla on epäoikeudenmukainen sekä joukkue- että yksilölajeissa.

²⁹⁵ HE 152/2015 vp, s. 3.

²⁹⁶ HE 22/2009 vp, s. 17–18.

²⁹⁷ HE 152/2015 vp, s. 3.

²⁹⁸ KK 547/2020 vp.

²⁹⁹ HE 134/2012 vp, s. 5.

Kansaneläkelaitoksen myöntämä työttömyysturva on kohtuuttoman pieni suhteutettuna esimerkiksi monien pääsarjoissa esiintyvien joukkueurheilijoiden ansioihin. Urheilijoiden uran pituus sekä ansiotaso ovat monen tekijän takia epävarmempia kuin perinteisemmissä ammateissa.

Dopingtapausten vuoksi otteluiden ja kilpailuiden tulokset saattavat muuttua vasta useamman vuoden jälkeen kilpailun päättymisestä, koska perustavanlaatuiset tutkimukset ja mahdolliset käsittelyt CAS:ssa vaativat aikaa. Urheilukilpailuiden yhteydessä dopingrikkomuksesta seuraa yksittäisen kilpailusuorituksen hylkääminen.³⁰⁰ Kaikki urheilijan suoritukset kyseisessä kilpailussa hylätään, myös dopingrikkomusta edeltäneet. Joukkueurheilussa sanktioita, kuten pistemenetyksiä, karsiutumisia tai vastaavia sanktioita kuin yksilöurheilijoille, langetetaan, kun useampi kuin kaksi joukkueen henkilöä antaa positiivisen näytteen³⁰¹. Näissä tilanteissa voidaan joutua jakamaan kaikki mitalit uudelleen, jos hylätty urheilija tai joukkue on voittanut. Joka tapauksessa palkittavaksi nousee uusi urheilija. Maailmanmestaruus- tai olympiamitalistiksi nouseminen paljon kilpailuiden jälkeen ei ole yhtä mieleenpainuvaa tai taloudellisesti tehokasta kuin palkintokorokkeella seisominen kilpailun päätyttyä. Vaikka palkintorahoja, titteleitä, palkintoja ja pisteitä jaetaan takautuvasti niille kuuluville urheilijoille, taloudellisesti urheilija ei voi saavuttaa yhtä hyvää asemaa, esimerkiksi yhteistyösopimusneuvotteluissa, kuin hallitsevana MM- tai olympiamitalistina olisi mahdollista. Kilpailuiden aikaiset yhteistyösopimukset eivät välttämättä myöskään ole enää voimassa, joten niihin kirjatut menestymisbonukset jäävät myös saamatta.

³⁰⁰ WADC 2021 artikla 10.1.

³⁰¹ WADC 2021 artikla 11.2.

5 Perusoikeuksien rajoittaminen

5.1 Elinkeinovapauden rajoittaminen ja sen edellytykset

Elinkeinovapauden rajoittamista on lähihistoriassa harjoitettu suhteellisen suuressa mitakaavassa koronapandemian aikana. Elinkeinovapaus on vahvasti yksilöille kuuluva oikeus ja lähtökohta, jolloin rajoittaminen on aina poikkeava toimi.³⁰² Elinkeinovapaus ei ole täysin rajoittamaton oikeus, sillä esimerkiksi yrityksen perustamiselle on olemassa erilaisia rekisteröintimaksuja ja joillakin aloilla toiminta on luvanvaraista. Tämänkaltaisen rajoittaminen ei tule kyseeseen ammattiuurheilussa.³⁰³ Myöskään ilmoitusvelvollisuutta viranomaisille ei ole, jos harjoittaa urheilua elinkeinonaan. Elinkeinovapauden rajoittaminen tulisi aina arvioida tapauskohtaisesti ja rajoittamiskynnyksen tulisi olla yhtä korkealla kuin muidenkin perusoikeuksien kohdalla.

Perusoikeuksien asemaa kuvastaa se, että niiden rajoitukset tulisi pitää mahdollisimman vähäisinä.³⁰⁴ Perusoikeudet eivät ole koskemattomia, eli myös niitä voidaan rajoittaa tietyissä olosuhteissa ja laajuudessa. Jos perusoikeuksien rajoittaminen ei olisi mahdollista, yhteiskunta ei voisi myöskään taata muiden henkilöiden perusoikeuksien toteutumista, sillä perusoikeuksien käyttämistä rajoittavat muiden henkilöiden perusoikeudet. Perusoikeuksien rajoittamista voidaan suorittaa eri oikeusperustaan turvautuen. Yksi esimerkki tällaisesta oikeusperustasta on lakivaraus, joka on monessa perusoikeussäännöksessä oleva viittaus, jonka mukaan perusoikeuden rajoituksia voidaan säätää vain lailla³⁰⁵. Lakivarauksen puuttuminen ei ole esteenä perusoikeuden rajoittamiselle, kun perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä ei poiketa. PL 18 §:ssä lakivarauksella on pidätysulottuvuus pykälän kolmannessa momentissa, jonka mukaan ketään ei saa erottaa työstä ilman lakiin perustuvaa syytä. Kyseessä on siis ehdoton kielto, jota ei voi tavallisella lailla rajoittaa. Tällä momentilla on vahva horisontaalinen vaikutus, joka kaventaa

³⁰² Koskentausta, 2021, s. 11.

³⁰³ Eskuri, 2004, s. 78.

³⁰⁴ HE 309/1993 vp, s. 29.

³⁰⁵ Viljanen, 2001, s. 27 & 31.

työnantajien ja työntekijöiden sopimusvapautta ja estää lain ulkopuolisten irtisanomisperusteiden käytön³⁰⁶. Myös pykälän toisessa momentissa on lakivaraus, jonka mukaan oikeudesta työllistävään koulutukseen säädetään lailla.

Kun perusoikeutta rajoitetaan, kyseisen perusoikeussäännöksen soveltamisalassa turvattua oikeutta supistetaan tavallisella lailla tai yksilön suojattuun oikeusasemaan puuttutaan julkisen vallan toimesta.³⁰⁷ Urheilussa vastaava tilanne poikkeaa hieman, sillä ammattiuurheilijan oikeusasemaan puuttuu antidopingorganisaatio eli esimerkiksi WADA tai SUEK, ei julkinen valta. Näin ollen perusoikeuksien horisontaalivaikutus on merkittävimmillään urheilun itsesääntelyssä³⁰⁸. Perusoikeuksien ilmentäessä yhteiskunnan universaaleja arvoja ei katsottu riittävän, että niiden vaikutus rajoittuisi vain yksilön ja valtion välille, vaan vaikutuksen tulee ulottua koko yhteiskuntaan läpileikkaavasti³⁰⁹.

Perustuslaista on johdettavissa rajat perusoikeuteen puuttumiselle sekä sen rajoittamiselle tavallisella lailla³¹⁰. Perusoikeuden hyväksyttävä rajoitusperuste voi olla toisen tahon perusoikeuden turvaaminen, kuten dopingtapauksessa kansakilpailijoiden oikeus turva kilpailussa. Perustuslaista ei ole luettavissa eri perusoikeuksien etusijajärjestystä niiden ollessa ristiriidassa, vaan kaikki perusoikeudet ovat hierarkiassa samalla tasolla³¹¹. Jos useampi perusoikeus on kollisiona keskenään, pääsääntöisesti tämänkaltainen tilanne ratkaistaan punninnalla.³¹² Punninnan tarkoituksena on päästä mahdollisimman lähelle tilannetta, jossa kaikkien osallisten perusoikeudet tulisivat yhtäaikaaisesti turvatuksi maksimaalisesti. Punninnassa painavampi perusoikeus saa etusijan väistyvään oikeuteen nähden, mutta sekään ei silti menetä täysin sisältöään, vaan sen merkitys suhteutetaan painavamman perusoikeuden ja tilanteen erityispiirteiden sallimissa rajoissa³¹³ Siten yksilöiden tulee sekä sietää toisten perusoikeuksien nauttimista ja käyttöä

³⁰⁶ Neuvonen & Rautiainen, 2015, s. 227.

³⁰⁷ Viljanen, 2001, s. 14–15; Ojanen, 2009, s. 38.

³⁰⁸ Halila & Norros, 2017, s. 166.

³⁰⁹ HE 309/1993 vp, s. 29.

³¹⁰ Viljanen, 2001, s. 16.

³¹¹ Ojanen, 2003, s. 65–66.

³¹² Viljanen, 2011, s. 138.

³¹³ Ojanen, 2003, s. 67.

että pidättyä loukkaamasta muiden perusoikeuksia, koska kaikkien perusoikeudet eivät voi koko ajan toteutua täysimääräisesti³¹⁴. Näin voidaan taata perusoikeuksien tehokas toteutuminen. Perusoikeuden rakenne voidaan ajatella ympyränä, jossa on ydin ja kehä. Mitä lähempänä perusoikeuden ydintä ollaan, sitä koskemattomampana perusoikeus tulee pitää.³¹⁵ Vastaavasti mitä kauemmas oikeushyvä sijoittuu ydinalueelta, sitä vähemmän arvokkaana sitä pidetään.

Perustuslain 22 § asettaa julkiselle vallalle velvollisuuden turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen yhteiskunnassa, myös yksityisten toimijoiden, kuten urheilijan ja antidopingorganisaation välillä. Nykyisen perusoikeusajattelun mukaan valtion on oltava aktiivinen ja suojata yksilöiden perusoikeuksia erilaisilla toimilla, eikä vain pidättyä kaajoamasta kansalaisten perusoikeuksiin.³¹⁶ Tämän vaatimuksen toteutuminen voidaan nähdä erityisen tärkeäksi silloin, kun kyseessä on kaksi epätasavertaista tahoja, joita edellä mainitut usein ovat. Perusoikeussäännökset ovat suoraan sovellettavaa oikeutta julkisen vallan suhteen, jolloin oikeudellinen ratkaisu tehdään tukeutuen kyseiseen säännökseen.³¹⁷ Suoraa sovellettavuutta hyödynnetään esimerkiksi aukkotilanteessa, jossa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa ei ole voimassa alemman asteista normia, joka sääntelee käsittelyssä olevaa oikeuskysymystä. Kuten edellä on todettu, institutionaalista tukea perusoikeuksien sovellettavuudesta urheilussa antavat korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 1998:122 ja KKO 1998:143, jotka käsittelivät tuomioistuimeen pääsyä kurinpidon kumoamiseen liittyvässä asiassa. Myös tuomioiden perustelut olivat hyvin perusoikeusmyönteisiä. Urheilun kannalta on erityisen tärkeää, että on olemassa institutionaalisia rakenteita, kuten UOL ja sen ratkaisukäytäntö, jotka mahdollistavat perusoikeuksien toteutumista.³¹⁸ Perustuslain 22 §:n turvaamisvelvoite on edustettuna institutionaalisesti UOL:n ratkaisukäytännössä, koska sen rahoitus perustuu Suomen olympiakomitea ry:lle, jonka määrärahat tulevat opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

³¹⁴ Ojanen, 2003, s. 49.

³¹⁵ Hautamäki, 2011, s. 82.

³¹⁶ Ojanen, 2015, s. 40.

³¹⁷ Viljanen, 2011, Mitä tahoja perusoikeussäännökset velvoittavat, Suora soveltaminen.

³¹⁸ Virtanen, 2021, s. 211.

Perusoikeutta tai vapautta rajoittaessa on Euroopan unionin perusoikeuskirjan 52 artiklan mukaan noudatettava suhteellisuusperiaatetta, joka asettaa ehtoja perusoikeuden rajoittamiselle. Ehtoina artiklassa luetellaan rajoitusten välttämättömyys sekä vastuu unionin tunnustamien yleisen edun mukaisten tavoitteiden kanssa tai tarve suojella muiden oikeuksia ja vapauksia. Toinen keskeinen instrumentti, jonka avulla punnitaan perusoikeuden sallittavaa rajoittamista, on perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden luettelo, jonka on laatinut perustuslakivaliokunta perusoikeusuudistuksen yhteydessä.³¹⁹ Perustuslakivaliokunta toteaa mietinnössään, että on mahdollista johtaa joitakin universaaleja vaatimuksia rajoittamiselle. Rajoitusvaatimuksena he esittivät esimerkiksi seuraavat: lailla säätämisen vaatimus, täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, rajoitusperusteen hyväksyttävyyysvaatimus, ydinalueen koskemattomuuden vaatimus, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvavaatimus sekä ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisvaatimus. Luettelo ei siis ole tyhjentävä, joka tarkoittaa, että rajoitusten sallittavuuteen voivat vaikuttaa muutkin seikat. Luettelon seikat ovat kuitenkin arvioinnissa merkittävimpiä. Tämä seitsemänkohtainen rajoitusedellytysten testi tulee huomioida kokonaisuutena, eli käsillä olevan perusoikeusrajoituksen tulee täyttää yhtäaikaisesti kaikki seitsemän vaatimusta.³²⁰ Yhdenkin testin kohdan läpäisemättömyys tarkoittaa rajoituksen ristiriitaa perusoikeussäännöksen kanssa. Tämän takia mikään kohta ei voi kompensoida toista.

Lailla säätämisen vaatimuksen sisältö on muotoiltuna perustuslakivaliokunnan mietinnössä, jossa todetaan, että rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin.³²¹ Lisäksi he korostavat delegointikieltoa eli rajoitustoimivallan siirtoa lakia alemmalle tasolle. Vastaava ajatus on luettavissa myös hallituksen esityksestä, jossa niin ikään todetaan, että ”rajoitusten on ensinnäkin perustuttava lakiin”.³²² Niin ikään esityksessä kiellettiin delegointi. Delegointikiellon perusta on perustuslain 80 §:ssä, jossa todetaan, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Tämä Suomen oikeusjärjestelmässä oleva lailla säätämisen vaatimus on ankarampi kuin monissa

³¹⁹ PeVM 25/1994 vp, s. 4–5.

³²⁰ Viljanen, 2001, s. 61.

³²¹ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

³²² HE 309/1993 vp, s. 29.

kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa oleva ”lakivaatimus”, sillä esimerkiksi EIS:ssa turvatus oikeuden rajoittamisen vaatimuksena on rajoituksen lain sääteisyys, mutta tämän lakivaatimuksen voi täyttää edustuslaitosta alemman tasoinen säädös³²³.

UOL on viitannut lailla säätämisen periaatteeseen tapauksessa, jossa Tompuri ja Tiisanoja ovat saaneet toimintakiellon, koska Tompurin Espanjan harjoitusleirin aikana ostamasta autosta on löydetty dopingaineita.³²⁴ Tiisanoja toimi autossa kuljettajana, kun kak-sikko matkusti leiriltä kotimaahan, jolloin Ranskan tulliviranomaiset olivat tarkastaneet auton ja löytäneet kielletyt aineet. UOL edellyttää legaliteettiperiaatteen soveltamista, kun toimintakiellolla estetään perustuslain turvaama ammatinharjoittaminen. Tapauksessa urheilujärjestön säännöissä ei ollut määritelty riittävällä tarkkuudella niitä tekoja, joista kilpailukiello voidaan määrätä, eikä teon katsottu kuuluvan urheilun piiriin. Urheilijat olivat kuitenkin sääntöketjutuksella sitoutuneet noudattamaan kansallisen lajiliiton lisäksi myös kansainvälisen lajiliiton sääntöjä, mutta kansallinen lajiliitto ei ole toimivaltainen arvioimaan kansainvälisen lajiliiton sääntörikkomuksia. Tapauksessa kyseessä ollut dopingaineiden hallussapito, jolle ei ollut lääketieteellistä perustetta, katsottiin rikko- van liikunnan etiikkaa sekä reilun pelin periaatetta. Lautakunta korostaa, että doping kai- kissa muodoissa saa aikaan kielteistä julkisuutta urheilulle ja heikentää näin merkittä- västi urheilujärjestöjen taloutta sekä toimintaedellytyksiä. Urheilijoiden toimintakielto keveni kuitenkin lautakunnassa varoitukseksi, koska lautakunta piti kilpailukaudelle ajoit- tuvaa toimintakieltoa raskaana seuraamuksena ammattiurheilijoille, kun huomioidaan teon laatu ja muut yksityiskohdat.

Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus sisältää edellytyksen kielellisesti riittävän tar- kasta ja täsmällisestä muotoilusta³²⁵. Hallituksen esityksessä lisättiin vielä, että rajoituk- sen olennainen sisältö on ilmentävä suoraan laista.³²⁶ Lakitekstistä tulee ilmetä rajoituk- sen tarkat edellytykset sekä laajuus. Tämän vuoksi lainsoveltajan harkintaan ei voida

³²³ Ojanen, 2015, s. 43.

³²⁴ UOL 2/2003.

³²⁵ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

³²⁶ HE 309/1993 vp, s. 29–30.

jättää rajoituksen sisältöä. Ainakin kolmen seuraavan seikan on ilmentävä laista: mitä rajoituksia perusoikeuteen voidaan kohdistaa, kenellä on toimivalta rajoittaa perusoikeutta sekä millainen menettelykäytäntö on valtuuksia sovellettaessa. Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksella on liityntä lailla säätämisen vaatimukseen, sillä tutkittavaksi nousee se, milloin perusoikeusrajoitus on lain tasolla niin tarkasti muotoiltu, että rajoituksen voidaan todeta perustuvan laintasoiseen säännökseen³²⁷. Koska perusoikeuksia ei voida rajoittaa varmuuden vuoksi, on tärkeää, että rajoitussäännökset ovat täsmällisiä ja tarkkarajaisia³²⁸. Tämä auttaa perusoikeuksien mahdollisimman laajassa turvaamisessa kaikkina aikoina ja kaikissa oloissa. Käytännössä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuuden arviointia tehdessä voidaan joutua tekemään punnintaa sekä kokonaisharkintaa, jos tapauksessa on vastakkaisia argumentteja.³²⁹ Näissä tilanteissa on tärkeä huomioida kyseisen alan erityispiirteet, kuten urheilun dopingtapauksessa totaalinen toimintakielto ja siihen sääntöketjutuksella alistuminen sekä alan sääntelytraditio, joka urheilussa on hoidettu itsesääntelyllä.

Perusoikeutta voi rajoittaa vain hyväksyttävällä perusteella ja rajoituksen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämä.³³⁰ Perustuslakivaliokunta antaa painoarvoa hyväksyttävyyden arvioinnissa esimerkiksi EIS:n vastaavaa oikeutta koskeville määräyksille siltä osin, kun niihin on liitetty seikkaperäinen luettelo ihmisoikeuden hyväksyttävistä rajoitusperusteista. Perusoikeussäännöksiä vastaavia ihmisoikeussäännöksiä tulkitaan siis yhtenevästi. EIS:n rajoituslausekkeet pitävät sisällään kolme olennaista vaatimusta, jotka ovat rajoituksen perustuminen lakiin, hyväksyttävä tarkoitusperä sekä rajoittamisen välttämättömyys demokraattisessa yhteiskunnassa³³¹. Hyväksyttävät rajoitusperusteet on jaettavissa perusteiltaan kahteen joukkoon: rajoittaminen toisen perusoikeuden suojaamiseksi³³², joka on ratkaisevassa osassa urheilun dopingtapauksen

³²⁷ Viljanen, 2001, s. 115–116.

³²⁸ PeVL 4/1986 vp, s. 2.

³²⁹ Viljanen, 2001, s. 123.

³³⁰ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

³³¹ Viljanen, 2005, s. 486

³³² Ojanen, 2015, s. 44.

kohdalla sekä rajoittaminen merkittävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi³³³, joka voisi tulla dopingin suhteen kyseeseen kansanterveydellisestä näkökulmasta. Tämä rajoitusperuste on vahvasti arvosidonnainen, mikä herättää kysymyksen siitä, miten tämänkaltaisen kriteerin täytyminen voidaan oikeudellisesti arvioida.³³⁴ Rajoitusperusteen arviointiin vaikuttaa tulkitsijan oman subjektiivisen kantansa lisäksi perusoikeusjärjestelmän muodostama, myös arvosidonnainen, kokonaisuus. Näin ollen myös CAS:n ja UOL:n papeleihin vaikuttavat myös jäsentensä arvot ja aihealueen ratkaisukäytäntö.

Aiemmin käsiteltyyn perusoikeuden ympärämäiseen kehä ja ydin rakenteeseen liittyy rajoitusperusteista ydinalueen koskemattomuuden vaatimus. Perustuslakivaliokunta linjasi mietinnössään, ettei tavallisella lailla ole mahdollista säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta³³⁵. Perusoikeuden ytimellä ei ole olemassa tyhjentävää määrittelyä, vaan lopulta se määritellään tapauskohtaisesti.³³⁶ Ydinalueen koskemattomuuden periaatteen taustalla vaikuttaa edellytys, ettei mihinkään perusoikeuteen ole mahdollista kajoa niin laajasti, että se tekisi tyhjäksi perusoikeuden sisällön. Ydin ajattelun vastapainona perusoikeudella on kehä eli reuna-alue, jossa lainsäätäjällä enemmän mahdollisuuksia säätää rajoituksia.³³⁷ Tälläkin rajoitusperusteella on yhteneväisyyttä myöhemmin tarkemmin tarkasteltavan suhteellisuusperiaatteen kanssa, sillä molemmat asettava rajoja perusoikeusrajoituksen laajuudelle. Ydinalueen koskemattomuuden vaatimus on muista poikkeava rajoitusperuste itsenäisen merkityksen puuttumisen vuoksi, sillä ydinalueeseen kajoavat rajoitukset ovat useimmiten ainakin suhteellisuusvaatimuksen vastaisia. Ammattiurheilijan elinkeinovapauden osalta tämä rajoitusperuste on merkittävä, sillä toimintakielto kajoaa elinkeinovapauden ytimeen hyvin voimakkaasti. Urheilijalta on toimintakiellossa evätty lähes koko alalla toiminen, sillä hän ei voi kilpailla missään lajissa eikä toimia minkään lajin parissa valmentajana eikä joukkueen tai urheilijan taustahenkilönä.

³³³ Ojanen, 2015, s. 44.

³³⁴ Viljanen, 2001, s. 126–127.

³³⁵ PeVM 25/1994 vp, s. 5

³³⁶ Ojanen, 2015, s. 45.

³³⁷ Viljanen, 2001, s. 229–231, 248–249 & Ojanen, 2015, s. 45.

Rajoitusten suhteellisuusvaatimusta sivuttiin jo edempänä, kun käsiteltiin Euroopan perusoikeuskirjan artiklaa 52. Vastaava vaatimus on myös suomalaisessa perusoikeuksien rajoitustestissä. Perustuslakivaliokunta todennut suhteellisuusvaatimuksesta perusoikeusuudistuksen yhteydessä, että rajoitusten tulee olla välttämättömiä, jotta hyväksyttävä tarkoitus saavutetaan.³³⁸ Valiokunta jatkaa lausumalla, että rajoitus on sallittu vain, jos tavoitetta ei ole mahdollista saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttumalla. Kiellettynä rajoituksena he myös pitävät sellaista, joka menee pidemmälle kuin on perusteltua, huomioiden rajoituksen yhteiskunnallisen intressin painavuus ja rajoitettavan oikeushyvän suhde.

Arvioitaessa suhteellisuusvaatimuksen täyttymistä joudutaan lopulta punnitsemaan perusoikeudella turvattujen intressien ja perusoikeuden rajoittamisen intressien välillä, mihin sisältyy yhteiskunnallisiin arvostuksiin liittyvää harkintaa.³³⁹ Punninnassa vastakkaisien argumenttien lisäksi merkitystä voi saada esimerkiksi rajoituksen poikkeuksellisuus ja kohtuullisuus, rajoituksen haittojen korvaaminen ja rajoituksen laajuuteen vaikuttavat yleiset näkökohdat. Punnintaa Viljanen on lähestynyt säännön varjolla, jonka mukaan perusoikeuden A rajoittamisen tasoa säätelee tavoitteen B toteutumisen aste. Tämän säännön mukaan mitä enemmän urheilijan elinkeinovapautta toimintakielolla rajoitetaan, sitä merkittävämpää tulee olla reilun pelin toteutumisen ja kilpakumppanien oikeusturvan, suhteessa sääntöjen mukaiseen kilpailuun. Erityisesti elinikäisen toimintakielon osalta perusoikeuksien rajoitusperusteena suhteellisuusvaatimus saa keskeisen aseman, koska rajoituksen oltava oikeasuhtainen yhteiskunnallisiin intresseihin nähden. Merkittäviäkin sanktioita on käytettävä dopingin hävittämiseen urheilusta, mutta onko elinikäinen toimintakielto liian voimakas toimi? Halila ja Norros nostavat esiin, että WADA:n kansainvälinen antidopingsäännöstö on kehittynyt siten, argumentit, jotka vastustavat elinikäistä toimintakieltoa ovat verrattain heikenneet ajan saatossa³⁴⁰.

³³⁸ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

³³⁹ Viljanen, 2001, s. 201–211, & 216.

³⁴⁰ Halila & Norros, 2017, s. 172.

Oikeusturvavaatimuksen sisältö on kohdistettavissa perustuslain 21 §:ään. Siinä määritellään hyvä hallinto ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet. Perustuslakivaliokuntakaan ei täsmentänyt vaatimusta enempää kuin toteamalla, että asianmukaisista oikeusturvajärjestelyistä on huolehdittava, kun perusoikeuksia rajoitetaan³⁴¹. Vaikka perusoikeusuudistuksen esitöissä ei oikeusturvavaatimukseen sisältöön syvennyt tarkemmin, niin käytännössä se tarkoittaa muutoksenhakuoikeutta sekä muita menettelyllisiä oikeusturvatakeita³⁴². Oikeusturvavaatimuksella on myös yhteys EIS:n 13 artiklaan, joka turvaa tehokkaan oikeussuojakeinon kansallisen viranomaisen edessä sille, jonka oikeuksia tai vapauksia on loukattu. Urheilijalla on käytössään niin Urheilun oikeusturvalautakunta kuin urheilun kansainvälinen valitustuomioistuin. Urheilun oman lex sportivan voima perustuu juuri urheilujärjestöjen mahdollisuuteen määrätä kilpailukieltoja, eikä urheilun ulkopuolisissa itsesääntelyjärjestelmissä ole käytössä yhtä tehokkaita ja vahvoja sanktioita.³⁴³ Tuomioistuimeen dopingasiassa pääseminen on riippuvainen Euroopan neuvoston antidopingsopimuksesta. Estettä tuomioistuimeen pääsystä ei luo se, että asia olisi loppuun käsitelty urheilujärjestön, antidopingtoimijan tai urheilun oman riidantarkaisuelimen toimesta. Tuomioistuimeen pääsyyn vaikuttaa se, miten keskeisistä vaikutuksista on kyse.

Edellä jo useamman kerran esillä olleessa tapauksessa KKO 1998:122 korkein oikeus otti kantaa merkittävyyteen ja totesi, että toimenpiteellä tulee olla merkittäviä vaikutuksia, joiden tulee ylittää yhtä ottelua tai harjoitusta pidemmälle. Tässä tapauksessa oli ilmeisen korkea oikeussuojan tarve, minkä vuoksi asia pääsi tuomioistuimeen tutkittavaksi. Tuomioistuimeen tutkittavaksi ottaminen urheilun sisäisessä asiassa on siis poikkeus. Tapauksessa korkeimman oikeuden argumentointi otti huomioon urheilun asianomistajan toimeentulon lähteenä, mutta ei viitannut asian perusoikeuslottuvuuteen. Korkein oikeus kuitenkin katsoi dopingiin syyllistymisen leimaavan hänen perusoikeuksiaan, kuten kunniaansa, minkä vuoksi asianomaisen on saatava tehokkaasti puolustaa näitä. On

³⁴¹ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

³⁴² Ojanen, 2015, s. 46; Viljanen, 2001, s. 251.

³⁴³ Halila & Norros, 2017, s. 523–525.

nähty, että laissa varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929, OikTL) olevan 36 §:n, eli kohtuullistamispykälän, perusteella olisi mahdollista antaa oikeussuojaa kurinpitoseurauksen mittaamisessa ainakin silloin, kun kyseessä on pohdinta seuraamuksen oikeusjärjestyksen mukaisuudesta³⁴⁴. Jos tätä sovellettaisiin dopingtapaukseen, olisi mahdollista, että toimintakieltoehto jätettäisiin soveltamatta, jos katsotaan, että ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, mikä voisi olla mahdollista esimerkiksi tapauksessa, jossa kyseessä olisi urheilulaji, jonka ammattilaisura oli merkittävästi lyhyempi kuin valtaosassa muita lajeja. Esimerkkinä tällaisesta lajista voidaan pitää luistelua. Toimintakiellon kohtuuttomuutta 36 §:n valossa arvioidessa tulee ottaa huomioon osapuolten asema, toimen koko sisältö sekä olosuhteet oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen.

Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus oli perusoikeusuudistuksen yhteydessä esitetyn perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten luettelon viimeinen kohta. Perustuslakivaliokunta luonnehti viimeistä kohtaa kieltämällä rajoitusten ristiriidan Suomen ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden välillä.³⁴⁵ Valiokunnan mukaan perusoikeusuudistus ennen kaikkea pienentää perusoikeusjärjestelmämme ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten välillä olevaa eroa. Tämän takia perus- ja ihmisoikeuksien tulkinnallinen harmonisointi on entistä tärkeämpää. Tämä kaventaa rajoitusmahdollisuuksien potentiaalia, sillä rajoitusta ei voida pitää perustuslain mukaisena, jos sen vaikutus yltää niin pitkälle, että se loukkaisi ihmisoikeussopimuksia, joihin Suomi on sitoutunut³⁴⁶. Tämä rajoitusperuste korostaa hiljaisesti EIS:n asemaa, sillä se on merkittävin kansainvälinen ihmisoikeussopimus, joka koskee Suomea³⁴⁷. EIS:ssa ei ole vastinetta perustuslain 18 §:lle, mutta Suomi on sitoutunut TSS-sopimukseen, jonka kuudennessa artiklassa tunnustetaan oikeus työhön ja toimeentuloon. Urheilun alalla tämänkaltainen harmonisointi on tärkeää ja pitkälle vietyä, koska kyseessä on kansainvälinen ala. Urheilun omat säännöt ovatkin kansainvälisiä, joten yhtenevät säännöt ovat voimassa kilpailuissa

³⁴⁴ Halila & Norros, 2017, s. 525.

³⁴⁵ PeVM 25/1994 vp, s. 5.

³⁴⁶ Viljanen, 2001, s. 266.

³⁴⁷ Viljanen, 2005, s. 502.

niin Suomessa kuin Espanjassa. Urheilijoiden on siten vaikeaa vedota tietämättömyy-
teensä kilpaillessaan ulkomailla.

5.2 Urheilu oikeuden periaatteiden suhde perusoikeuksien rajoitusperiaatteisiin

Urheilun oikeudellistuksessa myös kurinpitomenettelyn oikeudellisen perustan merkitys on kasvanut.³⁴⁸ Merkittävästi urheilijoiden oikeusasemiin vaikuttavilla kurinpidollisilla toimintakieltopäätöksillä on oltava hyväksyttävä oikeudellinen perusta. Perus- ja ihmis-oikeusnäkökannat ovat lisääntyneet kaikkialla, myös urheilussa, mikä korostaa vaatimuk-
sen oikeudellista merkitystä. Ammattuurheilijoiden tapauksessa kyseessä on myös vah-
vasti taloudelliset intressit, minkä vuoksi kurinpitomenettelyn oikeudelliset vaatimukset
ovat kasvaneet. Kurinpitomenettelyn oikeudenmukaiseksi toteutumiseksi niiden olisi
hyvä noudattaa keskeisiä oikeudenkäyntiperiaatteita, joilla on yhteneväisyyttä perusoi-
keuden rajoitusperusteisiin³⁴⁹. CAS:n ja UOL:n yksi tärkeimmistä soveltamistaan periaat-
teista on legaliteettiperiaate eli laillisuusperiaate, jonka mukaan vain urheilijalle, joka on
sitoutettu kurinpitosääntöihin, voidaan langettaa seuraamus ja vain sellainen seuraamus,
joka on kirjattu sääntöihin³⁵⁰.

Legaliteettiperiaatteella on selkeä liityntä perusoikeuksien rajoitusperusteista lailla sää-
tämisen vaatimukseen, jonka mukaan perusoikeutta ei saa rajoittaa, ellei siitä ole sää-
detty laissa. UOL on todennut legaliteettiperiaatteesta, että lautakunta järjestelmällisesti
edellyttää sen noudattamista kurinpitoasiassa.³⁵¹ Jollei säännöissä tai sopimuksessa, joi-
hin urheilija on sitoutettu, ole määritelty riittävällä täsmällisyydellä, mistä toiminnasta
kurinpitorangeistus määrätään ja millainen rangaistus on mahdollinen, ei kurinpitoran-
gaistusta voida määrätä. CAS on myös useassa ratkaisussaan viitannut *nulla poena sine
lege* -periaatteeseen eli laillisuusperiaatteeseen ja korostanut sen soveltamista juuri

³⁴⁸ Aine, 2020b, s. 14

³⁴⁹ Rantala, 2016 s. 53.

³⁵⁰ Välimäki, 2007, s. 108.

³⁵¹ UOL 36/2022, ks. myös UOL 13/2021 & UOL 8/2022.

kurinpitotapauksissa³⁵². Periaate on myös perustuslain 8 §:ssä, rikoslain 3 luvun 1 §:ssä ja EIS:n 7 artiklan 1 kappaleessa. CAS on todennut, että rangaistuksen määräämiseksi, sääntöjen on kiellettävä väärinkäytös, josta kohteena olevaa urheilijaa syytetään ja säännön on oltava niin selkeä ja yksiselitteinen³⁵³. Urheilun laillisuusperiaatteen perusta on alan autonomiassa, kun rikosoikeuden legaliteettiperiaate perustuu lakiin.

Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus perusoikeuden rajoitusperusteista liittyy urheiluoikeuden kurinpitomenettelyssä UOL:n sekä CAS:n toiminnassa tiukasti legaliteettiperiaatteeseen, kuten edellä on käynyt ilmi. Urheiluoikeudessa sovelletaan ennustettavuuden periaatetta, josta CAS käyttää termiä *nulla poena sine lege clara*.³⁵⁴ Tällä periaatteella CAS tarkoittaa sanktioidun toiminnan sekä siitä seuraavan sanktion tarkkaa ja yksiselitteistä määrittelyä. Paneeli ei kuitenkaan edellytä, että kurinpitosäännöissä olisi määritelty jokaiselle rikkeelle erityinen seuraamus, vaan myös päättävällä elimellä tulee olla harkintavaltaa, jonka avulla se voi ottaa huomioon jokaisen tapauksen olosuhteet ja yksityiskohdat³⁵⁵. Dopingtapauksen kohdalla on kuitenkin käytössä enemmän vakiorangaistuksia kuin urheilun muussa kurinpidossa³⁵⁶. Tällöin urheilijan tiedossa on jo tarkemmin, millainen rangaistus tietystä dopingrikkomuksesta on mahdollisesti odotettavissa. Dopingin vakiorangaistuksesta esimerkkinä voidaan pitää toisesta dopingrikkomuksesta seuraavaa elinikäistä toimintakieltoa³⁵⁷. UOL:n ratkaisukäytännössä täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle on annettu korkeat vaatimukset eikä esimerkiksi muotoilu ”liikunnan eettisten arvojen tai urheilun reilun pelin periaatteiden vastainen menettely” ollut riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen, eikä liitolla siten ollut edellytyksiä langettaa urheilijalle kurinpidollista sanktiota³⁵⁸.

³⁵² CAS 2023/A/9364, kohta 129, ks. myös CAS 2016/A/4921 & 4922, kohta 1 & CAS 2019/A/6393, kohta 2.

³⁵³ CAS 2017/A/5086, kohta 5.

³⁵⁴ CAS 2017/A/5086, kohta 5.

³⁵⁵ CAS 2019/A/6393, kohta 66.

³⁵⁶ Halila & Norros, 2017, s. 311.

³⁵⁷ UOL 11/2015.

³⁵⁸ UOL 13/2008.

Jos urheilija haluaa harjoittaa urheilua, hänen on hyväksyttävä urheilun parissa voimassa olevat muodolliset säännöt sekä kurinpidolliset toimet, jotta hän voi osallistua kilpailuihin. Perusoikeuden rajoitusperusteena käytettävä hyväksyttävyyysvaatimus odottaa painavaa yhteiskunnallista tarvetta rajoittamiselle, kuten myös urheilussa toimintakiellolla on painava tarve suojella urheilun tärkeintä arvoa, reilua peliä, sekä urheilun puhdasta kilpailua³⁵⁹. Perusoikeuksien kohdalla nostettiin esiin periaatteen arvosidonnaisuutta, joka pätee myös urheilussa. Urheilun kohdalla nämä arvot ovat sidoksissa urheilun lisäksi koko yhteiskuntaan.³⁶⁰ Arvojen puolustaminen tapahtuu sekä yksilö- että järjestelmätasolla. Reilun pelin lisäksi keskeinen peruste toimintakielolle on urheilijoiden terveyden suojeleminen. Näin ollen toimintakielolla on käyttöä ehkäisevä pelotevaikutus. UOL on ratkaisussaan punninnut sääntöjen hyväksymistä edellyttäviä toimia ja tullut siihen tulokseen, että pelipassin lunastaminen katsotaan säännöt hyväksyväksi toimeksi.³⁶¹ Lautakunta erikseen korostaa, että hyväksyäksään säännöt urheilijan ei ole tullut tehdä nimenomaista tahdonilmaisua, esimerkiksi rastittamalla sitoumuksesta tiettyä kohtaa tai muulla tavoin. UOL myös lisää, että joukkueurheilussa pelaajasopimuksen ja seuran sääntöjen lisäksi sitoutuminen voi perustua kilpailulisenssin lunastamiseen. Urheilussa hyväksyttävyyysvaatimus on näin ollen suppeampi, sillä siihen ei vaadita koko yhteiskunnan laajuista yleisluontoista hyväksyntää, kuten perusoikeuksien rajoittamisen kohdalla, vaan ainoastaan urheilijoiden ja urheilun parissa toimivien muiden tahojen hyväksyntä on riittävä.

Suurimmat erot urheilun oikeuskäytännössä ja perusoikeuksien rajoituskäytännössä on havaittavissa ydinalueen koskemattomuusvaatimuksen suhteen. Aiemmin selostetulla tavalla, perusoikeuksien rajoittamisen osalta tavallisella lailla ei ole mahdollista säätää perusoikeuden ydinalueelle ulottuvaa rajoitusta³⁶². Urheilussa, etenkin toimintakieltojen osalta on vahvasti käytössä menettely, jolla puututaan nimenomaisesti PL 18 §:ssa turvattuun oikeuteen työstä ja elinkeinovapaudesta. Niin yksilöiden kuin

³⁵⁹ Aine, 2023, s. 43.

³⁶⁰ Aine, 2013, s. 24.

³⁶¹ UOL 9/2015.

³⁶² PeVM 25/1994 vp, s. 5.

urheilujärjestöjen vapausperiaate on keskeisessä osassa, kun tarkastellaan heidän mahdollisuuksiensa suunnata toimintaansa.³⁶³ Urheilu-oikeudessa erityisesti yksilön toimintavapaus saa keskeisen aseman. Myös yhteiskunnallisesti tärkeänä arvona on pidetty yksilön mahdollisuutta itsensä kehittämiseen ja toteuttamiseen. Tätä urheilijan toimintavapautta suojaa erityisesti perusoikeudet ja erityisesti urheilun taloudellinen suoja liittyy perustuslain 18 §:ään. Vapausperiaate ja yksilön toimintavapauden suojaaminen ei kuitenkaan ainoastaan nojaa taloudelliseen tai yhteisölliseen periaatteeseen, vaan ne pohjautuvat suoraan yksilön asemaan yhteiskunnassa.³⁶⁴ Dopingia koskevan kurinpidon, joka on selvästi perusoikeuden ydinalueella, etuna on vahvasti vakioidut kurinpitoseuraamukset. Tämä vakio muotoinen sanktiointi on omiaan edistämään kanssakilpailijoiden ja urheilijoiden etua. Se kasvattaa ennakoitavuutta, sekä lisää luotettavuutta kurinpidon yhdenvertaisuuteen ja ammattimaisuuteen. Näillä viimeksi mainituilla on suuri vaikutus kurinpidon kohteina olevien tahojen seurauksiin suhtautumisessa ja niiden hyväksynnässä.

Oikeus työhön on nähtävä jokaisen urheilijan yksilöllisenä oikeutena, joka on siten perusoikeuden ydinalueella, mutta vastavuoroisesti reilu peli on urheilun arvoista keskeisin ja samalla urheilu-oikeuden ydinalueella³⁶⁵. Antidopingjärjestelmä on viime kädessä luotu toteuttamaan yhteiskunnallisia arvoja ja tavoitteita³⁶⁶. Tämän vuoksi toimintakiellojen oikeudellista tarkastelua sekä kahden oikeuden välistä punnintaa ei voi suorittaa vain urheilu-oikeuden viitekehyksessä. Yhdessä mahdollisten lajiliittojen ja urheilujärjestöjen päätösten kanssa, joilla rajoitetaan sopimus- ja elinkeinotoiminnan harjoittamista, on mahdollista argumentoida etenkin elinikäisen toimintakiellon olevan perusoikeuden ydinalueella ja siten oikeusjärjestyksen vastainen³⁶⁷. Kuitenkin Meca-Medina Majcen tapauksessa EY:n tuomioistuin korostaa, että toimintakiellot ovat tarpeellisia dopingkiellon täytäntöönpanon varmistamiseksi ja urheilijoihin liittyvät toimintavapauden rajoitukset

³⁶³ Aine, 2023, s. 42.

³⁶⁴ Virtanen, 2021, s. 225.

³⁶⁵ Aine, 2023, s. 43.

³⁶⁶ Aine, 2011b, s. 166.

³⁶⁷ Aine, 2011b, s. 171.

ovat siten kiinteä osa antidopingjärjestelmää³⁶⁸. Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen neljännen jaoston tuomiossa Meca-Medina Majcen tapauksessa komissio huomauttaa dopingin torjumisen tavoitteena olevan reilu peli, jota ilman urheilu ei olisi enää urheilua, oli se sitten kyseessä harrastus tai ammatti.³⁶⁹ Jo itsessään tämä yhteiskunnallinen tavoite oikeuttaa komission mukaan dopingin torjuntaan. Komissio lisää vielä terveyttä suojelevan tavoitteen sekä korostaa dopingkiellon olevan reilun pelin erityinen ilmenemismuoto, mikä tekee siitä yhden merkittävimmistä urheilun säännöistä. Urheilu on komission mukaan ydinalueeltaan ei-taloudellista toimintaa siitäkin huolimatta, että urheilija hankkii elantonsa sen kautta.

Kun sovelletaan suhteellisuusperiaatetta osana urheilun kurinpitoa, tulee suorittaa punnintaa eri suuntaan vievien yhteiskunnallisten intressien välillä.³⁷⁰ Punninnassa on huomioitava perusoikeussuojan lähtötaso. Toimintakielto urheilussa vaikuttaa ennen kaikkea yksittäisiin toimijoihin, jotka ovat perusoikeussuojan keskipisteessä, koska niillä on vahvin tarve perusoikeuksien suojalle. Punnintaa tästä lähtökohdasta vastakkaiseen suuntaa vie elinkeinonharjoittajalta vaaditut valmiudet hallita toimintaansa liittyvät oikeudelliset ja taloudelliset riskit ja niistä johtuvat seuraukset. Yksilöurheilija siis vastaa kaikista velvoitteista, jotka liittyvät hänen yritystoimintaansa³⁷¹. Joukkueurheilijan vastuut, esimerkiksi dopingista pidättäytyminen, määräytyvät työsopimuksen perusteella³⁷². Suhteellisuusharkintaa tehdessä huomioitaviin asioihin kuuluu toiminnan luonne.³⁷³ Urheilun kilpailullinen luonne ammattitasolla vaatii yhdenmukaisuutta kilpailuedellytyksiltä, eikä kilpakumppanien oikeusasemiin negatiivisesti vaikuttavat menettelyt kuulu perusoikeuksien erityisen suojan piiriin. Urheilija on siis vastuussa mahdollisesta veloitteen rikkomisesta ja sen seurauksista. Meca-Medina Majcen tapauksessa suhteellisuuden osalta tuomioistuinkin lausui yhteiskunnallisen tavoitteen oikeuttavan

³⁶⁸ C-519/04 P, kohta 44.

³⁶⁹ T-313/02, kohdat 44–45.

³⁷⁰ Aine, 2011b, s. 168–169.

³⁷¹ Airaksinen & Jauhiainen, 2020, 2.Yksityinen elinkeinonharjoittaja, vastuu.

³⁷² Schön, 2021, s. 51.

³⁷³ Aine, 2011b, s. 169.

toimintakiellot³⁷⁴. Yhteiskunnallisen intressin voidaan siis katsoa voittavan punninnassa elinkeinovapauden. Myös UOL on todennut, ettei elinikäinen toimintakielto rajoita elinkeinon harjoittamista kokonaan, vaikka rajoitus osuukin tietyille elämän osa-alueelle³⁷⁵.

Oikeusturvan osalta urheilu on kehittynyt paljon ja sääntelyn määrä dopingasiassa on lisääntynyt huomattavasti.³⁷⁶ Sääntely korostaa urheilutoimijoiden oikeusturvaa ja seuraamusten langettamisessa huomioidaan entistä paremmin tapauskohtaiset olosuhteet. Myös WADC:n kehitys on heikentänyt elinikäisen toimintakiellon vastaisia argumentteja. Dopingtestauksessa ja -tutkinnassa noudatettava WADC:n yksityiskohtainen kansainvälinen standardi³⁷⁷ edesauttaa urheilijan oikeusturvan toteutumisessa. Dopingin osalta oikeusturva-aukkoja saattaa esiintyä WADC:n määrittelyissä.³⁷⁸ Urheilijoiden tulisi legaliiteettiperiaatteen mukaisesti tietää etukäteen tarkasti kaikki kielletyt aineet, joten määrittely ”muut vastaavat aineet” on liian epätarkka ja siten aiheuttaa oikeusturvaongelman. PL 21 §:n oikeusturvatakeista tapauksen käsittelyyn on useampia portaita, alkaen lajiliittojen kurinpitoelimistä aina CAS:n asti, joten muutoksenhakuväylät ovat turvattu. UOL toteaa oikeusturvan osalta muun muassa muutoksenhakuoikeuden olevan yksi merkittävimmistä oikeusturvatakeista³⁷⁹. Lautakunta korostaa myös kuulemista oikeusturvan keskeisenä osana useissa päätöksissään, jotka liittyvät kurinpitoon³⁸⁰. CAS:n paneeli on puolustanut voimakkaasti urheilijan oikeusturvaa dopingasiassa ja todennut, ettei liiton instanssit muutoksenhauulle ole riittävät, jonka vuoksi urheilijaa ei voi estää saamasta CAS:n välimiesmenettelyssä vähintään samantasoista aineellisten oikeuksiensa suojaa kuin hän voisi saada valtion tuomioistuimessa³⁸¹. Urheilijan oikeusturvan taso siis otetaan vakavasti ja sitä kehitetään myös samaa tahtia, kun kielletyt aineet ja menetelmät kehittyvät.

³⁷⁴ T-313/02, kohdat 44–45.

³⁷⁵ UOL 11/2015.

³⁷⁶ Halila & Norros, 2017, s. 172.

³⁷⁷ WADC ISTI 2023.

³⁷⁸ Halila & Norros, 2017, s. 352.

³⁷⁹ UOL 30/2022.

³⁸⁰ Ks. UOL 5/2008, UOL 15/2014 & UOL 29/2015.

³⁸¹ CAS 2012/A/3031, kohta 68.

Viimeiseksi verrataan urheiluoikeuden suhdetta ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisvaatimukseen. Urheilun ollessa yksi kansainvälisimmistä aloista sekä osallistujien diversiteetin ollessa laajaa, olisi ensiarvoisen tärkeää noudattaa tarkoin ihmisoikeusvelvoitteita. CAS ei kuitenkaan ole ihmisoikeustuomioistuin vaan sen fokus on kansainvälisten ja joskus jopa kansallisten urheilujärjestöjen sääntöjen soveltamisessa ja tulkinnassa.³⁸² CAS:n lautakunta tai yksittäiset tuomarit eivät ole voimakkaasti painottaneet EIS:n soveltamista ratkaisuisissa, mutta monissa tapauksissa EIS:lla sekä EIT:n oikeuskäytännöllä on kuitenkin merkitystä asian arvioinnissa. Kurinpidollisissa riidoissa CAS:n on toistuvasti otanut kantaa, voidaanko EIS:ta soveltaa, koska mukana on yksityisiä osapuolia. CAS on kiistänyt sovellettavuuden, sillä EIS:n soveltamisala kattaa perinteisesti yksinomaan valtion toimet³⁸³. Näin ollen sitä ei voitaisi soveltaa esimerkiksi dopingin kurinpitoa käsittelevissä tapauksissa, koska kyseessä on yksityisten yhteisöjen, kuten yhdistysten, ja niiden jäsenten väliset suhteet.

5.3 Dopinginkäytön kriminalisointi ja *Ne bis in idem*

Dopingin kriminalisointi vaihtelee valtioittain ja taustalla vaikuttavat argumentit terveysriskeistä, petoksesta ja urheilun eheydestä, julkisuuskuvasta ja arvon suojelemisesta³⁸⁴. Saksassa on lailla kielletty kansainvälisen dopingin vastaisen yleissopimuksen mukaisten aineiden käyttö järjestetyssä urheilussa.³⁸⁵ Seuraamuksena tästä on sakko tai maksimissaan kolmen vuoden vankeusrangaistus. Myös Itävallan rikoslaisissa on säädetty rangaistavaksi dopingin käyttö urheilussa.³⁸⁶ Laissa dopingkäytöstä puhutaan petoksena, josta voi seurata sakkoa tai jopa kymmenen vuotta vankeutta. Suomessa petos ja muu epärehellisyys sekä niiden yritys on säädetty rangaistavaksi rikoslain 24 luvussa. Luvun 1–3 §:ssä on määritelty petoksen eri asteet. Perusmuotoinen petos on muun muassa toimintaa, jossa itselleen yritetään hankkia oikeudetonta taloudellista hyötyä erehdyttämällä toista. Petoksen perus- ja ihmisoikeudellinen ulottuvuus on yhdistettävissä PL 15 §:n

³⁸² Duval, 2022, s. 132–133.

³⁸³ CAS 2006/A/1102, kohta 14.

³⁸⁴ Sumner, 2017, s. 221 & 223.

³⁸⁵ Gesetz gegen Doping im Sport, 3 § & 4 §.

³⁸⁶ Strafgesetzbuch, 147 §.

omaisuudensuojasäännökseen ja EIS:n ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklaan. Petoksen määritelmä voisi tulla kyseeseen myös urheilun dopingtapauksissa. Ammattiurheilijat urheilevat toteuttaakseen itseään, mutta myös ansaitakseen elantonsa. Dopingia käyttämällä he yrittävät maksimoida mahdollisuuden sijoittua korkeimmalle mahdolliselle sijalle kilpailutapahtumassa, josta seuraa parempi taloudellinen hyöty niin palkintorahoina kuin muina sopimusperusteisina maksuina. Urheilija voi tavoitella myös sosiaalisia hyötyjä, kuten kunnioitusta, arvostusta tai tiettyä asemaa yhteisössä. Näin tehdessään urheilija erehdyttää ennen kaikkia kaikkea muita kilpailijoita ja yhteistyökumppaneitaan, joiden kanssa solmituista yhteistyösopimuksista kerääntyy suuri osa urheilijan tuloista nykypäivänä, mutta myös kilpailun järjestäjiä sekä katsojia.

Dopingin kriminalisointi petostunnusmerkistöön tukeutuen aiheuttaa muutamia ongelmia, koska ei ole mahdollista tietää, olisiko urheilija ollut samalla sijalla myös ilman dopingin mahdollista myötävaikuttamista, ja saavuttiko hän siten mahdollista taloudellista tai muuta etua. Varmuutta ei ole siitäkään perustuuko heidän epärehellisyytensä taloudellisen edun hankkimiseen, vai mitkä ambitiot teon taustalla ovat. Nämä argumentit voidaan kuitenkin sivuuttaa, sillä myös petoksen yritys on rangaistavaa. Vaikka doping voisi soveltua petoksen määritelmään, ei ole välttämättä tarkoituksenmukaista hyödyntää rikosoikeudellista säädösvalikoimaa suojatakseen sponsorien taloudellisia etuja.³⁸⁷ Sponsorien ja yhteistyökumppaneiden etuja voidaan suojata erilaisilla sopimusehdoilla ja sakoilla. Myöskään sponsorin kärsimästä vahingosta urheilijan dopingtapauksen seurauksena ei ole paljon tutkimusta, mutta tämänhetkisen tiedon mukaan dopingtapaukset vaikuttavat vain vähäisesti sponsoreihin³⁸⁸. Puhtaat kilpakumppanit eivät voi saada sopimusoikeudellista suojaa dopingtapauksessa, koska kilpailijat eivät solmi keskenään sopimuksia. Cordero esittää, että heidän oikeussuojakeinojansa haettaisiin vahingonkorvauslaista.³⁸⁹ Sen nojalla on mahdollista vaatia korvauksia taloudellisesta menetyksestä ja psyykkisistä vammoista. Hän perustelee vahingonkorvausoikeuden soveltuvan

³⁸⁷ Cordero, 2022, s. 67.

³⁸⁸ Kornbeck & Kayser, 2018, s. 65.

³⁸⁹ Cordero, 2022, s. 67.

paremmin ja tarkoituksenmukaisemmin taloudellisten menetysten ja mahdollisesti henkisen kärsimyksen korvaamiseen, koska sen todistustaakka on alhaisempi kuin rikosoikeudessa. Vahingonkorvausoikeudessa tulee todistaa, että dopingia käyttänyt urheilija on ”loukannut” puhdasta urheilijaa, kun rikosoikeuden kohdalla fokus on enemmän dopingia käyttäneessä urheilijassa ja siinä onko hän ”syyllisesti” loukannut puhdasta urheilijaa. Eli rikosoikeudessa positiivisen dopingtestin antanut urheilija on vapautettava syytteenstä, jos ei voida todistaa, että hän on syyllinen uhrin kokemaan vääryyteen. Ripatti on myös tutkinut petostunnusmerkistön soveltuvuutta urheilun kilpailumanipulaatioon³⁹⁰.³⁹¹ Kilpailumanipulaatio ja doping ovat eri asioita, mutta niiden estämisellä on hyvin paljon yhteneviä tavoitteita, kuten reilun pelin turvaaminen ja urheilun integriteetin säilyttäminen³⁹². Ripatti on vahvasti sitä mieltä, että urheilupetokseen voidaan soveltaa petosrikosnimikettä, sillä kilpailumanipulaatio soveltuu erehdyttämispetoksen teonkuvaukseen ja tahallisuuskriteeritkin täyttyvät³⁹³. Näiltä osin tämä tukee myös dopingin soveltumista petoksen määritelmään, sillä siinäkin ollaan tekemisissä erehdyttämisen kanssa ja teon tarkoitustahallisuus on huomattava.

Terveysriskin käyttäminen argumenttina dopingin kriminalisoimiseksi on vahvasti paternalistinen.³⁹⁴ Paternalismiin suhtaudutaan rikosoikeudessa pidättyväisesti, sillä vaikka välttämättömiä oikeushyviä, kuten elämää ja terveyttä on suojeltava, yksilön toimintavapautta ei ole mahdollista rajoittaa liikaa näiden oikeushyvien varjolla. Yksi kriminalisointiperiaate on suojeluvaatimus, jonka mukaan kriminalisoinnin tulee suojella yhteiskunnassa tarpeeksi arvokkaana pidettävää oikeushyvä³⁹⁵. Jos tähän periaatteeseen peilataan terveystarpeita, se ei tällä hetkellä lainsäätäjän mielestä ole riittävän suuri eli toisin sanoen terveys ei tässä kontekstissa ole riittävän tärkeä oikeushyvä. Voimassa olevan

³⁹⁰ Kilpailumanipulaation käsite määritellään Euroopan neuvoston urheilukilpailujen manipuloinnin torjuntaa koskevan yleissopimuksen (2014, ETS no 215) ensimmäisen luvun 3 artiklan 4 kohdassa ja sillä tarkoitetaan toimintaa, järjestelyä tai toiminnasta pidättäytymistä, jolla vaikutetaan urheilukilpailun kuluun, tulokseen sekä arvaamattomaan luonteeseen, jotta voidaan hankkia oikeudetonta etua itselleen tai muille.

³⁹¹ Ripatti, 2020, s. 154.

³⁹² HE 190/2014 vp, s. 15.

³⁹³ Ripatti, 2020, s. 224.

³⁹⁴ Kinnunen, 2012, s. 185.

³⁹⁵ Paukku, 2021, s. 10.

oikeuden esimerkkinä paternalistisesta kriminalisoinnista on pidetty huumausaineiden käytön kriminalisointia, kuten luvusta kaksi on käynyt ilmi. Tällä hetkellä yhteiskunnassa on vireillä laaja keskustelu esimerkiksi kannabiksen dekriminalisoinnista eli käytön rangaistavuuden poistamisesta³⁹⁶. Myös alkoholilakiin (1102/2017) on esitetty keventäviä muutoksia³⁹⁷. Näistä vireillä olevista keskustelusta voidaan päätellä kansan asenteiden valtion holhoavaan rooliin olevan muuttumassa.

EIS 7.lisäpöytäkirjan 4 artiklassa säädetään *ne bis in idem* -kiellosta eli kahdesti tutkimisen, syyttämisen ja rankaisemisen kiellosta. Sääntö kieltää samasta teosta tuomitsemisen eri menettelyissä³⁹⁸. EIS:n 7.lisäpöytäkirjan 4 artiklassa tarkennetaan vielä, että kyseessä tulee olla saman valtion tuomiovalta. Urheilun kurinpidossa on monia rangaistuksia, joten kiellon soveltuvuutta tulee pohtia jo niiden kohdalla, mutta erityisesti tilanteessa, jossa dopingin kriminalisointia alettaisiin edistämään. Joukkueurheilussa työnantajan on mahdollista käyttää omia direktio-oikeuteensa perustuvia keinojansa urheilijoihin, joiden kanssa heillä on pelaajasopimus.³⁹⁹ Urheilijan kärsiessä toimintakieltoansa on seuran mahdollista keskeyttää palkanmaksu ja samalla vapauttaa urheilija työvelvoitteesta. Urheilija voi kärsiä yhtä aikaa sekä urheilujärjestön kurinpitotoimesta että seuran toimista. Tämä menettely ei ole vastoin *ne bis in idem* -kieltoa. Työnantajan on alistuttava urheilun kurinpidon pelaajalle langettamaan toimintakieltoon, jolloin työntekijän työpanos ei ole työnantajan käytettävissä.

EIT:n ratkaisukäytännöstä on löydettävissä useita *ne bis in idem* -ratkaisuja, jotka ovat merkittävässä asemassa periaatteen arvioinnissa. Tapauksessa Rinas vastaan Suomi tarkasteltiin *ne bis in idem* -periaatetta tilanteessa, jossa syytetty oli peiteltyt osinkoa, minkä vuoksi hänelle määrättiin veronkorotusta monelta verovuodelta ja myöhemmin hän sai syytteen törkeästä veropetoksesta, joka koski samaa aikaa.⁴⁰⁰ Valittajan mukaan EIS:n

³⁹⁶ KAA 5/2020 vp.

³⁹⁷ HE 7/2024 vp.

³⁹⁸ Tolvanen, 2016, s. 446.

³⁹⁹ Halila & Norros, 2017, s. 301.

⁴⁰⁰ EIT tapaus Rinas v. Suomi (27.1.2015).

kaksoisrangaistavuuden kieltoa oli rikottu, koska häntä oli syytetty ja hänet oli tuomittu toistamiseen samasta rikoksesta⁴⁰¹ Arvioidessaan tapausta EIT:n tuli ensimmäisenä selvittää, ovatko molemmat prosessit määriteltävissä rikosasioiksi. EIT:n mukaan oli riidattonta, että törkeä veropetos oli menettelylliseltä luonteeltaan rikosoikeudellinen. Veronkorotuksen osalta EIT totesi, että menettelyn oikeudellinen luonnehdinta kansallisessa lainsäädännössä ei voi olla ainut merkittävä kriteeri kaksoisrangaistavuuden periaatteen soveltamiselle, koska tällöin soveltaminen lankeaisi liiaksi sopimusvaltioiden harkinnan varaan, jolloin se saattaisi johtaa ristiriitaan sopimuksen tarkoituksen ja tavoitteen kanssa. EIT:n korostaa, että EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa käytetty käsite ”rikosoikeudellinen menettely” on tulkittava vastaavasti kuin EIS:n 6 ja 7 artikloissa olevat vastaavat sanat ”rikossyyte” sekä ”rangaistus”. EIT:n vakiintuneessa oikeuskäytännössä on käytössä niin kutsutut Engel-kriteerit⁴⁰², jotka on huomioitava, kun määritellään, onko kyseessä ”rikosoikeudellinen syyte”. Ensimmäinen kriteeri on teon määrittely kansallisessa lainsäädännössä, toisena teon todellinen luonne ja kolmantena henkilöä uhkaavan seuraamuksen ankaruusaste.

EIT oli aiemassa päätöksessään katsonut, ettei veronkorotusta ensimmäisen Engel kriteerin mukaan tule katsoa rikosoikeudelliseksi vaan osaksi verotusjärjestelmää.⁴⁰³ Toista kriteeriä, teon todellista luonnetta, tuomioistuimien piti tärkeämpänä. Tuomioistuimen mukaan veronkorotukset määrättiin yleisillä säännöksillä, jotka koskivat kaikkia verovelvollisia, eikä veronkorotuksia ollut tarkoitettu Suomen lain mukaan vahingonkorvauksena vaan rangaistuksena rikoksen uusimisen ehkäisemiseksi. EIT painottaa, että veronkorotuksia koskevan säännöksen tarkoitus on olla varoittava ja rankaiseva, mikä osoittaa EIT:n mukaan teon rikollisen luonteen. Kolmannen kriteerin, eli teon rangaistusaseteen osalta, EIT ei pitänyt rangaistuksen vähäisyyttä esteenä soveltaa asiassa EIS:n 6 artiklaa, oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.⁴⁰⁴ Näiden seikkojen vuoksi EIT katsoi riidattomaksi, että molempia menettelyjä, veronkorotusta sekä törkeää veropetosta oli

⁴⁰¹ EIT tapaus Rinas v. Suomi (27.1.2015), kohdat 29, 39, 40 & 41.

⁴⁰² EIT tapaus Engel ja muut v. Hollanti (8.6.1976).

⁴⁰³ EIT tapaus Jussila v. Suomi (23.11.2006), kohdat 37 & 38.

⁴⁰⁴ EIT tapaus Rinas v. Suomi (27.1.2015), kohdat 42, 43 & 55.

pidettävä rikosoikeudellisina. Veronkorotusmenettely alkoi vuosina 2005 ja 2006, jolloin hänellä määrättiin veronkorotukset. Kantaja sai lainvoimaisen päätöksen veronkorotuksesta 13.9.2012, koska korkein hallinto-oikeus eväsi valitusluvan. Veropetosmenettely aloitettiin 15.4.2005 ja se päättyi korkeimman oikeuden lopulliseen tuomioon 31.5.2012. Nämä kaksi menettelyä olivat yhtä aikaa vireillä 31.5.2012 saakka, jolloin veropetosmenettely sai lainvoiman. Koska korkein hallinto-oikeus ei lopettanut veronkorotusmenettelyä 31.5.2012, kun veropetostapaus sai lainvoiman, vaan jatkoi sitä 13.9.2012 annettuun lainvoimaiseen päätökseen asti, kantaja tuomittiin kahdesti samasta asiasta, kahdessa rinnakkaisessa ja erillisessä menettelyssä.

Edellä mainittuja EIT:n Engel-kriteerejä peilattaessa urheilun toimintakieltoon ja sen rangaistuskäsitteeseen voidaan todeta, että toimintakielolla on vastaavuutta veronkorotukseen. Myös toimintakiellon todellinen luonne on nähtävissä rangaistuksena teon uusimisen ehkäisemiseksi. Kuten veronkorotuksella, toimintakiellollakaan ei ole laissa esiintyvää luonnehdintaa, mutta sillä on kuitenkin tarkka määritelmä urheilun sisäisissä säännöissä. Kolmannen Engel-kriteerin osalta toimintakiellon ankaruus vaihtelee tilannekohtaisesti, kuten veronkorotuksenkin, eikä vähäisellä ankaruudella ollut sijaa EIT:n arvioinnissa. Kuten edeltä on käynyt ilmi, veronkorotusta on pidettävä niin EIT kuin korkeimman oikeuden mukaan⁴⁰⁵ EIS:n tarkoittamalla tavalla rangaistuksena, vaikkei sitä rikosoikeudellisesti ole määriteltä rangaistukseksi.

Urheilujärjestön langettamaa dopingrangaistusta ei ole mahdollista samaistaa rikosoikeudelliseen rangaistukseen, vaan kyseessä on erilliset toimet.⁴⁰⁶ Rikosalain mukaan rangaistus on ainoastaan rikostuomioistuimen määräämä rangaistus, jolloin urheilujärjestön kurinpitörangaistus on seuraamus. CAS on myös tuomioissaan huomauttanut prosessien erillisyydestä toteamalla, että kurinpitoseuraamukset ovat siviilioikeuden alaisia ja erotettava selvästi rikosoikeudellisista seuraamuksista⁴⁰⁷. Tarasti perustelee

⁴⁰⁵ KKO 2013:59 (Ään.).

⁴⁰⁶ Tarasti, 2007, s. 78.

⁴⁰⁷ Ks. esim. CAS 2006/A/1102, kohta 3.

rikosoikeudellisen rangaistuksen ja urheilujärjestön kurinpidon noudattavan *ne bis in idem* -kieltoa, sillä ne ovat eri prosessien tuote ja luonteeltaan erilaisia.⁴⁰⁸ Järjestelmät täydentävät toinen toisiaan, sillä rikostuomiota ei voida jättää langettamatta, jos asiassa on määrätty jo kurinpitoseuraamus ja vastaavasti urheilun tarve kurinpidolle ei poistu rikosoikeudellisen seuraamuksen myötä. Urheilun oikeusturvalautakunta on useammissa ratkaisussa myös huomionut kahden järjestelmän rinnakkaisuuden kurinpidon mittaamisessa.⁴⁰⁹ Myös urheilun kurinpidossa on ratkaisupakko, jolloin ei voida jäädä odottamaan rikosprosessiin päättymistä. Urheilun oikeusturvalautakunta kuitenkin huomauttaa, että liiallista kumuloitumista välttääkseen jälkimmäinen seuraamuksen määräämismenettely huomioi aikaisemmassa menettelyssä määrätyn seuraamuksen.

Kriminalisoinnin sallivaa tulkintaa saattaa heikentää WADC:n säännös, jonka mukaan kansalliset antidopingjärjestöt voivat omissa säännöissään määrätä taloudellisia seuraamuksia antidopingsääntöjen rikkomisesta.⁴¹⁰ Sakkoja tai muita taloudellisia seuraamuksia ei artiklan mukaan voi pitää perusteena alentaa esimerkiksi toimintakieltoa. Jos dopingin käyttäminen kriminalisoitaisiin, samasta teosta olisi mahdollista saada kaksi sakkorangaistusta, toinen urheilujärjestön määräämä ja toinen tuomioistuimen määräämä.⁴¹¹ Toinen sakoista menisi tässä tapauksessa valtiolle ja toinen urheilujärjestölle, sen säättöjen mukaan. Tarasti kysyykin, onko sakkarangaistuksien erillisuus edelleen hyväksyttävää? Kysymyksessä olisi samasta teosta ja samalla perusteella määrättyt erilliset sakot, vaikka menevätkin eri tahoille.

5.4 Toimintakielto muissa ammattiryhmissä

Urheilun kurinpidolliset toimet eivät ole mitenkään poikkeuksellisia, vaan työ- ja virkahenkilöoikeus sekä elinkeinopoliittinen lainsäädäntö tuntee monia tapauksia, joissa työnantaja, viranomainen tai tuomioistuin on oikeutettu määräämään

⁴⁰⁸ Tarasti, 2007, s. 79.

⁴⁰⁹ UOL 1/2005, UOL 12/2008 & UOL 9/2009.

⁴¹⁰ WADC 2021, artikla 10.12.

⁴¹¹ Tarasti, 2007, s. 79.

ammattiharjoittajalle, yrittäjälle tai palkansaajalle kurinpidollisen seuraamuksen.⁴¹² Toimilla on samanlainen vaikutus kuin urheilu-oikeudessa eli toimeentulon ansaintamahdollisuuden sekä ammattiharjoittamisen rajoittaminen. Kurinpitotoimista ei kuitenkaan ole yleislainsäädäntöä. Niin urheilu- kuin työoikeudellisen kurinpidon perusoikeusolottuvuus on ankkuroitavissa PL 18 §:ään. Perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä on noudatettava, kun työntekijöiden ja ammattiharjoittajien kurinpito toimitetaan lailla. Perusoikeudet eivät kuitenkaan nauti sellaista vertikaaliolottuvuussuojaa, jossa kurinpitotoimet rajattaisiin kokonaan oikeusjärjestyksen ulkopuolelle.⁴¹³

Monet ammateista, joissa käytetään kurinpitotoimia, ovat luvanvaraisia. Tunnetuin esimerkki luvanvaraisesta elinkeinosta ovat terveydenhuollon ammattihenkilöt, kuten lääkärit. Urheilija ei tarvitse mitään lupaa ammattinsa harjoittamiseen, kun taas lääkärin on haettava oikeutta ammattinsa harjoittamiseen Valviralta, joka on sosiaali- ja terveystaloustieteen lupavirasto. Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) edistetään potilasturvallisuutta ja terveydenhuollon palvelujen laatua, mikä mahdollistaa lääkäreiden ammattiharjoittamisoikeuden rajoittamisen. Tämä rajoitustoimi on vastaava toimi kuin urheilun toimintakiellot.⁴¹⁴ Suojattava funktio on potilaiden terveys, kun toimintakiellossa se on ennen kaikkea reilu peli. Voimasuhteet näiden kahden alan kurinpitomenettelyissä ovat huomattavasti voimakkaammat lääkäreiden kohdalla, sillä urheilun kurinpito perustuu urheilun autonomiaan ja itsesääntelyyn, eikä lainsäätäjällä ole toistaiseksi kokenut tarvetta puuttua siihen. Yleinen tuomioistuin rankaisee rikokseen syyllistynyttä lääkäriä ja riippuen teosta, oikeutensa toimia lääkärinä hän voi menettää erillisessä hallinnollisessa prosessissa⁴¹⁵. Julkisessa terveydenhuollossa toimiessaan lääkäri on virkavastuussa, jolloin he ovat veloitettuja noudattamaan sekä terveydenhuollon säännöksiä että yleisiä, virkamieheen positioon liittyviä säännöksiä⁴¹⁶. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 26–27 §:n mukaan lääkäri-oikeudet voidaan peruuttaa joko määräajaksi,

⁴¹² Halila, 2006, s. 379.

⁴¹³ Työoikeuden doktriinissa ei käydä tällä hetkellä aktiivista keskustelua kurinpidosta.

⁴¹⁴ Halila, 2006, s. 381.

⁴¹⁵ Tarasti, 2007, s. 79.

⁴¹⁶ Koskinen & Kulla, 2019, s. 327–328.

toistaiseksi tai kokonaan. Urheilun elinikäinen toimintakielto ja lääkäri-oikeuksien täydellinen menettäminen lopullisesti ovat yhtä raskaita seuraamuksia. Perusoikeudellisesti näillä seuraamuksilla on kuitenkin erilainen vaikutus, koska lääkärin ammatinharjoittamisen estämisessä on kyse vertikaalivaikutuksesta, sillä se on julkisen vallan lain perusteella määräämä.

Asianajajille on urheilun tapaan myös mahdollista suorittaa kurinpitotoimia itsesääntelyyn perustuen, mutta menettelyissä on eroja alojen välillä⁴¹⁷. Eri professioilla on vahvat ammatilliset etiikat ja tavat, kuten hyvä asianajajatapa, joka on kirjattu lakiin asianajajista (496/1958) 5 §:ään sekä Suomen asianajajaliiton sääntöihin. Asianajajaliiton yhteydessä toimii riippumaton valvontalautakunta, jonka tehtäviin kuuluu määrätä kurinpidollisia seuraamuksia niille asianajajille, jotka eivät ole menettelleet hyvän asianajajatavan mukaisesti.⁴¹⁸ Hyvää asianajotapaa koskevat ohjeet toimivat normiperustana kurinpidolle. Suomen asianajajaliitto on julkisoikeudellinen yhdistys ja voi näin ollen määrätä asianajajalle kurinpidollisen seuraamuksen, kuten liitosta erottamisen, lain 7 §:n mukaisesti. Näin ollen toimivalta erottamiseen tulee laista, mutta peruste erottamiselle pohjautuu itsesääntelyyn, kuten Suomen Asianajajaliiton hyvän asianajajatavan ohjeisiin. Valvontalautakunnan rooli kurinpitoasiaa käsitellessä on toimia normiperusteisena eettisenä toimielimenä, kun urheilun oikeusturvalautakunta on lainkäyttöä tukeva valitustoimielin⁴¹⁹. Kuten lääkärit myös asianajajat voidaan tuomita rikoksesta tuomioistuimessa, mutta asianajajan oikeudet he menettävät vasta yllä kuvatussa Asianajajaliiton sisäisessä menettelyssä. Erottaminen asianajajaliitosta ei estä täysin oikeudellisten palvelujen antamista, mutta rajoittaa sitä merkittävästi. Asianajajan liitosta erottaminen verrattuna urheilijan toimintakieltoon, on maltillisempi seuraamus, koska Suomessa ei ole monopoliasemaa asianajajille, jollaiseksi WADA:n asema urheilussa voidaan mieltää. Yhteistä tilanteille kuitenkin on kunnianmenetysaspekti, jolla on merkitystä oikeussuojan kannalta.

⁴¹⁷ Halila, 2006, s. 380.

⁴¹⁸ Esko, 2017, s. 166.

⁴¹⁹ Halila, 2006, s. 380 & Tarasti, 2007, s. 79.

Laissa kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä (1075/2000) on säädetty hallinnollisista seuraamuksista, joita aluehallintovirasto voi langettaa välitysliikkeelle, joka harjoittaa toimintaa lain vastaisesti. Lain 18 §:ssä säännellään muun muassa varoituksesta ja toiminnan kieltämisestä osaksi tai kokonaan maksimissaan kuudeksi kuukaudeksi. Kielto voidaan kohdistaa myös yksittäiseen välittäjään tai muuhun välitysliikkeen palveluksessa olevaan, jos siihen on erityistä syytä. Verrattuna urheilun toimintakieltoon sanktio ei ole kovin ankara, koska kieltoa ei voida langettaa puolta vuotta pidemmäksi ajaksi. Kiinteistövälitysrytys Solid House Oy:n toiminta oli päätetty kieltää kokonaan 14 vuorokauden ajaksi Lounais-Suomen aluehallintoviraston toimesta, koska välitystehtäviä suorittavat eivät olleet yhtiön palveluksessa lain tarkoittamalla tavalla⁴²⁰. Hallinto-oikeus kuitenkin hylkäsi päätöksen täytäntöönpanon, kunnes hallinto-oikeus tehnyt asiassa ratkaisun tai toisin määrätään⁴²¹.

Elinkeinoharjoittaja voidaan määrätä liiketoimintakieltoon, joka on omalajinen kurinpitoseuraamus, jos hänen toimintaansa on lainvastaista, rikollista tai vahingollista, mikä voi ilmetä sopimattomana menettelynä tai velvollisuuksien laiminlyönnillä.⁴²² Hallituksen esityksessä esimerkkeinä liiketoimintakieltoon mahdollisesti johtavista toimista annetaan tukien väärinkäyttö, kirjanpidon laiminlyönti sekä sopimaton menettely velkojia kohtaan. Liiketoimintakiellossa on kyse jälkikäteisestä toimesta, jonka perusta on aikaisemman liiketoiminnan arvioinnissa. Kielto estää näin ollen toiminnan jatkamisen, mikä on yhteneväinen piirre urheilun toimintakiellossa. Laissa liiketoimintakiellosta (1059/1985) 5 §:ssä säännellään liiketoimintakiellon kestosta, joka on vähintään kolme ja enintään seitsemän vuotta. Liiketoimintakielto ja urheilun toimintakielto voidaan rinnastaa toisiinsa, vaikka eroavaisuusiakin löytyy.⁴²³ Liiketoimintakielto on lisäseuraamus, kun urheilun toimintakielto on pääseuraamus, jonka lisäksi urheilija voi joutua vastamaan sopimusvelvoitteisesti esimerkiksi yhteistyökumppaneilleen. Toinen eroavaisuus liittyy kieltojen kokonaisvaltaisuuteen, sillä liiketoimintakielto estää toimimisen vain

⁴²⁰ Aluehallintovirasto, 2023.

⁴²¹ Turun hallinto-oikeus, Dnro. 1514/03.04.04.33/2023.

⁴²² Linna, 2010, s. 193–194 & HE 29/1985 vp, s. 11.

⁴²³ Halila, 2006, s. 382.

yrittäjänä, muttei palkansaajana, kun urheilun toimintakiellossa oleva henkilö ei voi toimia urheilun parissa miltei missään tehtävässä. Liiketoimintakiello on määräaikainen ja maksimissaan seitsemän vuoden mittainen, mikä erottaa sen esimerkiksi elinikäisestä urheilun toimintakiellosta. Elinikäiseen toimintakielloon asetettu toimija on kuitenkin mahdollista armahtaa⁴²⁴. Urheilun määräaikaisten toimintakieltojen ollessa keskimäärin kaksi vuotta ensimmäisestä dopingrikkomuksesta, niiden kesto on merkittävästi lyhytkestoisempi kuin lievin liiketoimintakiello⁴²⁵.

Kirkkolain (652/2023) nojalla tuomiokapitulit voivat käyttää kurinpitovaltaa pappeihin. Lain 7 luvun 4 pykälässä säädetään kurinpidollisista rangaistuksista, joita ovat kirjallinen varoitus ja virasta pidättäminen maksimissaan neljän viikon ajaksi. 5 §:ssä on säännökset viran menettämisestä. Kurinpitotoimet kattavat niin virka- kuin käytösvirheitä koskevat asiat, jotka liittyvät elämään, virkatoimiin sekä papin oppiin. Tuomiokapituli määrää papin menettämään virkansa esimerkiksi kirkosta eroamisen takia tai jos pappi on tuomittu sellaisesta rikoksesta, joka tekee hänestä sopimattoman papin virkaan. Kuten muillakin virkahenkilöillä myös papeilla on vapaa-ajalle ulottuvia käyttäytymis- ja nuhteettomuusvaatimuksia.⁴²⁶ Urheilijoilla voidaan niin ikään katsoa olevan vapaa-ajalle ulottuva nuhteettomuusvaatimus dopingin suhteen, koska urheilija voi joutua testiin koska tahansa. Johtavilla virkahenkilöillä ja yritysjohdolla on vapaa-ajallakin voimassa oleva lojaaliusvelvoite työnantajaa kohtaan, mistä sanktiona on irtisanominen. Urheilun ja kirkon kurinpitovalta on alan sisälle keskitetty, mutta kirkon piirissä tapahtuvasta kurinpidosta on lakiperusteisesti mahdollisuus saada tuomioistuimen ratkaisu, kun urheilussa se jää prosessiperiaatteiden varaan. Kurinpidon kirkon ja urheilun välillä erottaa kirkon julkisoikeudellisuus ja urheilun kurinpidon autonomia. Pohdintaa kirkon kurinpidon suhteen aiheuttaa kirkon opillisen materiaalin juridinen soveltuvuus.

⁴²⁴ Halila & Norros, 2017, s. 333.

⁴²⁵ Manninen, 2011, s. 137.

⁴²⁶ Halila, 2006, s. 383 & 405.

Myös CAS on verrannut urheilijoiden asemaa muihin aloihin, jotka ovat säänneltyjä, ja todennut etteivät urheilijat tai heidän asemansa eroa näistä.⁴²⁷ CAS:n mukaan antidopingsäännöt on suunniteltu ja tarkoitettu rehellisten urheilijoiden suojeluun, ja niiden urheilijoiden rankaisemiseen, jotka eivät kilpaile rehellisesti. Epärehellisten on oltava valmiita kohtaamaan seuraukset sääntöjen rikkomisesta, vaikka ne voivat olla hyvin vakavia, kuten elinikäinen kilpailukielto, joka riistää heidän mahdollisuuden haluamansa ammatin harjoittamiseen.

⁴²⁷ CAS 2006/A/1149 & CAS 2007/A/1211, kohta 5.

6 Johtopäätökset

Jokaiselle on perustuslaissa turvattu oikeus työhön sekä elinkeinovapaus, jolla pyritään turvaamaan jokaiselle mahdollisuus hankkia toimeentulonsa haluamallaan ammatilla, työllä tai elinkeinolla. Kyseessä on perusoikeus, jonka rajoittamisesta tulee pidättäytyä mahdollisimman pitkälle ja jonka rajoittaminen on tarkasti säänneltyä. Sama oikeus pätee myös urheilun parissa, jossa ammattiurheilijoita on niin yksilö kuin joukkuelajeissa. Dopinginrikkomus urheilussa on vastoin urheilun korkeinta eettistä periaatetta, reilua peliä. Urheilun sisäinen ja tehokas itsesääntelyjärjestelmä pitää sisällään WADA:n kansainväliset antidopingsäännöt. Osallistuakseen kilpailuihin urheilijoiden tulee hyväksyä dopingsäännöt. Suomessa urheiluseurat ovat yleisesti yhdistyksiä, joista säännellään yhdistyslaissa. Koska urheilua koskevaa lainsäädäntöä on hyvin niukasti, eikä Suomessa ole huippu-urheilulakia, on urheilujärjestöjen säännöillä ja päätöksillä ratkaiseva asema urheilijan ammatinharjoittamisen kannalta. Urheilijalle on mahdollista määrätä vain sellainen seuraamus, joka ilmenee säännöistä, joihin urheilija on sitoutettu joko sääntöketjutuksella, sopimuksella tai urheiluseuran jäsenyydellä. Urheilun kurinpito perustuu vahvasti muun muassa rikosoikeudesta tuttuun legaliteettiperiaatteeseen.

Toinen kahdesta tutkimuskysymyksestä oli ”*miten vallitseva oikeusjärjestelmä suhtautuu urheilun toimintakieltoon PL 18 §:ää rajoittavana tekijänä?*” Toimintakiellolla on vahva perusoikeudellinen ulottuvuus, joka ankkuroituu PL 18 §. Antidopingsäännöstö ja siihen perustuvat toimintakiellot ovat tärkeitä ammattiurheilun uskottavuudelle. Doping on merkittävämpi ongelma juuri ammattiurheilussa kuin harrasteurheilussa. Yhtenä syynä tähän on palkintorahojen epätasainen jakautuminen ammattimaisissa kilpailuissa. Erot kymmenen parhaiten sijoittuneen urheilijan palkintorahoissa voivat olla satojatuhansia euroja. Yksilölajeissa palkintorahoilla on suurempi merkitys, koska ne tilitetään suoraan urheilijalle, kun taas joukkuelajeissa palkintorahat kuuluvat seuralle. Joukkueurheilijat ovat myös oikeutettuja työ sopimukseen perustuvaan vastikkeeseen, jolloin palkintorahojen osuus tuloista ei ole yhtä merkittävä kuin yksilöurheilijoilla.

Reilun pelin periaatteen mukaisesti kaikkia urheilijoita tulee kohdella tasavertaisesti. Dopingrangaistukset ovat pitkälle vakioituja seuraamuksia, mikä mahdollistaa ennakoitavuuden sekä kasvattaa luotettavuutta kurinpidon yhdenvertaisuuteen. Jokaisessa tapauksessa tulee huomioida sen omat erityispiirteet, jotka voivat vaikuttaa tapauksen arviointiin joko ankaroittavasti tai keventävästi. Tutkielmassa havaittiin, että toimintakiellon pituuden suhteettomuus on sidoksissa urheilijan lajiin, sillä eri urheilulajeissa urien keskimääräinen kesto vaihtelee merkittävästi, minkä vuoksi saman pituinen toimintakielto on eri lajeissa vaikuttavuudeltaan erilainen. Pitkä toimintakielto vaikuttaa urheilijan oikeuksiin merkittävästi ja yleisesti neljän vuoden toimintakielto tarkoittaa uran päättymistä. Toimintakieltoja ei pidetä kiellettyinä kilpailunrajoituksena, vaan ne ovat tärkeitä ja tarpeellisia, jotta voidaan varmistua dopingkiellon täytäntöönpanosta. Nämä toimintatapaudenrajoitukset ovat kiinteä osa dopingjärjestelmää. Dopingkielto on reilun pelin erityinen ilmenemismuoto, minkä vuoksi se on yksi urheilun tärkeimmistä säännöistä. Urheilu on EU komission mukaan ydinalueelta kuitenkin ei taloudellista toimintaa, siitäkin riippumatta, että urheilija saa siitä elantonsa. Elinikäisenkin toimintakielto laajuudesta huolimatta rajoita elinkeinonharjoittamista kokonaan. Urheilijan perusoikeudet on kuitenkin huomioitava tämänhetkisessä kurinpidon horisontaalisessa suhteessa.

Dopingrikkomuksena rangaistaan muustakin kuin dopingin käytöstä. Urheilijoiden kilpailuiden ulkopuolisen testaamisen mahdollistava olinpaikkatietojärjestelmä ADAMS vaatii urheilijoilta tietoja päivittäin heidän olinpaikastaan, jotta testajien on mahdollista tavoittaa urheilija testiin. Olinpaikkatietojen virheellisyys tai ilmoittamatta jättäminen kolme kertaa johtaa myös dopingsanktioon. Moitittavuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon urheilijan toiminta tai toimimattomuus sekä muut tilannekohtaiset seikat. Epäurheilijamainen käytös sekä ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti on vähemmän rangaistavaa kuin dopinginkäyttö ja ensimmäisestä rikkomuksesta tulee seurata lievempi rangaistus kuin teon uusimisesta.

Toinen tutkimuskysymys oli *"miten oikeusjärjestelmän tulisi reagoida dopingrikkomukseen, jotta koherenssi säilyisi?"* Reilun pelin lisäksi dopinginkäytön ehkäisyllä on

terveyttä edistävä tavoite, joka on yhteiskunnallisesti tärkeä. Tutkielmassa selvitettiin, onko dopingin käytön kriminalisointi mahdollista, koska voimassa olevassa rikoslaisissa on kriminalisoitu vain dopingin valmistaminen, maahantuonti ja myyminen sekä näiden yritykset. Monet Euroopan maat, kuten Tanska, Ruotsi, Saksa ja Itävalta ovat kriminalisoineet dopingin käytön. Suomessa on vahva paternalistisen rikoslainkielto, josta huumeiden käytön kriminalisointi poikkeaa vahvasti. Doping ei ole yhtä merkittävä ongelma kuin huumeet, minkä vuoksi kriminalisointia ei ole nähty tarpeelliseksi. Dopingin käytön kriminalisointia vastustavia argumentteja ovat käyttäjien syrjäytymättömyys yhteiskunnan ulkopuolelle, raa'an alakulttuuritoiminnan puute sekä rikollisen toiminnan puute käytön rahoittamiseksi. Urheilun oma sisäinen rangaistusjärjestelmä toimii tehokkaasti dopingtapauksissa, koska sen vaikutukset astuvat voimaan välittömästi koko maailmassa, jolloin se korvaa yhteiskunnan yleisten tuomioistuinten reagoimattomuuden jättävää aukkoa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen mukaan yhteiskunnallinen terveyttä edistävä tavoite dopingin käyttökiellon taustalla on niin merkittävä, että se oikeuttaa toimintakieltojen käyttämisen. Rikosoikeudessa vallitsee vahva *ne bis in idem* -periaate, joka ei kuitenkaan estäisi dopingin käytöstä saatavaa rikosoikeudellista rangaistusta sekä urheilun toimintakieltoa, sillä kyseessä on täysin eri rangaistukset, koska urheilun kurinpito on siviilioikeudellista.

Dopingin käytön kriminalisointi olisi mahdollista toteuttaa myös rikoslain petoskriminalisoinnin kautta. Dopingin käyttö ammattiurheilussa soveltuu petoksen tunnusmerkistöön, jonka mukaan teko on petos, jos itselleen yritetään hankkia oikeudetonta taloudellista hyötyä erehdyttämällä toista. Ammattiurheilija urheilee toteuttaakseen itseään, mutta vahvasti myös ansaintatarkoituksessa. Dopingia käyttämällä hän mahdollisesti sijoittuu paremmalle sijalle kilpailussa, joka takaa urheilijalle myös isomman summan palkintorahaa. Samalla hän kuitenkin erehdyttää kaikkia kilpakumppaneitaan ja toimii reilun pelin vastaisesti. On mahdotonta tietää, olisiko urheilija saavuttanut saman sijan myös ilman dopingin vaikutusta tai oliko urheilijan tavoitteena ollenkaan taloudellinen hyöty. Nämä argumentit dopingin petoskriminalisointia vastustavana on mahdollista sivuuttaa, sillä jos pelkkä petoksen yritys on rangaistavaa. Näin ollen näyttökynnys olisi pieni, sillä

positiivinen dopingtesti olisi riittävä todiste, jota vastaan urheilijalla olisi ankaran vastuun mukaisesti todistustaakka.

Urheilun toimintakiellot eivät ole poikkeuksellisia muihin aloihin verrattuna. Tutkimuksessa selvisi, että monella eri alalla sovelletaan kurinpitomenettelyitä, ja niiden vaikutukset ovat vastaavia kuin urheilussa, eli ansaintamahdollisuuden ja ammatinharjoittamisen rajoittaminen. Minkäänlaista yleislainsäädäntöä asiasta ei ole. Osa ammasteista, joissa käytetään kurinpidollisia toimia, ovat luvanvaraisia toisin kuin urheilu. Terveys- ja elämänterveystyöntekijöistä säännellään omassa erityislaissaan, jonka puitteissa muun muassa lääkärin ammatinharjoittamisoikeutta on mahdollista rajoittaa. Toimi vastaa urheilun toimintakieltoa, mutta lääkäri on oikeuksien menetyksen lisäksi joutua vastaamaan teostaan yleisessä tuomioistuimessa. Tällöin kyseessä on vastaava kahden erillisen rangaistuksen tilanne, mikä urheilussa olisi, jos dopingin käyttö kriminalisoitaisiin. Erotuksena kuitenkin se, että terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimintavapauden rajoitus on vertikaalivaikutuksen ilmenemismuoto, kun urheilussa kyseessä on horisontaalivaikutus. Toimies- saan julkisessa terveydenhuollossa lääkäri on myös virkavastuussa, joka on laajempi ja ankarampi vastuun muoto kuin yleinen oikeudellinen vastuu. Myös asianajajilla, papeilla ja kiinteistövälitysalalla on vastaavaa seuraamuskäytäntöä.

Urheilun toimintakielto estää täysin toimimisen järjestäytyneessä urheilussa, joten sitä voidaan pitää verrattain ankarana rangaistuksena. Kun muiden alojen kurinpidollisia seuraamuksia verrataan toimintakieltoon, ei se sitä voida pitää suhteessa ankarampana, vaan jopa jotain toiminnanvapauden rajoituksia kevyempänä seuraamuksena. Elinkeino- harjoittajien liiketoimintakielto on esimerkki yhtä totaalista kurinpitotoimesta, jossa toiminnan jatkaminen estetään ja puututaan PL 18 §:ään, samalla tavoin kuin toiminta- kiellossa. Määräaikainen liiketoimintakielto on maksimissaan seitsemän vuotta, minimis- sään kolme vuotta, mikä tekee siitä keskimääräistä kahden vuoden urheilun toimintakiel- toa ankaramman seurauksen. Ankaruutta liiketoiminnan osalta lisää sen asema lisäseu- raamuksena, kun toimintakielto urheilussa on pääseuraamus. Urheilun korkein sisäinen kurinpitomenettelyelin on todennut urheilijoiden rinnastuvan täysin säänneltyjen alojen

parissa työskenteleviin. Dopingsäännöillä suojellaan rehellisiä urheilijoita ja rankaistaa epärehellisiä. Epärehellisten urheilijoiden tulee kantaa siten vastuu teostaan, kuten kaikkien, jotka rikkovat sääntöjä, joihin ovat sitoutuneet. Toimi henkilö millä alalla tahansa hänellä on selvitysvelvollisuus oman alansa sääntelystä, joten dopingsääntöjä ei pääsääntöisesti voi pitää yllättävinä. Tämä on tärkeä huomioida, kun arvioidaan toiminta-kiellon yksilölle aiheuttamaa estovaikutusta.

Urheilijan oikeusturva on huomioitu hyvin dopingprosessissa. Urheilijoilla on mahdollisuus muutoksenhakuun heitä koskevassa päätöksessä. Menettelyssä sovelletaan paljon yleisiä oikeusperiaatteita, joita noudatetaan yleisessä tuomioistuimessa. Urheilijalle on varattava oikeus tulla kuulluksi, jotta hän voi puolustautua ja hankkia haluamansa todistusaineiston, jolla voi olla vaikutusta asian selvittämisessä. Seuraamuksen mittaamisessa käytettävä suhteellisuutta, samalla tavalla kuin perusoikeuden rajoittamisessa. Urheilun normien on oltava täsmällisiä ja tarkkarajaisia, mikä poistaa rangaistuksien mielivallan ja lisää urheilijan mahdollisuutta ennakoitavuuteen asian ratkaisun suhteen. Tutkimuksen tulosten osalta havaittiin, että kurinpitotapauksien muutoksenhakulautakunnat niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin ovat kiinnittäneet paljon huomioita urheilijoiden oikeusturvaan tulkitessaan ja soveltaessaan urheilujärjestöjen sääntöjä. Ne eivät ole kuitenkaan ihmisoikeustuomioistuinta eikä EIS:aa voida soveltaa suoraan yksityisten välisissä suhteissa.

Johdannossa tutkielman ulkopuolelle rajattiin kuntoliikkuajat ja sellaiset kilpaurheilijat, jotka eivät ole ammattilaisia. Myös nämä liikunnan ja urheilun toimijat ovat tärkeässä asemassa, jos dopingin käyttö Suomessakin kriminalisoitaisiin. Tutkimusta voisi syventää siis kaikkiin liikunnan ja urheilun parissa toimiviin henkilöihin mahdollisen kriminalisoinnin osalta. Myös yksilöurheilijoiden sopimuskäytäntöä ja oikeusvaikutuksia olisi hyvä tutkia tarkemmin, sillä tämän alueen tutkimus on selvästi vähäisempää kuin joukkueurheilijoiden osalta. Yksilöurheilija toimii ennen kaikkea yksilönä, mutta mikä on hänen roolinsa osana maajoukkuetta arvokilpailuissa esimerkiksi maajoukkuesopimuksen puitteissa tai osana vielä isompaa joukkoa esimerkiksi maansa olympiajoukkueen osana.

Lähteet

- Aaltonen, K. (2004). Liikuntalainsäädäntö. Teoksessa K. Aaltonen (toim.), *Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä* (s.17–31). Tietosanoma Oy.
- Aarnio, A. (2011). *Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Ahonsola, V. (2022, 13.lokakuuta). *Hiihtoliiton ehdotus 500 000 euron dopingsakosta hämmästytti - maajoukkuehiihtäjät toivoivat inhimillisyyttä: "Tuntuu kohtuuttomalta"*. Yle. Noudettu 27.10.2023 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20001292>
- Aluehallintovirasto. (2023, 13.lokakuuta). *Aluehallintovirasto kieltää Solid House LKV:n toiminnan 14 vuorokauden ajaksi*. Noudettu 19.4.2024 osoitteesta <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/70039007>
- Aine, A. (2011a). Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet. *Oikeustiede - Jurisprudentia XLIV:2011*, 1–60.
- Aine, A. (2011b). Elinikäinen urheilun toimintakielto ja perusoikeudet. Teoksessa T. Hyttinen & K. Weckström (toim.), *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta* (159–174). Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.
- Aine, A. (2013). WADA-säännösten uudistus - joitakin kriittisiä havaintoja. Teoksessa M. Manninen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2013* (s. 23–35). Urheilu-oikeuden yhdistys ry.
- Aine, A. (2017). Kurinpidollisen laillisuusperiaatteen kehityssuuntia. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2017* (s. 14–53). Urheilu-oikeuden yhdistys ry.
- Aine, A. (2020). Urheilu-oikeuden lähtökohtia ja kehityssuuntauksia. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2020* (s. 14–24). Urheilu-oikeuden yhdistys ry.
- Aine, A. (2022). Urheilun eettisten asioiden organisointi. Teoksessa S. Nurminen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2022* (s. 15–37). Urheilu-oikeuden yhdistys ry.
- Aine, A. (2023). Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet ja oikeuskäytännön kehitys. Teoksessa S. Nurminen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2023* (s. 38–54). Urheilu-oikeuden yhdistys.
- Airaksinen, M. & Jauhiainen, J. (2020). Teoksessa Villa, S., Airaksinen, M., Alén-Savikko, A., Bärlund, J., Jauhiainen, J., Kisanlahti, T., Kanervo, J., Knuts, M., Kuoppamäki,

- P., Kymäläinen, S., Mähönen, J., Pihjalarinne, T., Raitio, J. & Viitanen K, *Yritysoikeus*. Alma Talent Oy.
- Anderson, J. (2010). *Modern Sport Law*. Oxford & Portland.
- Annola, V. (1995). Epäselvyyssäännöstä erityisesti tukikirjeen tulkinnaassa. Teoksessa A. Saarnilehto (toim.), *Heikomman suojusta*, (s.5–22). Turun yliopisto.
- Australian Government Sport Integrity Australia. (2023). *Statement on the Peter Bol matter*. Noudettu 21.2.2024 osoitteesta <https://www.sportintegrity.gov.au/sites/default/files/SIA%20-%20Media%20Statement%20-State-ment%20on%20the%20Peter%20Bol%20matter.pdf>
- Björne, L. (2011). Oikeuden kansainvälistyminen ja Pohjoismainen oikeus. *Oikeus*, 40, 476–481.
- Bärholm, S. & Mäkinen, M. (2018). Antidopingtoiminta - puhtaan urheilijan turva vai piikki yksityisyydensuojassa? Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2018* (s. 13–20). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Cordero, J. (2022). The case against the criminalization of doping. *The international Sports Law Journal*, 23, 64–84. <https://doi.org/10.1007/s40318-022-00223-4>
- de Hon, O., Kuipers, H., ja van Bottenburg M. (2015). Prevalence of Doping Use in Elite Sports: A Review of Numbers and Methods. *Sports Med*, 45, 57-69. <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1007/s40279-014-0247-x>
- Duval, A. (2022). Lost in translation? The European Convention on Human Rights at the Court of Arbitration for Sport. *The international Sports Law Journal*, 22, 132–151. <https://doi.org/10.1007/s40318-022-00221-6>
- Esko, T. (2017). Asianajajaetiikka, laki ja tuomioistuimet. *Defensor legis*, (2/2017), 164–172.
- Eskuri, J. (2004). *Urheilijaa suojaavat. perusoikeudet*. Edita Publishing Oy.
- FIFA. (2022). *Regulations on the Status and Transfer of Players (oct 2022)*. Noudettu 6.3.2024 osoitteesta <https://digitalhub.fifa.com/m/620d0240c40944ed/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-October-2022-edition.pdf>

- FIS. (2023). *FIS The international ski competition rules (ICR) Book II, Cross- country*. Noudettu 20.2.2024 osoitteesta https://assets.fis-ski.com/image/upload/fis-prod/assets/ICR_CrossCountry_2024_Clean.pdf
- Hakala, K. (2022). Eurooppaoikeus ja koherenssin monet kasvot. *Defensor legis*, (1/2022), 278–295.
- Halila, H. (2001). Piirteitä Lahden MM-hiihtojen dopingskandaalin oikeudellisista ulottuvuuksista. *Defensor Legis*, (5/2001), 823–849.
- Halila, H. (2002). Mihän urheilutoiminnassa tarvitaan lainsäädäntöä? *Defensor Legis*, (5/2002), 813–828.
- Halila, H. (2006). *Oikeudellistuva urheilu*. Talentum.
- Halila, H. (2007). *Urheilutoiminnan kovaa ja pehmeää sääntelyä*. Edilex.
- Halila, H. (2011). Perusoikeuksista urheilussa. Teoksessa M. Manninen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2011* (s. 41–61). Urheiluoikeuden yhdistys.
- Halila, H. (2018). Yksityinen ja julkinen toiminta SUEK:ssa. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2018* (s. 22–46). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Halila, H. & Tarasti, L. (2017). *Yhdistysoikeus*. (5. uudistettu painos). Alma Talent Oy.
- Halila, H. & Viertola, J. (2021). Olympiakomitean eettisten asioiden kurinpitolautakunta. Teoksessa S. Nurminen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2021* (s. 62–75). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Hautamäki, V-P. (2011). Perusoikeuden ydinalue argumenttina. *Lakimies*, 1/2011, 82–98.
- Heininen, V. (2016). Työsuhteen tunnusmerkkien täytyminen joukkueurheilijan ja seuran välisessä oikeussuhteessa. *Oikeustieto*, 2/2016, 16–22.
- Hoppu, E., Hoppu, K. & Hoppu, K. (2020). Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. (17. uudistettu painos). Alma Talent.
- Husa, J., Mutanen, A. & Pohjalainen, T. (2008). *Kirjoitetaan juridiikkaa*. (2., uudistettu painos). Talentum.
- Husa, J. & Pohjalainen, T. (2014). *Julkisen vallan oikeudelliset perusteet*. (4., uudistettu painos). Alma Talent.
- Hämäläinen, P. (2017). *Steroididopingin haitat*. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea.

- Ikonen, J. (2019). Tutkinnalliset menetelmät dopingvalvonnassa. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2019* (s. 58–69). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Jakobsson, N. & Toivonen, L. (2019). Huippu-urheilun tukijärjestelmä - Uusien tehostamistukien avoimuus, läpinäkyvyys ja yhdenvertaisuus. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2019* (s. 70–108). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Järvi, J. (2015). Financial fair play - oikea suunta, väärä keino. Teoksessa M. Manninen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2015* (s. 22–66). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Kairinen, M. (2018). Työoikeuden normijärjestelmä. Teoksessa S. Koskinen, M. Kairinen, K. Nieminen, V. Ullakonoja & M. Valkonen, *Työoikeus* (s.45–98). Alma Talent.
- Karapuu, H. (2011). Perusoikeuksien oikeudellinen merkitys Suomessa perusoikeus uudistuksen jälkeen. Teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V-P. Viljanen, *Perusoikeudet*. Alma Talent Oy.
- Karapuu, H & Lavapuro, J. (2011). Oikeus työhön ja elinkeinovapaus (PL 18§). Teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V-P. Viljanen, *Perusoikeudet*. Alma Talent Oy.
- Karhu, J. & Määttä, T. (2010). Aukottomuusoletus, legitimitetti ja koherenssi. Teoksessa J. Mikkilä & S. Koulou (toim.), *Oikeus ja kritiikki 2* (s.131–149). Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Keckman, S. (2015). Arvokilpailujen valintamenettely ja -kriteerit erityisesti yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Teoksessa M. Manninen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2015* (s. 68–123). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Kettunen, M. (2016). Eurooppalainen kriminaalipolitiikka ja kriminalisointiperiaatteet. *Lakimies* (3–4/2016), 460–487.
- Kihu. (2018, 18. syyskuuta). *Ammattuurheilijoiden määrä tasaisessa kasvussa*. Noudettu 18.10.2023 osoitteesta <https://kihu.fi/ammattuurheilijoiden-maara-tasaisessa-kasvussa/>
- Kinnunen, E. (2012). *Dopingrikos urheilun ja rikosoikeuden leikkauspisteessä*. Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Klami, H. (2001). Oikeus ja moraali. *Lakimies*, (8/2001), 1309–1313.

- Knights, S., Sherry, E., Ruddock-Hudson, M. & O'Halloran, P. (2019). The End of a Professional Sport Career: Ensuring a Positive Transition. *Journal of Sport Management*, 33, 518–529. <https://doi.org/10.1123/jism.2019-0023>
- Kornbeck, J. & Kayser, B. (2018). Do public perception and the 'spirit of sport' justify the criminalisation of doping? A reply to Claire Sumner. *The International Sports Law Journal*, 18, 61–78.
- Koskelo, J. (2015, 6. maaliskuuta). *Kuntodoping - mistä on kyse?* Noudettu 27.10.2023 osoitteesta <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201602044838>
- Koskentausta, L. (2021). Elinkeinovapauden lainsäädännöllisestä rajoittamisesta pandemian perusteella. *Liikejuridiikka*, (1/2021), 10–37.
- Koskinen, S. & Kulla, H. (2019). Virkamiesoikeuden perusteet. Alma Talent.
- Lappi-Seppälä, T. (2009). Rangaistus kriminaalipolitiikan keinona. Teoksessa Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A., Ojala, T. & Rautio, I. *Rikosoikeus*. (s.67–86). WSOY.
- Lausanne Declaration in Sport 4.2.1999. Noudettu 9.3.2024 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/lausanne_declaration_on_doping_in_sport.pdf
- Liiga Oy. (n.d.). *Kurinpitosäännöt 2023–2024*. Noudettu 4.3.2024 osoitteesta <https://liiga.fi/fi/liiga/kurinpitosaannot>
- Länsineva, P. (2002). *Perusoikeudet ja varallisuussuhteet*. Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Länsineva, P. (2011). Perus- ja ihmisoikeudet yksityisten välisissä oikeusriidoissa. *Defensor Legis*, (4/2011), 456–466.
- Manninen, M. (2011). Dopingtestistä kieltäytyminen ja muu dopingpakoilu. Teoksessa M. Manninen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2011* (s. 132–170). Urheiluvoimien yhdistys.
- McLaren, R. (2016, 16. heinäkuuta). WADA investigation of Sochi allegations. WADA. noudettu 31.10.2023 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/20160718_ip_report_newfinal.pdf
- McLeod, C. M. & Chahardovali, T. (2023). How do low-paid athletes in the United States understand the meaning of the word "professional" in "professional athlete"?

Sport in Society, 27:1, 142–161.
<https://doi.org/10.1080/17430437.2023.2245346>

- Melander, S. (2009). Rikosoikeus vuonna 2010 – kriminalisointiteoria ja rikosoikeuden nykytila. *Lakimies*, (7–8/2009), 1181–1187.
- Melander, S. (2016). *Rikosvastuun yleiset edellytykset*. Tietosanoma.
- Meri, E. (2018). Onko heikolla urheilumenestyksellä sijaa valmentajan työsuhteen päättämisarvioinnissa? Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2018* (s. 119–160). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Muukkonen, M. (2008). *Yhdistysoikeuden perusteet*. Edita Prima Oy.
- Määttä, K. (2019). Säännellä vai ei? *Defensor Legis*, 4/2009, 512–524.
- Määttä, T. & Paso, M. (2022). *Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Neuvonen, R. & Rautiainen, P. (2015). Lakivaraukset Suomen perusoikeusjärjestelmässä. *Lakimies*, 2/2015, 222–248.
- Norr, J. (2019). Perusoikeuksien horisontaalivaikutus sopimusoikeudellisen kohtuuden ja hyvän tavan tulkinnassa. *Lakimies*, 3–4/2019, 363–386.
- Norros, O. (2018). *Velvoiteoikeus*. Toinen, uudistettu painos. Alma Talent Oy.
- Nousiainen, T. (1961). *Rangaistuksen määräämisestä erityisesti silmälläpitäen tuomarin mittaamistoimintaa oikean rangaistumäärän tavoittamiseksi normaalilaititudin puitteissa*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja N:o 65.
- Nuotio, K. (2019). Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavat rikokset. Teoksessa T. Lappi-Sepälä, K. Hakamies, D. Helenius, S. Melander, K. Nuotio, T. Ojala & I. Rautio, *Rikosoikeus* (s.1452–1484). Alma Talent Oy.
- Ojala, T. (2019). Urheilun kurinpito ja kurinpitoseuraamuksen määräämisen estävä vanhentuminen. *Urheilu ja oikeus 2019*, 148–162.
- Ojanen, T. (2003). *Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa*. Forum Iuris.
- Ojanen, T. (2009). *Johdatus perus- ja ihmisoikeusjuridiikkaan*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Ojanen, T. (2015). *Perusoikeusjuridiikkaa*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

- Ojanen, T. & Scheinin, M. (2010). Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V-P. Viljanen. *Perusoikeudet*. Alma Talent Oy.
- Olah, D., Nyisztor, P., Borbely, S. & Bogнар, J. (2022). Dual Career through the Analysis of Policy Documents: A Case Study Focusing on Athletics. *Central European Journal of Educational Research*, 4(1), 86–96.
- Palloliitto. (2022). *Miesten Ykkösen pelaajalle neljän vuoden toimintakielto dopingrikkomuksesta*. Noudettu 24.1.2024 osoitteesta <https://www.palloliitto.fi/ajankoh- taista/miesten-ykkosen-pelaajalle-neljan-vuoden-toimintakielto-dopingrikko- muksesta>
- Paukku, E. (2021). Rikollista vai ei? - Kriminalisointien poistaminen rikoslaista kokonais- uudistuksen jälkeen. *Edilex*, 2021/51, 1–24.
- Piippo, J. (2022). Rikossäännösten oikeushyvälottuvuus lainkonkurensiarvioinnissa korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa. *Lakimies*, 3–4/2022, 645–668.
- Raitio, J. & Tuominen, T. (2020). *Euroopan unionin oikeus*. (Toinen, uudistettu painos). Alma Talent.
- Rantala, T. (2016). Asian selvittäminen kurinpitomenettelyssä. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2016* (s. 50–70). Urheilu oikeuden yhdistys ry.
- Rauhala, P., Mjøsund, K., Miettinen, P., Simula, A., Helajärvi, H., Karjalainen, J. ja Heino- nen, O. (2020). Kielletyt aineet ja menetelmät urheilussa ja erivapaus urheilijan lääkityksessä. *Duodecim*, 136(22), 2461–9. Noudettu 18.10.2023 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo15893.pdf>
- Rauste, O. (2017). Urheilijan huolellisuusvelvollisuus tapaus Therese Johaugin valossa. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2017* (s. 208–223). Urheilu oikeuden yhdistys ry.
- Rauste, O. (2019). Suomi - veritankkaajien paratiisi? Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2019* (s. 175–186). Urheilu oikeuden yhdistys ry.
- Ripatti, J. (2020). Kilpailumanipulaatio petoksena. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2020* (s. 150–232). Urheilu oikeuden yhdistys ry.

- Räisänen, O. (2023, 25. lokakuuta). *Ville*, 32, on buustannut itsetuntoaan dopingilla eikä aio lopettaa: "On käynyt mielessä, miten siittiöt toimii". Yle. Noudettu 27.10.2023 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20053577>
- Saarnilehto, A. (2001). Sponsorisopimukseen liittyvä korvausvastuu - Kuka korvaa kenelle? *Urheilu ja oikeus 2001*, 4–10.
- Saarnilehto, A. & Annola, V. (2018). *Sopimusoikeuden perusteet*. Alma Talent.
- Saraviita, I. (2001). Yrittäjyyden perusoikeussuoja. *Edilex 2001*, 1–26.
- Saraviita, I. (2005). *Suomalainen perusoikeusjärjestelmä*. Talentum
- Schön, E. (2021). *Pelaajasopimus - Tutkimus joukkueurheilijoiden pelaajasopimusten tyyppillisestä sisällöstä, erityispiirteistä ja oikeusvaikutuksista*. Unigrafia.
- Schön, E. (2022). Työsuhteisen joukkueurheilijan oikeus työhön. *Edilex 2022*, 443–465.
- SM-Liiga. (n.d.). *Jääkiekon SM- liigan pelaajasopimus*. Noudettu 1.3.2024 osoitteesta https://www.sjry.fi/media/filer_public/73/0c/730c78bf-2c59-4773-9568-0fec72c95a13/pelaajasopimus-final-2612018-paivitetty-6819.pdf
- Ståhlberg, P. & Karhu, J. (2020). *Suomen vahingonkorvausoikeus*. Alma Talent Oy.
- SUEK, (n.d.). *Säännöt ja standardit*. Noudettu 24.10.2023 osoitteesta <https://suek.fi/antidopingtoiminta/saannot/sannostot-ja-standardit/>
- SUEK. (2021). Suomen antidopingsäännöstö. Noudettu 1.3.2024 osoitteesta <https://suek.fi/wp-content/uploads/2020/12/Suomen-antidopingsäännöstö.pdf>
- Suomen Hiihtoliitto. (n.d.). *Reilu latu Suomen Hiihtoliiton kilpailumanipulaation torjuntaohjelma*. Noudettu 27.10.2023 osoitteesta <https://hiihtoliitto.fi/wp-content/uploads/2021/12/Reilu-latu-Suomen-Hiihtoliiton-kilpailumanipulaation-torjuntaohjelma.pdf>
- Suomen Palloliitto. (n.d.). *Pelaajasopimus*. Noudettu 1.3.2024 osoitteesta https://www-assets.palloliitto.fi/62562/1650618758-pelaajasopimus_2021-10.pdf
- Suomen urheiluliitto. (2023). *Suomen Urheiluliiton valmentajalisenssi 1.10.2023 alkaen*. Noudettu 7.3.2024 osoitteesta <https://www.yleisurheilu.fi/wp-content/uploads/2023/09/Valmentajalisenssi-1.10.2023-alkaen.pdf>
- Sumner, C. (2017). The Spirit of sport: the case for criminalisation of doping in the UK. *Sports Law Journal*, 16, 217–227. DOI 10.1007/s40318-016-0103-2

- Tapani, J., Tolvanen, M. & Hyttinen, T. *Rikosoikeuden yleinen osa Vastuuoppi*. 3., uudistettu painos. Alma Talent.
- Tapaturmavakuutuskeskus. (2023, 9.toukokuuta). *Ammattiurheilijoiden vakuutustilasto*. Noudettu 18.10.2023 osoitteesta <https://www.tyotapaturmatieto.fi/julkaisu/tyotapaturmatietopalvelu/3413?c=35>
- Tarasti, L. (2002). Yhteiskunnan oikeudellistuminen. *Defensor Legis* 4/2002, 575–585.
- Tarasti, L. (2004). Doping. Teoksessa K. Aaltonen (toim.), *Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä* (s. 205–229). Tietosanoma.
- Tarasti, L. (2007). Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa. Teoksessa H. Halila (toim.), *Urheilu ja oikeus 2007* (s. 68–82). Urheiluoikeuden yhdistys.
- Tarasti, L. (2017). Doping ja lääkärit juristin näkökulmasta. *Duodecim*, 133(23), 2239–43. Noudettu 18.10.2023 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo14031.pdf>
- Tarasti, L. (2018). Ankara vastuu dopingrikkomuksissa. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2018* (s. 247–263). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Tiitinen, K-P. (1998). Urheilijan oikeussuhteista. Kuvauksia ja mietteitä. *Lakimies*, 2/1998, 211–221.
- Tolvanen, M. (2016). Rangaistuksen täytäntöönpano. Teoksessa J. Tapani & M. Tolvanen, *Rikosoikeus rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano* (s.219–463). Talentum Pro.
- Tuori, K. (2003). Tuomarivaltio – uhka vai myytti? *Lakimies*, 6/2003, 915–943.
- Tuori, K. (2004). Oikeudenalajaotus - strategista valtapeliä ja normatiivista argumentaatiota. *Lakimies*, 7–8/2004, 1196–1224.
- Viertola, J. (2006). Onko urheilun dopingvalvonta yhdistystoimintaa vai julkinen hallinto-tehtävä? Teoksessa H. Halila (toim.), *Urheilu ja oikeus 2006* (s. 77–88). Urheiluoikeuden yhdistys.
- Viljanen, J. (2005). Euroopan ihmisoikeussopimus perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä. *Oikeustiede - Jurisprudentia*, XXXVIII:2005, 461–520.

- Viljanen, P. (2007). *Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena*. (1.painos). Edita Publishing Oy.
- Viljanen, V.-P. (2001). *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset*. Werner Söderström Lakitieto Oy.
- Viljanen, V.-P. (2011). Perusoikeuksien rajoittaminen. Teoksessa V.-P. Viljanen, K. Tuori, M. Scheinin, T.Ojanen, H.Karapuu & P.Hallberg. *Perusoikeudet*. Alma Talent.
- Viljanen, V.-P. (2011). Perusoikeudet yksityisten keskinäisyyhteissa. Teoksessa V.-P. Viljanen, K. Tuori, M. Scheinin, T.Ojanen, H.Karapuu & P.Hallberg. *Perusoikeudet*. Alma Talent.
- Virtanen, N. (2021). Urheilija, oikeus ja turva - perusoikeuksien vaikutuksesta urheiluun ja urheilun kurinpitoon. Teoksessa S. Nurminen (toim.), *Urheilu ja oikeus 2021* (s. 206–262). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Välimäki, P. (2007). Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuaaja 2005–2006. Teoksessa H. Halila (toim.), *Urheilu ja oikeus 2007* (s. 104–135). Urheiluoikeuden yhdistys.
- WADA Athlete Whereabouts 2021. Noudettu 24.3.2024 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2022-03/At_a_Glance_Whereabouts_English_Live_2021.pdf
- WADC International Standard for Testing and Investigations 2023. Noudettu 10.4.2024 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2022-12/isti_2023_w_annex_k_final_clean.pdf
- WADC International Standard Prohibited List 2024. Noudettu 15.4.2024 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2023-09/2024list_en_final_22_september_2023.pdf
- WADC International Standard Results Management 2023. Noudettu 22.3.2024 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2023-01/international_standard_isrm_-_abp_update_2023_final_0.pdf
- WADC International Standard Therapeutic Use Exemptions 2023. Noudettu 13.3.2024 osoitteesta https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2022-09/international_standard_for_therapeutic_use_exemptions_istue_2023.pdf

- Westmattmann, D., Sprenger, M., Hokamp, S. & Schewe, G. (2020). *Money matters: The impact of prize money on doping behaviour*. *Sport Management Review*, 23:4, 688-703, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.09.005>
- World Athletics. (2003). *Analysis of Bernard Lagat B Sample returns negative result*. Noudettu 20.2.2024 osoitteesta <https://worldathletics.org/news/news/analysis-of-bernard-lagat-b-sample-returns-ne>
- Zilliacus, H. (2018). Lajiliittojen valta ja vallankäytön rajat urheilutoiminnan sääntelyssä. Teoksessa T. Rantala (toim.), *Urheilu ja oikeus 2018* (s. 264–285). Urheiluoikeuden yhdistys ry.
- Äimälä, M. & Kärkkäinen, M. (2017). Työsopimuslaki. 5. uudistettu painos. Alma Talent Oy.

Virallislähteet

- HE 29/1985 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi liiketoimintakiellosta
- HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta
- HE 157/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle työsopimuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- HE 17/2001 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistamiseksi ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi
- HE 191/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen doping vastaisen yleisopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta
- HE 22/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta
- HE 130/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle eläintautilaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- HE 134/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE 190/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi.

HE 152/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain sekä sairausvakuutuslain mukaisen omavastuunajan korvaamisesta maatalousyrittäjälle annetun lain 4 §:n muuttamisesta

HE 7/2024 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

KAA 5/2020 vp. Kansalaisaloite Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Dnro 756/61/04, 11.11.2004 Toiminta sponsorisopimusten markkinoilla.

KK 547/2020 vp. Kirjallinen kysymys urheilijoiden ja taiteentekijöiden jäämisestä työttömyysturvan ulkopuolelle.

PeVL 4/1986 vp.

PeVL 6/1988 vp.

PeVL 23/1997 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

PeVL 22/2001 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä arpajaislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 18/2007 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä siviilipalveluslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 56/2014 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta.

PeVL 10/2016 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle tullilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

PeVM 10/1998 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi.

Urheilun valkoinen kirja. KOM (2007) 391.

VSN 6/2018 vp. Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta.

Oikeuskäytäntö

KKO 1993:42 (Ään.)

KKO 1995:145

KKO 1997:38

KKO 1997:165

KKO 1998:122 (Ään.)

KKO 1998:143

KKO 2005:137

KKO 2010:60

KKO 2012:46

KKO 2012:71

KKO 2013:59 (Ään.)

KKO 2023:55

Turun hallinto-oikeus (24.10.2023), Dnro. 1514/03.04.04.04.33/2023

EIT tapaus Engel ja muut v. Hollanti (8.6.1976)

EIT tapaus Gaygusuz v. Itävalta (16.9.1996)

EIT tapaus Jussila v. Suomi (23.11.2006)

EIT tapaus Rinas v. Suomi (27.1.2015)

EIT 5. jaosto tapaus FNASS ja muut vastaan Ranska (18.4.2018)

YK:n ihmisoikeuskomitea tapaus Gueye ym. v. Ranska, 196/1985

T-313/02 Unionin yleinen tuomioistuin, tapaus Meca-Medina & Majen v. Euroopan yhteisöjen komissio, EU:T:2004:282, (30.9.2004)

T-93/18 Unionin yleinen tuomioistuin, tapaus International Skating Union v. Euroopan komissio, EU:T:2020:610, (16.12.2020)

C-519/04 P, Meca-Medina & Majcen v. Euroopan yhteisöjen komissio

Katrin Zimmerman Krabbe v Deutscher Leichtathletik Verband and International Amateur Athletic Federation, Munich Court of Appeal, Germany 28 March 1996

CAS 2005/C/841 Comitato Olimpico Nazionale Italiano (CONI)

CAS 2005/A/951 Guillermo Cañas v. ATP Tour revised award of 23 May 2007

CAS 2006/A/1102 Johannes Eder v. Ski Austria & TAS 2006/A/1146 World Anti-Doping Agency (WADA) v. Johannes Eder & Ski Austria, award of 13 November 2006

CAS 2006/A/1133 WADA v/Michel Stauber & Swiss Olympic, award of 18 December 2006

CAS 2006/A/1165 Chirstine Ohuruogu v. UK Athletics Limited (UKA) & International Association of Atheltics Federations (IAAF), award of 3 April 2007

CAS 2006/A/1149 & 2007/A/1211 World Anti-Doping Agency (WADA) v. Federación Mexicana de Fútbol (FMF) & José Salvador Carmona Alvarez, award of 16 May 2007

CAS 2012/A/2756 James (Jim) Armstong v. World Curling Federation, award of 21 September 2012

CAS 2012/A/2959 World Anti-Doping Agency (WADA) v. Ali Nilforushan & Fédération Equestre Internationale (FEI), award of 30 April 2012

CAS 2012/A/3031 Katusha Management SA v. Union Cycliste Internationale (UCI), award of 2 May 2013

CAS 2013/A/3327 Marin Cilic v. International Tennis Federation (ITF) & CAS 2013/A/3335 International Tennis Federation (ITF) v. Marin Cilic, award of 11 April 2014

CAS 2014/A/3525 Changchun Yatai Football Club Co. Ltd. v. Marko Ljubinkovic, award of 17 February 2015

CAS 2014/A/3579 Anorthosis Famagusta FC v. Emanuel Perrone, award of 11 May 2015

CAS 2015/A/3922 Robson Vicente Gonçalves v. Hapoel Keter Tel Aviv FC, award of 12 September 2016

CAS 2015/A/4210 Karam Gaber v. United World Wrestling (FILA), award of 28 December 2015

CAS 2015/A/4233 World Anti-Doping Agency (WADA) v. Martin Johnsrud Sundby & Fédération Internationale de Ski (FIS), award of 11 July 2016

CAS 2016/A/4921 & 4922 Maria Dzhumadzuk, Irina Shulga & Equestrian Federation of Ukraine v. Federation Equestre Internationale (FEI), award of 30 May 2017

CAS 2017/A/5015 International Ski Federation (FIS) v. Therese Johaug & Norwegian Olympic and Paralympic Committee and Confederation of Sports (NIF) & CAS 2017/A/5110 Therese Johaug v. NIF, award of 21 August 2017

CAS 2017/A/5086 Mong Joon Chung v. Fédération Internationale de Football Association (FIFA), award of 9 February 2018

CAS 2019/A/6393 Cruzeiro Esporte Club (Morelia) v. FIFA, award of 19 April 2021

CAS 2023/A/9364 Hisham Nasr v. International Handball Federation, award of 23 October 2023

UOL 2/2003 Yleisurheilu: Kurinpito - Kilpailukielto

UOL 1/2005 Jalkapallo: Kurinpito - Pelikielto

UOL 1/2008 Jääkiekko: Kurinpito - Pelikielto

UOL 2/2008 Paini: Kurinpito - Toimitsijakielto

UOL 5/2008 Esteratsastus: Kurinpito - Varoitus - Kurinpitosaakko

UOL 12/2008 Jalkapallo: Kurinpito - Pelikielto, Toimitsijakielto

UOL 13/2008 Nykyaikainen 5-ottelu: Kurinpito - Varoitus

UOL 17/2008 Amerikkalainen jalkapallo: Kurinpito - Kilpailukielto - Pelikielto

UOL 7/2009 Vesipallo: Kurinpito - Pelikielto, Kurinpito - Toimitsijakielto

UOL 9/2009 Jalkapallo: Kurinpito - Pelikielto, Kurinpito - Toimitsijakielto

UOL 23/2011 Valjakkourheilu: Kurinpito - Varoitus - Kurinpidollinen laillisuusperiaate

UOL 19/2013 Yleisurheilu: Yhdistyksen jäsenyydestä erottaminen - Menettelyvirhe

UOL 15/2014 Moottoriurheilu, kurinpito, varoitus, sakko, kuuleminen

UOL 9/2015 Jääkiekko: Sääntöihin sitoutuminen - Päätöksen sääntöjen vastaisuus - Seurasiirto

UOL 11/2015 Painonnosto Doping - Antidopingsäännöstö - Elinikäinen toimintakielto - Toimintakiellosta vapauttaminen

UOL 16/2015 Jääkiekko Kurinpitomenettely - Kuulemisvelvollisuus - Kurinpitosaännöt Kurinpito - Pelikielto - Sopimaton käytös

- UOL 18/2015 Autourheilu Kurinpito -Kurinpitomenettely - Kuuleminen - Kuulemistilaisuuden varaaminen - Kuulemispyynnön sisältö
- UOL 29/2015 Jääkiekko -Kurinpito - Pelikielto
- UOL 35/2015 Jääkiekko Kurinpito - Pelikielto Kurinpitomenettely - Kuuleminen
- UOL 46/2015 Autourheilu Kurinpito - Kurinpidon laillisuusperiaate - Seuraamusten sääntöjenmukaisuus Kurinpitomenettely - Kuulemiselle varattu aika
- UOL 1/2017 Taitoluistelu Kurinpito - Harjoittelu- ja kilpailukielto - Kurinpidollinen laillisuusperiaate
- UOL 14/2017 Jalkapallo Erotuomarin koskemattomuus - Kurinpito - Kurinpitoseuraamuksen mittaaminen
- UOL 26/2017 Jalkapallo Lisenssimääräykset - Valmentajalisenssi - Koulutus - Sakko
- UOL 1/2018 Lentopallo Kurinpito - Kurinpitomenettely - Kurinpitoseuraamus - Kurinpidollinen laillisuusperiaate - Seuraamusten sääntöjenmukaisuus
- UOL 6/2018 Jääkiekko Kurinpito - Pelikielto - Pelikiellon mittaaminen
- UOL 31/2020 Käsipallo Kurinpito - Päätöksen sääntöjenvastaisuus - Seuraamuksen kohtuullistaminen
- UOL 11/2021 Lentopallo - Kurinpito - Kurinpitosakko - Päätöksen sääntöjenvastaisuus
- UOL 13/2021 Triathlon - Kurinpito - Kilpailu- ja toimitsijakielto - Laillisuusperiaate
- UOL 4/2022 Curling - arvokisavalinta - valintakriteerien tulkinta
- UOL 8/2022 Painonnosto- Kurinpito - Toimintakielto - Kurinpitomenettely - Päätöksen perustelevminen
- UOL 30/2022 Fitness - Dopingrikkomus - Urheilun toimintakielto - Muutoksenhaku - Toimivalta
- UOL 36/2022 Jalkapallo - Futsal - Yhdistys - Yhdistyksestä erottaminen
- UOL 3/2023 Maastohiihto - Arvokilpailuvalinta - Maailmancup
- UOL 12/2023 Jääkiekko - Kurinpito - Pelikielto
- UOL 14/2023 Jalkapallo - Kurinpito - Turvallisuusmääräykset - Ankara vastuu - Vastuukannattajien toiminnasta - Kurinpitoseuraamuksen mittaaminen
- UOL 30/2023 Paini - Arvokisavalinta